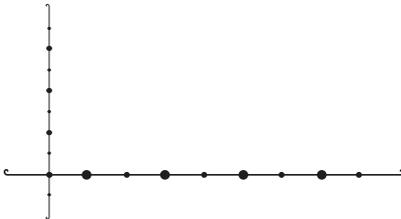

ВІРОВИЗНАННЯ
РЕФОРМАТСЬКОЇ
ЦЕРКВИ

ГЕЙДЕЛЬБЕРЗЬҚИЙ ҚАТЕХИЗИС

День Господній 1

Питання 1

Що є твоєю єдиною втіхою у житті та в смерті?

Відповідь

Єдиною втіхою є те, що я не належу самому собі¹, а тілом та душею, у житті та в смерті², належу моєму вірному Спасителю, Ісусу Христу³. Своєю дорогоцінною Кров'ю Він сповна заплатив за всі мої гріхи⁴ та звільнив мене від тиранії диявола⁵. Він також наглядає за мною⁶ так, що навіть волосина з моєї голови не може впасти без волі на те Отця мого Небесного⁷: дійсно, усе повинно сприяти моєму спасінню⁸. Оскільки я належу Христу, то Він Духом Святим також запевняє мене у вічному житті⁹ й пробуджує в мені шире бажання та готовність віднині жити для Нього¹⁰.

1. 1 Кор. 6:19–20; Рим. 14:7–9.
2. 1 Кор. 3:23; Тит. 2:14.
3. 1 Пет. 1:18–19; 1 Ів. 1:7–9; 2:2.
4. Ів. 8:34–36; Євр. 2:14–15; 1 Ів. 3:1–11.
5. Ів. 6:39–40; 10:27–30; 2 Сол. 3:3; 1 Пет. 1:5.
6. Мт. 10:29–31; Лук. 21:16–18.
7. Рим. 8:28.
8. Рим. 8:15–16; 2 Кор. 1:21–22; 5:5; Еф. 1:13–14.
9. Рим. 8:1–17.
10. Рим. 8:14; 1 Ів. 3:3.

Питання 2

Що ти повинен знати, щоб жити та померти у радості цієї втіхи?

Відповідь

Я повинен знати такі три речі:

По-перше, наскільки великими є мої гріх та убогість¹;
По-друге, як мене звільнено від усіх моїх гріхів та убогості²;
По-третє, як мені дякувати Богу за таке звільнення³.

1. Рим. 3:9–10; 1 Ів. 1:10.
2. Ів. 17:3; Дії 4:12; 10:43.
3. Мт. 5:16; Рим. 6:13; Еф. 5:8–10; 2 Тим. 2:15;
1 Пет. 2:9–10.

ЧАСТИНА ПЕРША: УБОГІСТЬ

День Господній 2

Питання 3

Як ти дізнаєшся про свою убогість?

Відповідь

Закон Божий говорить мені про це¹.

1. Рим. 3:20; 7:7–25.

Питання 4

Чого вимагає від нас Божий Закон?

Відповідь

Христос підсумовує це у Євангелії від Матвія 22:37-40: “Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією своєю думкою”¹. Це найбільша й найперша заповідь. А друга однакова з нею: “Люби свого ближнього, як самого себе”². На двох оцих заповідях увесь Закон і Пророки стоять.

1. Повт. Зак. 6:5.
2. Лев. 19:18.

Питання 5

Чи можеш ти жити, досконало все це виконуючи?

Відповідь

Ні¹. За природою я схильний ненавидіти Бога та свого ближнього².

1. Рим. 3:9–20, 23; 1 Ів. 1:8, 10.
2. Бут. 6:5; Єр. 17:9; Рим. 7:23–24; 8:7; Єф. 2:1–3; Тит. 3:3.

День Господній 3**Питання 6**

Тож Бог створив людину такою нечестивою та розбещеною?

Відповідь

Ні. Бог створив людину доброю¹ на Свій власний образ², а саме в істинній праведності та святості³, щоб вона справді пізнала Бога, свого Творця⁴, полюбила Його всім своїм серцем і жила з Богом у вічному щасті для Його хвали та слави⁵.

1. Бут. 1:31.
2. Бут. 1:26–27.
3. Єф. 4:24.
4. Кол. 3:10.
5. Пс. 8.

Питання 7

Звідки тоді походить зіпсована людська природа?

Відповідь

З непослуху наших прабатьків Адама та Єви в Раю¹. Це падіння настільки отруїло нашу істоту², що всі ми зачаті та народжені у гріху³.

1. Бут. 3.
2. Рим. 5:12, 18–19.
3. Пс. 50(51):7(5).

Питання 8

Але чи є ми настільки зіпсовані, що зовсім не здатні чинити добро та схильні до всякого зла?

Відповідь

Так¹, доки не народимось знову від Духа Божого².

1. Бут. 6:5; 8:21; Йов. 14:4; Іс. 53:6.
2. Ів. 3:3–5.

День Господній 4

Питання 9

Але хіба Бог, вимагаючи у Своєму Законі того, на що людина не здатна, не робить людину неправедною?

Відповідь

Ні, Бог створив людину спроможною дотримуватись Закону¹. Однак за намовою диявола², людина у свавільній непокорі³ обібрала саму себе та вкрала ці дари у всіх своїх нащадків⁴.

1. Бут. 1:31; Еф. 4:24.
2. Бут. 3:13; Ів. 8:44.
3. Бут. 3:6.
4. Рим. 5:12, 18, 19.

Питання 10

Чи залишить Бог без покарання такий непослух та бунт?

Відповідь

Звичайно ж, ні. Він страшенно розгніваний через гріх, у якому ми народжуємось, а також через гріхи, які ми чинимо. Справедливо засудивши гріхи, Бог покарає їх тут на землі, а також у вічності¹, проголошуючи: “Проклятий, хто не дотримає слів цього Закону, щоб виконувати їх!”²

1. Вих. 34:7; Пс. 5:4–6; Наум 1:2; Рим. 1:18; Еф 5:6; Євр. 9:27.
2. Гал. 3:10; Повт. Зак. 27:26.

Питання 11

Але хіба Бог не милостивий?

Відповідь

Бог, звичайно ж, Милостивий¹, але Він також Справедливий². Його справедливість вимагає, щоб стосовно гріха, учиненого проти Його Верховної Величності, було вжито крайніх заходів: вічних мук тіла та душі³.

1. Вих. 34:6–7; Пс. 102(103):8–9.
2. Вих. 34:7; Повт. Зак. 7:9–11; Пс. 5:4–6(5-7); Євр. 10:30–31.
3. Мт. 25:35–46.

ЧАСТИНА ДРУГА: ВИЗВОЛЕННЯ

День Господній 5

Питання 12

Відповідно до Божої праведної постанови, ми заслуговуємо на покарання вже тут на землі, а також у вічності: як ми можемо уникнути цього покарання та повернути собі Божу прихильність?

Відповідь

Бог вимагає задоволення Своєї справедливості¹. Отже, вимоги цієї справедливості мають бути повністю задоволені чи то нами самими, чи кимось іншим².

1. Вих. 23:7; Рим. 2:1–11.
2. Іс. 53:11; Рим. 8:3–4.

Питання 13.

Чи можемо ми власними зусиллями виконати ці вимоги?

Відповідь

Аж ніяк. Власне кажучи, наш борг щодня зростає¹.

1. Мт. 6:12; Рим. 2:4–5.

Питання 14

Чи може будь-яке інше творіння оплатити цей борг замість нас?

Відповідь

Ні. Почнімо з того, що Бог не покарає жодне інше творіння за те, у чому винна людина¹. Крім цього, жодна істота не

може понести тягар вічного Божого гніву, викликаного гріхом, і визволити від нього інших².

1. Єз. 18:4, 20; Євр. 2:14–18.
2. Пс. 48(49):8-10(7–9); 129(130):3.

Питання 15

Тоді яким саме має бути посередник і визволитель?

Відповідь

Він має бути справжньою¹ і праведною людиною², проте й могутнішим за всі створіння, тобто Тим, Хто також є істинним Богом³.

1. Рим. 1:3; 1 Кор. 15:21; Євр. 2:17.
2. Іс. 53:9; 2 Кор. 5:21; Євр. 7:26.
3. Іс. 7:14; 9:6; Єр. 23:6; Ів. 1:1.

День Господній 6

Питання 16

Чому посередник повинен бути справжньою, праведною людиною?

Відповідь

Тому що Божа справедливість вимагає, щоб людська природа, що згрішила, заплатила за свій гріх¹. А втім, грішник ніколи не зможе заплатити за інших грішників².

1. Рим. 5:12, 15; 1 Кор. 15:21; Євр. 2:14–16.
2. Євр. 7:26–27; 1 Пет. 3:18.

Питання 17

Чому він також має бути правдивим Богом?

Відповідь

Аби силою своєї божественності Він у своїй людськості поніс тягар Божого гніву та здобув і відновив для нас праведність та життя¹.

1. Іс. 53; Ів. 3:16; 2 Кор. 5:21.

Питання 18

Хто цей посередник – істинний Бог та водночас справжня та праведна людина?

Відповідь

Господь наш Ісус Христос¹, відданий для нашого цілковитого визволення та оправдання².

1. Мт. 1:21–23; Лук. 2:11; 1 Тим. 2:5.

2. 1 Кор. 1:30.

Питання 19

Як ти про це дізнався?

Відповідь

Про це говорить Святе Євангеліє. Ще в Райському саду сам Бог почав відкривати Євангеліє¹. Потім Він проголосив його через Святих Патріархів² та Пророків³, звістивши Євангеліє в жертвах та інших обрядах Закону⁴. Зрештою, Він довів цю справу до кінця за допомогою Свого улюбленого Сина⁵.

День Господній 7**Питання 20**

Отож чи усі люди спаслись через Христа, так само, як усі вони були загублені через Адама?

Відповідь

Ні. Спаслися лише ті, хто справжньою вірою були прищеплені до Христа і прийняли усі дані Ним привілеї¹.

1. Мт. 7:14; Ів. 3:16, 18, 36; Рим. 11:16–21.

Питання 21

Що таке справжня віра?

Відповідь

Це не тільки достовірне знання, за допомогою якого я вважаю правдивим усе, що Бог об'явив нам у Своему Слові¹; це також щира довіра², котру Дух Святий породив у мені³ через Євангеліє⁴. Вона полягає у тому, що не лише іншим людям, але й мені також⁵ були добровільно подаровані Богом прощення гріхів, вічна праведність і спасіння⁶. Ці дари основані тільки на благодаті, лише на заслугах Христа⁷.

1. Ів. 17:3, 17; Євр. 11:1–3; Як. 2:19.

2. Рим. 4:18–21; 5:1; 10:10; Євр. 4:14–16.

3. Мт. 16:15–17; Ів. 3:5; Дії 16:14.

4. Рим. 1:16; 10:17; 1 Кор. 1:21.

5. Гал 2:20.

6. Рим. 1:17; Євр. 10:10.

7. Рим. 3:21–26; Гал. 2:16; Еф. 2:8–10.

Питання 22

Отже, у що повинен вірити Християнин?

Відповідь

У все те, що обіцяє Євангелією¹ та підсумоване вченням нашого істинного, вселенського, християнського Символу Віри.

1. Мт. 28:18–20; Ів. 20:30–31.

Питання 23

Що таке Символ Віри?

Відповідь

* Вірую в Бога Отця Всемогутнього, Творця неба і землі;

* І в Ісуса Христа, Єдинородного Його Сина, Господа нашого, який був зачатий від Духа Святого, народився від Марії Діви, постраждав за Понтія Пилата, був розп'ятий, помер і був похований; зійшов в пекло; в третій день воскрес із мертвих, зійшов на небеса, і сидить праворуч Бога Отця Всемогутнього, звідки прийде судити живих і мертвих.

* Вірую в Духа Святого, в святу вселенську Церкву, спілкування святих, прощення гріхів, воскресіння плоті, життя вічне.
Амінь.

День Господній 8

Питання 24

Із яких частин складається Символ Віри?

Відповідь

Символ Віри складається з трьох частин:

Бог Отець та наше створення;

Бог Син та наше визволення;

Бог Дух Святий та наше освячення.

Питання 25

“Отець, Син та Дух Святий”: чому ми говоримо про три Особи (або Іпостасі), якщо існує лише одне божественне буття¹?

Відповідь

Тому що Бог Сам відкрився у Своєму Слові саме таким чином²: ці три окремі Особи є Єдиним, Істинним, Вічним Богом.

1. Повт. Зак. 6:4; 1 Кор. 8:4, 6.

2. Мт. 3:16–17; 28:18–19; Лук. 4:18 (Іс. 61:1); Ів. 14:26; 15:26; 2 Кор. 13:14; Гал. 4:6; Тит. 3:5–6.

День Господній 9

Питання 26

У що ти віриш, коли кажеш: “Вірую в Бога Отця Всемогутнього, Творця неба та землі?”

Відповідь

Я вірю в те, що вічний Отець Господа нашого Ісуса Христа, Який з нічого створив небо та землю і все що їх наповнює¹, та продовжує їх утримувати, керуючи ними

Своєю одвічною радою², є моїм Богом та Отцем заради Христа, Свого Сина³. Я настільки покладаюсь на Бога, що не сумніваюсь, що Він забезпечить усім необхідним моє тіло та душу⁴ й оберне мені на благо будь-які напасті, зіслані Ним на мене в цій долині сліз⁵. Він спроможний це зробити, тому що є Всемогутнім Богом⁶; Він бажає це зробити, тому що є вірним Отцем⁷.

1. Бут. 1–2; Вих. 20:11; Пс. 32(33):6; Іс. 44:24; Дії 4:24; 14:15.
2. Пс. 103(104); Мт. 6:30; 10:29; Еф. 1:11.
3. Ів. 1:12–13; Рим. 8:15–16.
4. Пс. 54(55):23(22); Мф. 6:25–26; Лук. 12:22–31.
5. Рим. 8:28.
6. Бут. 18:14; Рим. 8:31–39.
7. Мф. 7:9–11.

День Господній 10

Питання 27

Що таке Боже Провидіння?

Відповідь

Провидіння – це всемогутня і всюдисуща сила Божа¹, якою Він утримує в Своїй руці небо, землю та все створене² на ній, і так цим керує, що дощ та посуха, врожайні та неврожайні роки, їжа та пиття, здоров'я та хвороба, процвітання та злидні³, – усе, що трапляється, насправді є не випадковим⁴, а посилається нам з Його батьківської руки⁵.

1. Єр. 23:23–24; Дії 17:24–28.
2. Євр. 1:3.

3. Єр. 5:24; Дії 14:15–17; Ів. 9:3; Прит. 22:2.
4. Прит. 16:33.
5. Мт. 10:29.

Питання 28

Як пізнання Божого Творіння і Провидіння допомагає нам?

Відповідь

У нещастях ми можемо бути терпеливими¹, за успіху – вдячними², а на майбутнє – твердо переконаними у вірності Бога і Отця, від любові Якого нас нічого не відлучить³. Бо всі створіння знаходяться цілком у Його руках, так що без Його волі вони не можуть ані похитнутись, ані бути кимось зміщені⁴.

1. Йов 1:21–22; Як. 1:3.
2. Повт. Зак. 8:10; 1 Сол. 5:18.
3. Пс. 54(55):22; Рим. 5:3–5; 8:38–39.
4. Йов 1:12; 2:6; Прип. 21:1; Дії 17:24–28.

День Господній 11

Питання 29

Чому Сина Божого названо “Ісусом”, а значить “Спасителем”?

Відповідь

Бо Він спасає нас від наших гріхів¹, і тому що спасіння не можна побачити чи знайти ні в кому іншому².

1. Мт. 1:21; Євр. 7:25.
2. Іс. 43:11; Ів. 15:5; Дії 4:11–12; 1 Тим. 2:5.

Питання 30

А чи справді вірять у Христа як у єдиного Спасителя ті, хто шукає спасіння та охорони у святих, у самих собі або деінде?

Відповідь

Ні. Хоча вони і вихваляються, що належать Йому, але своїми діями зрікаються єдиного Спасителя Ісуса¹. Ті, хто прийняли Спасителя і справді Йому повірили, мають у Ньому все необхідне: у іншому разі Він би не був досконалим Спасителем².

1. 1 Кор. 1:12–13; Гал. 5:4.
2. Кол. 1:19–20; 2:10; 1 Ів. 1:7.

День Господній 12**Питання 31**

Чому Його названо “Христом”, а значить “Помазанником”?

Відповідь

Тому що Він був призначений Богом Отцем та помазаний Святим Духом¹ як головний Пророк та Вчитель², що вповні відкриває нам таємну премудрість та волю Божу щодо нашого визволення³; як єдиний Первосвященник⁴, Який звільнив нас однією жертвою тіла Свого⁵ та постійно заступається за нас перед Отцем⁶; як наш вічний Цар⁷, Який керує нами Своім Словом та Духом, охороняючи та зберігаючи для спасіння, яке Він здобув для нас⁸.

1. Лук. 3:21–22; 4:14–19 (Іс. 61:1); Євр. 1:9 (Пс. 44(45):8(7)).
2. Дії 3:22 (Повт. Зак. 18:15).
3. Ів. 1:18; 15:15.
4. Євр. 7:17 (Пс. 110:4).
5. Євр. 9:12; 10:11–14.

6. Рим. 8:34; Євр. 9:24.
7. Мт. 21:5 (Зах. 9:9).
8. Мт. 28:18–20; Ів. 10:28; Об'явл. 12:10–11.

Питання 32

Але чому тебе звать християнином?

Відповідь

Тому що я – член Христа завдяки вірі¹ і тому, що я поділяю Його помазання². Мене помазано сповідувати Його Ім'я³, віддавати себе Йому на живу жертву подяки⁴, чистим сумлінням боротися проти гріха та диявола в цьому житті⁵ та згодом повік царювати з Христом над усім творінням⁶.

1. 1 Кор. 12:12–27.
2. Дії 2:17 (Йоїл 2:28); 1 Ів. 2:27.
3. Мт. 10:32; Рим. 10:9–10; Євр. 13:15.
4. Рим. 12:1; 1 Пет. 2:5, 9.
5. Гал. 5:16–17; Еф. 6:11; 1 Тим. 1:18–19.
6. Мт. 25:34; 2 Тим. 2:12.

День Господній 13

Питання 33

Чому Його названо “Єдинородним Сином”, коли ми також є дітьми Божими?

Відповідь

Тому що лише Христос є вічним Сином Божим за природою¹. Проте ми є всиновленими дітьми Божими: нас усиновлено заради Ісуса Христа по благодаті².

1. Ів. 1:1–3, 14, 18; Євр. 1.
2. Ів. 1:12; Рим. 8:14–17; Еф. 1:5–6.

Питання 34

Чому ти звеш Його “нашим Господом”?

Відповідь

Тому що Він визволив нас не золотом чи сріблом, але Своєю дорогоцінною Кров'ю¹. Він визволив та викупив наші тіла і душі від гріха та тиранії диявола², щоб ми належали лише Йому³.

1. 1 Пет. 1:18–19.
2. Кол. 1:13–14; Євр. 2:14–15.
3. 1 Кор. 6:20; 1 Тим. 2:5–6.

День Господній 14**Питання 35**

Що означають слова “був зачатий від Духа Святого, народився від Марії Діви”?

Відповідь

Вічний Син Божий, Котрий є і залишається істинним та вічним Богом¹, набув справжньої людської природи через дію Святого Духа², від тіла та крові діви Марії³, щоб стати істинним нащадком Давида⁴, уподібнившись своїм братам у всьому⁵, окрім гріха⁶.

1. Ів. 1:1; 10:30–36; Дії 13:33 (Пс. 2:7); Кол. 1:15–17; 1 Ів. 5:20.
2. Лук. 1:35.
3. Мт. 1:18–23; Ів. 1:14; Гал. 4:4; Євр. 2:14.
4. 2 Сам. 7:12–16; Пс. 131(132):11; Мт. 1:1; Рим. 1:3.
5. Фил. 2:7; Євр. 2:17.
6. Євр. 4:15; 7:26–27.

Питання 36

Якими благами тебе наділено завдяки святому зачаттю і народженню Христа?

Відповідь

Він є нашим Посередником¹, який Своєю невинністю та досконалою святістю покриває в Божих очах гріх, у якому мене було зачато².

1. 1 Тим. 2:5–6; Євр. 9:13–15.
2. Рим. 8:3–4; 2 Кор. 5:21; Гал. 4:4–5; 1 Пет. 1:18–19.

День Господній 15**Питання 37**

Як ти розумієш слово “постраждав”?

Відповідь

Протягом усього свого земного життя, а особливо наприкінці, Христос носив в душі та в тілі гнів Божий за гріх усього людства¹. Він робив це для того, щоб Своїми стражданнями, які є єдиною спокутною жертвою², звільнити нас, тобто наші тіла та душі, від вічного осуду³ та здобути для нас Божу благодать, праведність і вічне життя⁴.

1. Іс. 53; 1 Пет. 2:24; 3:18.
2. Рим. 3:25; Євр. 10:14; 1 Ів. 2:2; 4:10.
3. Рим. 8:1–4; Гал. 3:13.
4. Ів. 3:16; Рим. 3:24–26.

Питання 38

Чому Він страждав “за Понтія Пилата”, котрий був суддею?

Відповідь

Щоб Його, хоч і невинного, засудив земний суддя¹ і щоб, таким чином, ми могли уникнути присудженого нам суворого Божого вироку².

1. Лук. 23:13–24; Ів. 19:4, 12–16.
2. Іс. 53:4–5; 2 Кор. 5:21; Гал. 3:13.

Питання 39

Чи є знаменним те, що Христос “був розп’ятий”, а не помер інакше?

Відповідь

Так. Така смерть переконала мене в тому, що Він поніс на Своїх плечах прокляття, яке лежить на мені, оскільки смерть через розп’яття була проклята Богом¹.

1. Гал. 3:10–13 (Повт. Зак. 21:23).

День Господній 16

Питання 40

Чому Христу потрібно було скуштувати смерті?

Відповідь

Тому що цього вимагає Божа справедливість та правда¹: ніщо інше, окрім смерті Сина Божого, не могло бути платою за наші гріхи².

1. Бут. 2:17.
2. Рим. 8:3–4; Фил. 2:8; Євр. 2:9.

Питання 41

Чому Христос був “похований”?

Відповідь

Поховання підтверджує, що Він справді помер¹.

1. Іс. 53:9; Ів. 19:38–42; Дії 13:29; 1 Кор. 15:3–4.

Питання 42

Чому нам доводиться помирати, якщо Христос вже помер за нас?

Відповідь

Наша смерть не є платою за наші гріхи¹, а лише смертю для гріхів та входженням у життя вічне².

1. Пс. 48(49):8(7).
2. Ів. 5:24; Фил. 1:21–23; 1 Сол. 5:9–10.

Питання 43

Які ще привілеї ми отримуємо завдяки Христовій жертві та смерті на хресті?

Відповідь

Його силою розп'ята давня людина, вона вбита та похована з Христом¹, щоб злі бажання плоті більше не мали влади над нами², а ми, натомість, приносили Йому самих себе як жертву подяки³.

1. Рим. 6:5–11; Кол. 2:11–12.
2. Рим. 6:12–14.
3. Рим. 12:1; Еф. 5:1–2.

Питання 44

Чому в Символ Віри додано слова: “Зійшов у пекло”?

Відповідь

Щоб у час найглибшого страху і спокуси переконати мене, що, переживаючи невимовну муку, біль та жах душі, які охоплювали Христа під час усіх Його страждань, а особливо на хресті, Господь наш, Ісус Христос звільнив мене від пекельних мук і тортур¹.

1. Іс. 53; Мт. 26:36–46; 27:45–46; Лук. 22:44; Євр. 5:7–10.

День Господній 17**Питання 45**

Що ми здобули завдяки Христовому воскресінню?

Відповідь

По-перше, воскреснувши, Він подолав смерть, щоб у такий спосіб долучити нас до праведності, яку Він здобув Своєю смертю¹. По-друге, силою Божою ми також вже воскресли до нового життя². По-третє, Христове воскресіння є запорукою нашого благословенного воскресіння³.

1. Рим. 4:25; 1 Кор. 15:16–20; 1 Пет. 1:3–5.

2. Рим. 6:5–11; Еф. 2:4–6; Кол. 3:1–4.

3. Рим. 8:11; 1 Кор. 15:12–23; Фил. 3:20–21.

День Господній 18

Питання 46

Що варто розуміти під словами “зійшов на Небеса”?

Відповідь

Христа на очах в учнів було забрано із землі на Небо¹, і Він перебуває там від нашого імені², доки не повернеться судити живих і мертвих³.

1. Лук. 24:50–51; Дії 1:9–11.
2. Рим. 8:34; Еф. 4:8–10; Євр. 7:23–25; 9:24.
3. Дії 1:11.

Питання 47

Але хіба Христос не перебуває з нами до кінця віку, як Він і обіцяв?¹

Відповідь

Христос воістину є людиною й насправді є Богом. Христа у Його людській природі зараз немає на землі², але у Своїй божественності, величі, благодаті та Дусі Він не залишає нас ні на мить³.

1. Мт. 28:20.
2. Дії 1:9–11; 3:19–21.
3. Мт. 28:18–20; Ів. 14:16–19.

Питання 48

Якщо людська природа Христа відсутня там, де присутня Його божественна природа, то чи не є дві природи Христа відділені одна від одної?

Відповідь

Однозначно, ні. Оскільки божественна природа Христа нічим не обмежена і всюдиприсутня¹, безсумнівно, що

Христова божественність перевершує Його людську природу, яку було вознесено. Проте водночас Його божественність знаходиться в Його людській природі та зберігається поєднаною з нею в особі Христа².

1. Єр. 23:23–24; Дії 7:48–49 (Іс. 66:1).
2. Ів. 1:14; 3:13; Кол. 2:9.

Питання 49

Яку користь ми отримуємо завдяки Христовому вознесінню на Небеса?

Відповідь

По-перше, Христос є нашим Заступником в Небесах перед лицем Отця¹. По-друге, на небесах ми маємо, так би мовити, нашу плоть, а це є запорукою того, що Голова, тобто Христос, забере нас, членів Свого тіла, до Себе². По третє, Христос посилає до нас на землю Свого Духа як відповідну заставу того, що гарантується³. Силою Духа ми не шукаємо земного, а думаємо про те, що вгорі, де Христос сидить по Божій правиці⁴.

1. Рим. 8:34; 1 Ів. 2:1.
2. Ів. 14:2; 17:24; Еф. 2:4–6.
3. Ів. 14:16; 2 Кор. 1:21–22; 5:5.
4. Кол. 3:1–4.

День Господній 19

Питання 50

Чому сказано: “І сидить праворуч Бога Отця Всемогутнього”?

Відповідь

Христос вознісся на Небеса, щоб показати, що Він є Головою Своєї Церкви¹, через яку всім керує Отець².

1. Еф. 1:20–23; Кол. 1:18.
2. Мт. 28:18; Ів. 5:22–23.

Питання 51

Що ми отримуємо завдяки славі нашого Голови, Ісуса Христа?

Відповідь

По-перше, через Духа Святого Він виливає на нас, членів Свого Тіла, Небесні дари¹. По-друге, Він захищає та силою Своєю оберігає нас від усіх ворогів².

1. Дії 2:33; Еф. 4:7–12.
2. Пс. 109(110):1–2; Ів. 10:27–30; Об'явл. 19:11–16.

Питання 52

Яку втіху несе у собі повернення Христа, Який “прийде судити живих і мертвих”?

Відповідь

У всіх негараздах та переслідуваннях, звівши очі до неба, я впевнено чекаю на Самого Суддю. Він вже замість мене піддав суду Божому Самого Себе і віддалив від мене всяке прокляття¹. Усіх Своїх та моїх ворогів Христос піддасть вічному осуду; мене ж та всіх вибраних забере до Себе, у радість та славу Небес².

1. Лук. 21:28; Рим. 8:22–25; Фил. 3:20–21; Тит 2:13–14.
2. Мт. 25:31–46; 2 Сол. 1:6–10.

День Господній 20

Питання 53

У що саме віруєш стосовно “Святого Духа”?

Відповідь

По-перше, що Дух, як і Отець, і Син є вічним Богом¹. По-друге, що Духа дано також і мені², так що через правдиву віру Він робить мене причетним до Христа, наділяє усіма Його привілеями³, втішає мене⁴ і перебуватиме зі мною повіки⁵.

1. Бут. 1:1–2; Мт. 28:19; Дії 5:3–4.
2. 1 Кор. 6:19; 2 Кор. 1:21–22; Гал. 4:6.
3. Гал. 3:14.
4. Ів. 15:26; Дії 9:31.
5. Ів.14:16–17; 1 Пет. 4:14.

День Господній 21

Питання 54

У що саме ти віриш, коли йдеться про “Святу Вселенську Церкву”?

Відповідь

Я вірю, що за посередництва Духа та Слова¹, з-поміж усього людства², від закладення світу до його кінця³, Син Божий збирає, захищає та оберігає для Себе спільноту обраних до вічного життя⁴, об’єднаних правдивою вірою⁵. Я належу до цієї спільноти⁶ і завжди буду⁷ її живим членом.

1. Ів.10:14–16; Дії 20:28; Рим. 10:14–17; Кол. 1:18.
2. Бут. 26:3b–4; Об’явл. 5:9.
3. Іс. 59:21; 1 Кор. 11:26.

4. Мт. 16:18; Ів. 10:28–30; Рим. 8:28–30; Еф. 1:3–14.
5. Дії 2:42–47; Еф. 4:1–6.
6. 1 Ів.3:14, 19–21.
7. Ів.10:27–28; 1 Кор. 1:4–9; 1 Пет. 1:3–5.

Питання 55

Що мається на увазі під “спілкуванням святих”?

Відповідь

По-перше, що вірні загалом і кожен з них зокрема, будучи членами Христа Господа, мають спілкування з Ним і причетні до всіх Його скарбів та дарів¹. По-друге, що кожен з членів має вважати своїм обов’язком радо й завзято використовувати ці дари, щоб збагатити інших членів та їм послужити².

1. Рим. 8:32; 1 Кор. 6:17; 12:4–7, 12–13; 1 Ів.1:3.
2. Рим. 12:4–8; 1 Кор. 12:20–27; 13:1–7; Фил. 2:4–8.

Питання 56

У що ти віриш стосовно “прощення гріхів”?

Відповідь

Я вірю, що завдяки Христовому відкупленню Бог не нагадає мені про жоден з моїх гріхів¹ або про гріховну природу, з якою я повинен боротися протягом усього свого життя². Більше того, Бог по благодаті дарує мені праведність Христа, щоб я ніколи вже не був засуджений³.

1. Пс. 103:3–4, 10, 12; Мих. 7:18–19; 2 Кор. 5:18–21.
1 Ів.1:7; 2:2.
2. Рим. 7:21–25.
3. Ів.3:17–18; Рим. 8:1–2.

Питання 57

Яку втіху ти маєш у “воскресінні плоті”?

Відповідь

Не тільки мою душу одразу після закінчення цього життя буде забрано до її Голови – Христа¹, але також сама плоть, воскресла силою Христа, буде поєднана з душею й уподібнена славному тілу Христовому².

1. Лук. 23:43; Фил. 1:21–23.
2. 1 Кор. 15:20, 42–46, 54; Фил. 3:21; 1 Ів. 3:2.

Питання 58

Яку втіху тобі приносить догмат про “вічне життя”?

Відповідь

Якщо навіть вже зараз у своєму серці я переживаю початок вічної радості¹, то після завершення цього життя матиму досконале блаженство, якого не знало жодне серце, ніде не чуване й не бачене досі, блаженство, у якому я хвалитиму Бога повіки².

1. Рим. 14:17.
2. Ів. 17:3; 1 Кор. 2:9.

День Господній 23**Питання 59**

Як віра в усі ці речі допомагає тобі сьогодні?

Відповідь

Я праведний перед Богом у Христі і є спадкоємцем життя вічного¹.

1. Ів. 3:36; Рим. 1:17 (Ав. 2:4); Рим. 5:1–2.

Питання 60

Як ти став праведним перед Богом?

Відповідь

Лише правдивою вірою в Ісуса Христа¹. Навіть коли сумління звинувачує мене у тому, що я тяжко згрішив проти всіх Божих заповідей чи ніколи не дотримувався жодної з них², чи все ще схильний до всякого зла³, – незважаючи на це, без жодної моєї на те заслуги⁴, по справжній благодаті⁵ Бог дарує мені повне зарахування боргу, праведність і святість у Христі⁶ так, ніби я ніколи не грішив й не був грішником; ніби був цілковито покірним так само, як Христос це зробив заради мене⁷. Усе це я отримую, якщо прийму Божий дар із вірою в серці⁸.

1. Рим. 3:21–28; Гал. 2:16; Еф. 2:8–9; Фил. 3:8–11.
2. Рим. 3:9–10.
3. Рим. 7:23.
4. Титу 3:4–5.
5. Рим. 3:24; Еф. 2:8.
6. Рим. 4:3–5 (Бут. 15:6); 2 Кор. 5:17–19; 1 Ів. 2:1–2.
7. Рим. 4:24–25; 2 Кор. 5:21.
8. Ів. 3:18; Дії 16:30–31.

Питання 61

Чому ти кажеш, що можеш бути виправданий лише вірою?

Відповідь

Не тому що, догоджаю Богові гідністю самої своєї довіри, а тільки тому, що моєю праведністю перед Богом є Христові викуплення, праведність та святість¹. А прийняти і застосувати до себе цю праведність я можу лише через віру, і ніяк інакше².

1. 1 Кор. 1:30–31.
2. Рим. 10:10; 1 Ів. 5:10–12.

День Господній 24

Питання 62

Чому наші добрі справи не можуть виправдати нас перед Богом повністю, або хоча б частково?

Відповідь

Тому що праведність, яка здатна пройти Божу перевірку, має бути досконалою та у всьому відповідати вимогам Божественного Закону¹. Але навіть те найкраще, що ми робимо у цьому житті, є недосконалим та заплямоване гріхом².

1. Рим. 3:20; Гал. 3:10 (Повт. Зак. 27:26).
2. Іс. 64:6.

Питання 63

Якщо Бог обіцяє винагородити наші добрі справи в цьому і майбутньому житті, то чому говориться, що своїми добрими справами ми ні на що не заслуговуємо¹?

Відповідь

Ця винагорода не заслужена; це — дар благодаті².

1. Мт. 5:12; Євр. 11:6.
2. Лук. 17:10; 2 Тим. 4:7–8.

Питання 64

Проте чи це вчення не робить людей байдужими й нечестивими?

Відповідь

Ні. Неможливо, щоб ті, хто прищеплені до Христа правдивою вірою, не приносили плодів вдячності¹.

1. Лук. 6:43–45; Ів. 15:5.

День Господній 25**Питання 65**

Ми стали учасниками Христа і всіх Його привілеїв лише через віру: звідки ж походить ця віра?

Відповідь

Святий Дух збуджує віру в наших серцях¹ через проповідь Святої Євангелії² і підтверджує це участю у Святих Таїнствах³.

1. Ів. 3:5; 1 Кор. 2:10–14; Еф. 2:8.

2. Рим. 10:17; 1 Пет. 1:23–25.

3. Мт. 28:19–20; 1 Кор. 10:16.

Питання 66

Що таке Таїнства?

Відповідь

Таїнства – це видимі святі знаки та печаті. Таїнства встановлено Богом, щоб через нашу в них участь було чіткіше роз'яснено обітницю Євангелії та її запечатано¹. І ось ця обітниця: через єдину Христову жертву, що звершилася на хресті, Бог по благодаті обіцяє нам прощення гріхів та життя вічне².

1. Бут. 17:11; Повт. Зак. 30:6; Рим. 4:11.

2. Мт. 26:27–28; Дії 2:38; Євр. 10:10.

Питання 67

Виявляється, що і Слово Боже, і Таїнства фокусують нашу віру на хресній жертві Ісуса Христа як на єдиній основі нашого спасіння?

Відповідь

Звісно. Святий Дух навчає в Євангелії та підтверджує Святими Таїнствами, що наше спасіння у всій його повноті забезпечене єдиною жертвою, яку Христос приніс за нас на хресті¹.

1. Рим. 6:3; 1 Кор. 11:26; Гал. 3:27.

Питання 68

Скільки Таїнств установив Христос в Новому Заповіті?

Відповідь

Христос встановив два Таїнства: Святе Хрещення та Святу Вечерю¹.

1. Мт. 28:19–20; 1 Кор. 11:23–26.

День Господній 26**Питання 69**

Яким чином Святе Хрещення нагадує та переконує в тому, що єдина хресна жертва Христова корисна для тебе особисто?

Відповідь

Зовнішнє обмивання було встановлене Христом¹ з метою пообіцяти, що так само, як вода повністю змиває бруд із тіла, так Його Кров'ю та Духом неодмінно буде змито мою нечистоту душі, тобто всі мої гріхи².

1. Дії 2:38.
2. Мт. 3:11; Рим. 6:3–10; 1 Пет. 3:21.

Питання 70

Що значить бути омитим Христовою Кров'ю та Духом?

Відповідь

Бути омитим Христовою Кров'ю означає, що Бог по благодаті прости́в наші гріхи на підставі Христової Крові, що пролилася за нас в Його жертві на хресті¹. Бути омитим Духом Христовим означає, що Святий Дух відновив та освятив нас, щоб нам бути Христовими членами, усе більше помирати для гріха і жити свято й непорочно².

1. Зах. 13:1; Еф. 1:7–8; Євр. 12:24; 1 Пет. 1:2; Об'явл. 1:5.
2. Єз. 36:25–27; Ів. 3:5–8; Рим. 6:4; 1 Кор. 6:11; Кол. 2:11–12.

Питання 71

Де Христос обіцяє, що, так само як ми були омиті водою під час Хрещення, гарантовано будем омиті Його Кров'ю та Духом?

Відповідь

При встановленні Хрещення, коли каже: “Тож ідіть, і навчіть всі народи, хрестячи їх в Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа”¹; “Хто увірує й охреститься, буде спасений, а хто не ввірує засуджений буде”². Коли Писання називає Хрещення “купіллю відродження”³ і омиванням від гріхів⁴, ця обігнися повторюється.

1. Мт. 28:19.
2. Мк. 16:16.
3. Титу 3:5.
4. Дії 22:16.

День Господній 27

Питання 72

Чи це зовнішнє омивання саме по собі змиває гріхи?

Відповідь

Ні. Від усіх гріхів нас очищають лише Кров Ісуса Христа та Дух Святий¹.

1. Мт. 3:11; 1 Пет. 3:21; 1 Ів. 1:7.

Питання 73

Чому ж тоді Дух Святий називає Хрещення водою відродження та омиванням від гріхів?

Відповідь

У Бога є вагомі причини для використання саме цих слів. Почнімо з того, що Він хоче навчити нас: Кров та Дух Ісуса Христа забирають наші гріхи так само, як вода видаляє бруд із тіла¹. Але важливішим є те, у чому Він хоче нас переконати цією Божественною запорукою й печаттю: духовне омивання від гріхів таке ж реальне, як фізичне омивання наших тіл водою².

1. 1 Кор. 6:11; Об'явл. 1:5; 7:14.

2. Дії 2:38; Рим. 6:3–4; Гал. 3:27.

Питання 74

Чи слід хрестити також і немовлят?

Відповідь

Так. Немовлят, так само як дорослих, введено в Завіт і зараховано до Божого народу¹; їм, не в меншій мірі, ніж дорослим, обіцяно визволення від гріха Кров'ю Христовою та Святого Духа, який породжує віру². Отже, через знак Завіту, тобто через хрещення, їх слід вводити

в Християнську Церкву та відрізнити від дітей невірних³. У Старому Заповіті це здійснювалось через обрізання⁴, а в Новому Заповіті його замінило хрещення⁵.

1. Бут. 17:7; Мт. 19:14.
2. Іс. 44:1–3; Дії 2:38–39; 16:31.
3. Дії 10:47; 1 Кор. 7:14.
4. Бут. 17:9–14.
5. Кол. 2:11–13.

День Господній 28

Питання 75

Як Вечера Господня нагадує і переконує в тому, що ти причетний до єдиної хресної жертви Христа та всіх Його привілеїв?

Відповідь

Мені та всім вірним Христос наказав їсти від цього розломленого Хліба та пити з цієї Чаші на згадку про Нього. Ця заповідь має таку обітницю¹: по-перше, так само як я на власні очі бачу Хліб Господній, запропонований та розламаний для мене, і Чашу, якою зі мною діляться, точно так само Тіло Христове було принесене в жертву і розламане, а Христова Кров пролита за мене на хресті. По-друге, коли я приймаю з руки служителя та відчуваю на смак Хліб та Чашу Господню, що їх дано мені як вірні знаки Христового Тіла та Крові, таким же чином Він розп'ятим Тілом та пролитою Кров'ю живить і оновлює мою душу до вічного життя.

1. Мт. 26:26–28; Мк. 14:22–24; Лук. 22:19–20;
1 Кор. 11:23–25.

Питання 76

Що значить їсти розп'яте Тіло Христове та пити пролиту Ним Кров?

Відповідь

Це значить приймати з вірою в серці як страждання, так і смерть Христа, отримуючи в такий спосіб прощення гріхів та життя вічне¹. Але не лише це. Ми дедалі більше об'єднуємось в благословенному Христовому Тілі через Духа Святого, який живе у Христі і в нас самих². І хоча Він перебуває на Небі, а ми на землі³, усе ж ми є тілом від Його тіла та кісткою від Його костей⁴. І ми повік будемо жити та скеровуватись Духом, як і частини нашого тіла єдиною душею⁵.

1. Ів. 6:35, 40, 50–54.
2. Ів. 6:55–56; 1 Кор. 12:13.
3. Дії 1:9–11; 1 Кор. 11:26; Кол. 3:1.
4. 1 Кор. 6:15–17; Еф. 5:29–30; 1 Ів. 4:13.
5. Ів. 6:56–58; 15:1–6; Еф. 4:15–16; 1 Ів. 3:24.

Питання 77

Де Христос обіцяє, що буде жити та оновлювати вірних Своім Тілом та Кров'ю, запевняючи їх у тому, що це відбуватиметься під час ламання Хліба та пиття з Чаші?

Відповідь

При встановленні Вечері Господньої: “Бо прийняв я від Господа, що й вам передав, що Господь Ісус ночі тієї, як виданий був, узяв хліб, подяку віддав, і переломив, і сказав: Прийміть, споживайте, це тіло Моє, що за вас ломається. Це робіть на спомин про Мене! Так само і чашу взяв Він по Вечері й сказав: Ця чаша Новий Заповіт у Моїй

крові. Це робіть, коли тільки будете пити, на спомин про Мене! Бо кожного разу, як будете їсти цей хліб та чашу цю пити, смерть Господню звіщаєте, аж доки Він прийде”¹. Ця обітниця повторюється апостолом Павлом, який каже: “Чаша благословення, яку благословляємо, чи не спільнота то крові Христової? Хліб, який ломимо, чи не спільнота він Тіла Христового? Тому що один хліб, і ми, численні, – одне тіло; бо всі ми спільники одного хліба”².

1. 1 Кор. 11:23-26.
2. 1 Кор. 10:16-17.

День Господній 29

Питання 78

Чи перетворюються Хліб та Вино на справжнє Тіло і Кров Христа?

Відповідь

Ні. Подібно до того, як під час Хрещення вода не перетворюється в Христову Кров і сама по собі не змиває гріхів, залишаючись просто божественним знаком, що запевняє¹ нас у цьому, так само й святий Хліб Господньої Вечері не перетворюється на Тіло Христа², хоча його названо Христовим Тілом³ відповідно до природи та мови Таїнств⁴.

1. Еф. 5:26; Титу 3:5.
2. Мт. 26:26–29.
3. 1 Кор. 10:16–17; 11:26–28.
4. Бут. 17:10–11; Вих. 12:11, 13; 1 Кор. 10:1–4.

Питання 79

Чому тоді Христос називає Хліб Своїм Тілом і Чашу Своєю Кров'ю або Новим Заповітом у Своїй Крові? І чому Павло називає це спільнотою Крові та Тіла Христового?

Відповідь

Христові слова не безпідставні. Цим Він хоче навчити нас: як Хліб і Вино живлять наше дочасне життя, у цей же спосіб розіп'яте Тіло і пролита Кров справді напоюють й живлять наші душі до життя вічного¹. Що найбільш важливо, Він бажає цим видимим знаком і запорукою переконати нас, що через дію Духа Святого ми є спільниками справжнього Тіла і Крові. Це так само безсумнівно, як і те, що наші уста приймають ці святі знаки на спомин про Нього². Усі Його страждання та весь послух справді стають нашими так, начебто ми особисто страждали й платили за наші гріхи³.

1. Ів. 6:51, 55.
2. 1 Кор. 10:16–17; 11:26.
3. Рим. 6:5–11.

Питання 80

Чим Господня Вечера відрізняється від римо-католицької меси?

Відповідь

Господня Вечера проголошує, що через єдину жертву Ісуса Христа, яку Він раз і назавжди приніс на хресті, усі наші гріхи прошені¹. Вона також оголошує, що Дух Святий прищепив нас до Христа², Котрий зараз знаходиться на Небесах по правиці Отця у Своему справжньому тілі³, де і очікує від нас поклоніння⁴. На відміну від цього, меса вчить, що, завдяки стражданням Христа, гріхи живих і

мертвих не є прошені, доки Христос не приносить цю жертву за них щоденно через священників. Вона також навчає, що Христос присутній під виглядом Хліба та Вина тілесно, і що це, мовляв, є визначальним у тому, як ми Йому поклоняємось. Тому меса є лише запереченням єдиної жертви і страждань Ісуса Христа та є по суті ідолянством, що гідне засудження.

1. Ів. 19:30; Євр. 7:27; 9:12, 25–26; 10:10–18.
2. 1 Кор. 6:17; 10:16–17.
3. Дії 7:55–56; Євр. 1:3; 8:1.
4. Мт. 6:20–21; Ів. 4:21–24; Фил. 3:20; Кол. 3:1–3.

Питання 81

Хто повинен приступити до Господнього Столу?

Відповідь

Ті, хто через власні гріхи собою невдоволені, але, незважаючи на це, вірять, що їх гріхи прощено, а залишки немочі покрито стражданнями та смертю Христа. Ті, хто також прагнуть щораз більше укріплятись у вірі та вдосконалюватись у житті. Нерозкаяні і лицеміри, беручи участь у Вечері Господній, їдять та п'ють собі суд¹.

1. 1 Кор. 10:19–22; 11:26–32.

Питання 82

Чи повинні допускатись до Господньої Вечері ті, хто своїми словами та способом життя свідчать, що вони невірні та безбожники?

Відповідь

Ні, оскільки це ганьбить Божий завіт та зводить Божий гнів на всю спільноту¹. Тому відповідно до настанов Христа та його апостолів, Християнська Церква зобов'язана

відлучати таких людей, офіційно застосовуючи на практиці Ключі Царства, доки вони не змінять свого життя.

1. 1 Кор. 11:17–32; Пс.49(50):14–16; Іс. 1:11–17.

День Господній 31

Питання 83

Що таке Ключі Царства?

Відповідь

Проповідь святої Євангелії та застосування християнської дисципліни з метою покаяння. Як перше, так і друге відкриває для вірних та закриває для невірних Царство Небесне¹.

1. Мт. 16:19; Ів. 20:22–23.

Питання 84

Як саме проповідь Святої Євангелії відкриває та закриває Небесне Царство?

Відповідь

Згідно із заповіддю Христа, Царство Небесне відкрите через оголошення та публічне проголошення вірним, усім і кожному: коли вони приймають Євангельську обітницю у справжній вірі, Бог, зважаючи на заслуги Христа, справді прощає всі їхні гріхи. Проте для невірних та лицемірів те саме оголошення та публічне проголошення Царства залишає його закритим, і, доки ті не покаються, на них спочиває Божий гнів і вічний осуд. Суд Божий, який вершиться в цьому житті та в житті майбутньому, оснований на свідостві Євангелії¹.

1. Мт. 16:19; Ів. 3:31–36; 20:21–23.

Питання 85

Як через християнську дисципліну відкривається й закривається Царство Небесне?

Відповідь

Згідно з повелінням Ісуса Христа, ті, хто сповідують нехристиянські вчення або живуть не по-християнськи, хоча й зуться Християнами, хто після особистих вмовлянь, неодноразово висловлених в душі любові, відмовляється залишити свої помилки та злі шляхи, а, будучи поставленими перед Церквою, не реагують на вмовляння ординованих Церквою для цієї мети служителів, – таких людей Церква виключає з християнської спільноти, не допускаючи їх до Таїнств. Бог також проганяє їх з Царства Христового¹. Якщо ж такі люди обіцяють виправитись і справді змінюються, їх знову приймають як членів Христа та Його Церкви².

1. Мт. 18:15–20; 1 Кор. 5:3–5, 11–13; 2 Сол. 3:14–15.

2. Лук. 15:20–24; 2 Кор. 2:6–11.

ЧАСТИНА ТРЕТЯ: ВДЯЧНІСТЬ

День Господній 32

Питання 86

Якщо нас позбавлено гріховної убогості по благодаті, через Христа, незважаючи на те що ми аж ніяк на це не заслуговуємо, тоді для чого робити добро?

Відповідь

Тому що Христос, викупивши нас Своєю Кров'ю, також оновлює нас за Своєю подобою через Духа, аби всім

своїм життям ми виявляли вдячність Богові за даровані нам привілеї¹; щоб Він міг прославитись через нас², і, більше того, ствердити нас у вірі через її плоди³, і щоб, врешті-решт, своїм побожним життям ми могли прихилити до Христа наших ближніх⁴.

1. Рим. 6:13; 12:1–2; 1 Пет. 2:5–10.
2. Мт. 5:16; 1 Кор. 6:19–20.
3. Мт. 7:17–18; Гал. 5:22–24; 2 Пет. 1:10–11.
4. Мт. 5:14–16; Рим. 14:17–19; 1 Пет. 2:12; 3:1–2.

Питання 87

Чи можуть спастися ті, що не навертаються до Бога та провадять життя невдячне та безбожне?

Відповідь

Аж ніяк. Писання каже, що непокірні, ідоляни, перелюбники, злодії, завидющі, пятики, а також наклепники, розбійники і до них подібні Царства Божого не впадкують.

1. 1 Кор. 6:9–10; Гал. 5:19–21; Еф. 5:1–20; 1 Ів. 3:14.

День Господній 33

Питання 88

У чому полягає справжнє покаяння або навернення?

Відповідь

По-перше – у смерті для себе давнього, по-друге – у народженні нового “я”¹.

1. Рим. 6:1–11; 2 Кор. 5:17; Еф. 4:22–24; Кол. 3:5–10.

Питання 89

У чому полягає смерть для себе давнього?

Відповідь

Коли ми справді шкодуємо про гріх, то все більше його ненавидимо та уникаємо¹.

1. Пс.50(51):3–4, 17; Йоїль 2:12–13; Рим. 8:12–13;
2 Кор. 7:10.

Питання 90

У чому полягає народження нового “я”?

Відповідь

У щирій радості в Бозі через Христа¹, любові та бажанні жити згідно з волею Божою, творячи всяке добро².

1. Пс.50(51):8, 12; Іс. 57:15; Рим. 5:1; 14:17.
2. Рим. 6:10–11; Гал. 2:20.

Питання 91

Які справи вважаються добрими?

Відповідь

Тільки ті, що походять з правдивої віри¹, відповідають Божому Закону² і виконуються для Його слави³. Справи, основані на особистих переконаннях або традиціях, встановлених людьми, не є добрими⁴.

1. Ів. 15:5; Євр. 11:6.
2. Лев. 18:4; 1 Сам. 15:22; Еф. 2:10.
3. 1 Кор. 10:31.
4. Повт. Зак. 12:32; Іс. 29:13; Єз. 20:18–19; Мт. 15:7–9.

День Господній 34

Питання 92

Що таке Божий Закон?

Відповідь

Бог сказав такі слова:

ПЕРША ЗАПОВІДЬ

І Бог промовляв всі слова оці, кажучи:

Я Господь, Бог твій, що вивів тебе з єгипетського краю з дому рабства.

Хай не буде тобі інших богів передо Мною!

ДРУГА ЗАПОВІДЬ

Не роби собі різьби і всякої подоби з того, що на небі вгорі, і що на землі долі, і що в воді під землею. Не вклоняйся їм і не служи їм, бо Я Господь, Бог твій, Бог заздрісний, що карає за провину батьків на синах, на третіх і на четвертих поколіннях тих, хто ненавидить Мене, і що чинить милість тисячам поколінь тих, хто любить Мене, і хто держиться Моїх заповідей.

ТРЕТЯ ЗАПОВІДЬ

Не призывай Імення Господа, Бога твого, надаремно, бо не помилує Господь того, хто призиватиме Його Ймення надаремно.

ЧЕТВЕРТА ЗАПОВІДЬ

Пам'ятай день суботній, щоб святити його!

Шість день працею і роби всю працю свою, а день сьомий субота для Господа, Бога твого: не роби жодної праці ти

й син твій, та дочка твоя, раб твій та невільниця твоя, і худоба твоя, і прихोцько твій, що в брамах твоїх.

Бо шість день творив Господь небо та землю, море та все, що в них, а дня сьомого спочив тому поблагословив Господь день суботній і освятив його.

П'ЯТА ЗАПОВІДЬ

Шануй свого батька та матір свою, щоб довгі були твої дні на землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі!

ШОСТА ЗАПОВІДЬ

Не вбивай!

СЬОМА ЗАПОВІДЬ

Не чини перелюбу!

ВОСЬМА ЗАПОВІДЬ

Не кради!

ДЕВ'ЯТА ЗАПОВІДЬ

Не свідкуй неправдиво на свого ближнього!

ДЕСЯТА ЗАПОВІДЬ

Не жадай дому ближнього свого, не жадай жони ближнього свого, ані раба його, ані невільниці його, ані вола його, ані осла його, ані всього, що ближнього твого!¹

1. Вих. 20:1–17; Повт. Зак. 5:6–21.

Питання 93

Як структуровано ці заповіді?

Відповідь

Заповіді розміщено на двох скрижалях. Перша містить чотири заповіді, які навчають нас способам жити з Богом. Друга складається із шістьох заповідей, що навчають нас обов'язкам перед ближнім¹.

1. Мт. 22:37–39.

Питання 94

Чого Бог вимагає в першій заповіді?

Відповідь

Щоб я, не бажаючи зашкодити власному спасінню, уникав та соромився всякого ідоловірства¹, чаклунства², сумнівних ритуалів, молитов до святих та інших творінь³. Щоб я по правді знав єдиного істинного Бога⁴ і довіряв лише Йому⁵, щоб покірно⁶ і терпеливо⁷ чекав від Нього на кожне добро⁸. Щоб любив⁹, боявся¹⁰ і шанував¹¹ Його всім серцем. Словом, аби я радше зрікся всього створеного, ніж у будь-який спосіб пішов проти Божої волі¹².

1. 1 Кор. 6:9–10; 10:5–14; 1 Ів. 5:21.

2. Лев. 19:31; Повт. Зак. 18:9–12.

3. Мт. 4:10; Об'явл. 19:10; 22:8–9.

4. Ів. 17:3.

5. Єр. 17:5, 7.

6. Кол. 1:11; Євр. 10:36.

7. 1 Пет. 5:5–6.

8. Пс. 103(104):27–28; Як. 1:17.

9. Мт. 22:37 (Повт. Зак. 6:5).

10. Прип. 9:10; 1 Пет. 1:17.

11. Мт. 4:10 (Повт. Зак. 6:13).
12. Мт. 5:29–30; 10:37–39.

Питання 95

Що таке ідоловірство?

Відповідь

Ідоловірство – це покладання надії на щось або винайдення чогось, чому ти віриш замість або водночас з довірою єдиному правдивому Богові, Який відкрився у Своему Слові¹.

1. 1 Хрон. 16:26; Гал. 4:8–9; Еф. 5:5; Фил. 3:19.

Питання 96

Якою є воля Божа щодо нас у другій заповіді?

Відповідь

Щоб ми в жодний спосіб не творили образу Бога¹ і поклонялись Йому тільки так, як було наказано в Слові Божому, а не якимось по-іншому².

1. Повт. Зак. 4:15–19; Іс. 40:18–25; Дії 17:29; Рим. 1:22–23.
2. Лев. 10:1–7; 1 Сам. 15:22–23; Ів. 4:23–24.

Питання 97

Тож нам взагалі не варто створювати будь-яких образів?

Відповідь

Бога неможливо як-небудь зобразити, і ми не повинні цього робити. Проте ми можемо зображати творіння, хоча Бог забороняє виготовляти чи утримувати такі образи для поклоніння або для служіння Богові¹.

1. Вих. 34:13–14, 17; 2 Цар. 18:4–5.

Питання 98

Але чи не можуть зображення, як-ось книжки для неграмотних, бути дозволені у церквах?

Відповідь

Ні, не треба намагатись бути мудрішими за Бога. Він хоче, щоб Християнську спільноту повчали живою проповіддю Слова Божого¹, а не безголосими ідолами².

1. Рим. 10:14–15, 17; 2 Тим. 3:16–17; 2 Пет. 1:19.
2. Єр. 10:8; Ав. 2:18–20.

День Господній 36**Питання 99**

Якою є воля Бога щодо нас у третій заповіді?

Відповідь

Щоб ми не зловживали Іменем Божим і не богозневажали, проклинаючи¹, даючи брехливі свідчення² чи непотрібні клятви³, а також щоб не долучались до подібних жахливих гріхів як мовчазні свідки⁴. Коротше кажучи, ми маємо використовувати святе Боже Ім'я лише з пошаною і благоговінням⁵, аби належним чином Його сповідувати⁶, закликати⁷ й славити у всьому, що ми робимо і говоримо⁸.

1. Лев. 24:10–17.
2. Лев. 19:12.
3. Мт. 5:37; Як. 5:12.
4. Лев. 5:1; Прип. 29:24.
5. Пс. 98(99):1–5; Єр. 4:2.
6. Мт. 10:32–33; Рим. 10:9–10.
7. Пс. 49(50):14–15; 1 Тим. 2:8.
8. Кол. 3:17.

Питання 100

Чи зневага до Божого Імені, висловлена в клятві або прокльонах, насправді є настільки серйозним гріхом, щоби Бог гнівався також і на тих, хто робить не достатньо для того, щоб запобігти і перешкодити цьому гріху?

Відповідь

Звісно, що так¹. Немає гріха гіршого за богозневагу Імені Божого, який би зміг спричинити більше Божого гніву. Тому, за наказом Божим, він карається смертю².

1. Лев. 5:1.
2. Лев. 24:10–17.

День Господній 37**Питання 101**

Проте чи можемо ми клястися або присягати Божим Іменем благоговійно?

Відповідь

Так. Якщо з метою захисту, сприяння правді та її достовірності, для Божої слави і блага ближнього цього вимагає уряд або необхідність. Така присяга, оскільки вона основана на Слові Божому¹, правильно застосовувалась святими Нового і Старого Заповітів².

1. Повт. Зак. 6:13; 10:20; Єр. 4:1–2; Євр. 6:16.
2. Бут. 21:24; Ісус Нав. 9:15; 1 Цар. 1:29–30; Рим. 1:9;
2 Кор. 1:23.

Питання 102

Чи повинні ми присягати святими або іншими творіннями?

Відповідь

Ні. Законна клятва є закликом до Бога як до Єдиного, Хто знає моє серце. Вона свідчить про правду і вимагає покарання, якщо я присягаю облудно¹. Жодне творіння не гідне цієї честі².

1. Рим. 9:1; 2 Кор. 1:23.
2. Мт. 5:34–37; 23:16–22; Як.5:12.

День Господній 38**Питання 103**

Якою є воля Божа щодо нас у четвертій заповіді?

Відповідь

По-перше, необхідно провадити євангельське служіння й навчання¹, а особливо у святковий день відпочинку старанно відвідувати зібрання Божих людей². Я роблю це, щоб навчатись зі Слова Божого³, долучитися до Таїнств⁴, публічно помолитися Богові⁵ та віддати християнську пожертву для бідних⁶. По-друге, кожного дня я спочиваю від своїх гріховних шляхів, аби Бог діяв у мені через Духа, і, таким чином, вічна Субота починалася вже в цьому житті⁷.

1. Повт. Зак. 6:4–9, 20–25; 1 Кор. 9:13–14; 2 Тим. 2:2; 3:13–17; Титу 1:5.
2. Повт. Зак. 12:5–12; Пс.39(40):9–10; 68:26; Дії 2:42–47; Євр. 10:23–25.
3. Рим. 10:14–17; 1 Кор. 14:31–32; 1 Тим. 4:13.
4. 1 Кор. 11:23–25.

5. Кол. 3:16; 1 Тим. 2:1.
6. Пс.49(50):14; 1 Кор. 16:2; 2 Кор. 8:9.
7. Іс. 66:23; Євр. 4:9–11.

День Господній 39

Питання 104

Якою є воля Божа щодо нас у п'ятій заповіді?

Відповідь

Щоб я поважав, любив і залишався вірним своєму батькові та своїй матері, а також всім, хто має наді мною владу; щоб у належному послуху підкорився їх добрим повчанням та дисциплінарним заходам¹; щоб я був терплячим до їх недоліків², тому що через них Бог волить нами кермувати³.

1. Вих. 21:17; Прип. 1:8; 4:1; Рим. 13:1–2; Еф. 5:21–22; 6:1–9; Кол. 3:18–4:1.
2. Прип. 20:20; 23:22; 1 Пет. 2:18.
3. Мт. 22:21; Рим. 13:1–8; Еф. 6:1–9; Кол. 3:18–21.

День Господній 40

Питання 105

Якою є воля Божа щодо нас у шостій заповіді?

Відповідь

Я не повинен ні в думках, ні словами, ні поглядом, ні жестом, а тим більше вчинком, принижувати, ненавидіти, ображати або вбивати свого ближнього. Також не повинен долучатися, коли інші люди так чинять¹, а радше мушу відкласти всяке бажання помститися². Я також не можу завдавати шкоди собі або безтурботно наражати

своє життя на небезпеку³. Мета наділення державного керівництва мечем – запобігти вбивствам⁴.

1. Бут. 9:6; Лев. 19:17–18; Мт. 5:21–22; 26:52.
2. Прип. 25:21–22; Мт. 18:35; Рим. 12:19; Еф. 4:26.
3. Мт. 4:7; 26:52; Рим. 13:11–14.
4. Бут. 9:6; Вих. 21:14; Рим. 13:4.

Питання 106

Ця заповідь стосується лише вбивства?

Відповідь

Заборонюючи вбивство, Бог вчить нас, що Йому ненависні його корені: заздрість, ненависть, гнів і мстивість¹. Усі ці речі є замаскованими формами вбивства².

1. Прип. 14:30; Рим. 1:29; 12:19; Гал. 5:19–21; 1 Ів. 2:9–11.
2. 1 Ів. 3:15.

Питання 107

Чи достатньо того, що ми не вбиваємо ближнього жодним з вищезгаданих способів?

Відповідь

Ні. Засуджуючи заздрість, ненависть та гнів, Бог хоче, щоб ми любили ближнього як самих себе¹, були терплячі, миролюбні, незлобиві, милостиві та по-дружньому до них налаштовані²; захищали ближніх від того, що завдає їм шкоди настільки, наскільки це можливо, та робили добро навіть для наших ворогів³.

1. Мт. 7:12; 22:39; Рим. 12:10.
2. Мт. 5:3–12; Лук. 6:36; Рим. 12:10, 18; Гал. 6:1–2; Еф. 4:2; Кол. 3:12; 1 Пет. 3:8.
3. Вих. 23:4–5; Мт. 5:44–45; Рим. 12:20–21; (Прип. 25:21–22).

День Господній 41

Питання 108

Яка воля Божа щодо нас у сьомій заповіді?

Відповідь

Бог засуджує всяку розпусту¹, тому нам слід відчувати до неї глибоку відразу² та, незалежно від того, у шлюбі ми чи ні, жити гідно та цнотливо³.

1. Лев. 18:30; Еф. 5:3–5.
2. Юди 22–23.
3. 1 Кор. 7:1–9; 1 Сол. 4:3–8; Євр. 13:4.

Питання 109

Чи лише такі ганебні гріхи, як перелюб, Бог засуджує в цій заповіді?

Відповідь

Наші тіла та душі є храмами Святого Духа і їх належить зберігати в чистоті та святості. Тому Бог забороняє будь-які непристойні дії, погляди, розмови, думки або бажання¹ та все, що може будь-кого до них підбурювати².

1. Мт. 5:27–29; 1 Кор. 6:18–20; Еф. 5:3–4.
2. 1 Кор. 15:33; Еф. 5:18.

День Господній 42

Питання 110

Що Бог заборонив у восьмій заповіді?

Відповідь

Він заборонив не лише відверту крадіжку та грабунок, які караються законом¹. Порушенням цієї заповіді в Божих очах є злі каверзи та інтриги, спрямовані на привласнення

добра, що належить нашому ближньому: неважливо, робиться це примусово чи виглядає правомірно². Це може бути хибне вимірювання ваги, розміру чи об'єму, шахрайство в торгівлі, підроблення грошей, надмірний процент або будь-які інші засоби збагачення, заборонені Богом³. Крім того, Бог забороняє будь-яку жадібність⁴ і безглузді розбазарювання його дарів⁵.

1. Вих. 22:1; 1 Кор. 5:9–10; 6:9–10.
2. Мих. 6:9–11; Лук. 3:14; Як. 5:1–6.
3. Повт. Зак. 25:13–16; Пс. 14(15):5; Прип. 11:1; 12:22; Єз. 45:9–12; Лук. 6:35.
4. Лук. 12:15; Еф. 5:5.
5. Прип. 21:20; 23:20–21; Лук. 16:10–13.

Питання 11

Чого Бог вимагає від тебе у цій заповіді?

Відповідь

Щоб я робив для блага ближнього все від мене залежне; щоб ставився до ближніх так, як вони ставляться до мене, і щоб вірно працював задля допомоги нужденним у їхніх скруті й тяготах¹.

1. Іс. 58:5–10; Мт. 7:12; Гал. 6:9–10; Еф. 4:28.

День Господній 43

Питання 112

Яка воля Божа щодо нас у дев'ятій заповіді?

Відповідь

Щоб я ніколи не лжесвідчив проти будь-кого, не перекручував нічиїх слів, не пліткував і не зводив наклепи,

як і нікого не засуджував у поспіху, не вислухавши до кінця¹. Навпаки, я повинен уникати під страхом Божественного гніву² будь-якої брехні й шахрайства, вважаючи їх справою диявола. На суді чи ще деінде – я повинен любити правду, відверто її проголошувати і відкрито визнати³. Я мушу робити те, що від мене залежить, коли йдеться про захист доброго імені та репутації мого ближнього.

1. Пс. 14(15); Прип. 19:5; Мт. 7:1; Лук. 6:37; Рим. 1:28–32.
2. Лев. 19:11–12; Прип. 12:22; 13:5; Ів. 8:44; Об'явл. 21:8а.
3. 1 Кор. 13:6; Еф. 4:25.
4. 1 Пет. 3:8–9; 4:8.

День Господній 44

Питання 113

Яка воля Божа щодо нас у десятій заповіді?

Відповідь

Аби в наших серцях ніколи не поставало бодай найменшого бажання або думки проти будь-якої з Божих заповідей. Натомість, аби ми всім своїм серцем ненавиділи гріх та раділи всякій праведності¹.

1. Пс.18(19):7–14; 138(139):23–24; Рим. 7:7–8.

Питання 114

Але чи можуть ті, хто навернувся до Бога, дотримуватися цих заповідей в повній мірі?

Відповідь

Ні. У цьому житті навіть найсвятіші мають лише зачатки цього послуху¹. Але все ж таки з огляду на важливість

поставленої мети, вони почали жити згідно з усіма Божими заповідями².

1. Екл. 7:20; Рим. 7:14–15; 1 Кор. 13:9; 1 Ів. 1:8–10.
2. Пс. 1:1–2; Рим. 7:22–25; Фил. 3:12–16.

Питання 115

Якщо ніхто не може в цьому житті повністю виконати Десять Заповідей, чому Бог воліє, щоб на них наголошували у проповідях?

Відповідь

По-перше, для того щоб упродовж усього життя ми більше пізнавали нашу гріховну природу і, таким чином, більш ревно шукали прощення гріхів та праведності Христової¹. По-друге, щоб ми ніколи не припиняли прагнути благодаті Святого Духа і молити про неї Бога. І унаслідок цього могли знову й знову оновлюватися по образу Божому, доки по закінченню цього життя не досягнемо досконалості².

1. Пс. 31(32):5; Рим. 3:19–26; 7:7, 24–25; 1 Ів. 1:9.
2. 1 Кор. 9:24; Фил. 3:12–14; 1 Ів. 3:1–3.

День Господній 45

Питання 116

Чому християнам потрібно молитися?

Відповідь

Тому що молитва – це найважливіша складова вячності, яку Бог від нас вимагає¹. Також і тому, що Бог дає благодать і Духа Святого тільки тим, хто, щиро прагнучи цих дарів, постійно просить про них і дякує Богові².

1. Пс.49(50):14–15; 115(116):12–19; 1 Сол. 5:16–18.
2. Мт. 7:7–8; Лук. 11:9–13.

Питання 117

Якою повинна бути наша молитва, щоб Бог її вислухав?

Відповідь

По-перше, ми маємо щиро молитися лише до Єдиного Правдивого Бога, Який відкрив нам Себе у Слові. Ми молимося про все, що Він Сам наказав в Нього просити¹. По-друге, ми маємо цілком усвідомлювати при цьому свою злиденність й убогість, для того щоб впокоряти самих себе в Божій величній присутності². По-третє, ми маємо спочити на цьому непорушному фундаменті: Господь, без жодного сумніву, вислухає наші молитви заради Христа, нашого Господа, як Він і пообіцяв у Своєму Слові, хоча ми на це й не заслуговуємо³.

1. Пс.144(145):18–20; Ів. 4:22–24; Рим. 8:26–27; Як. 1:5; 1 Ів. 5:14–15.
2. 2 Хрон. 7:14; Пс.2:11; 33(34):18; 61(62):8; Іс. 66:2; Об'явл. 4.
3. Дан. 9:17–19; Мт. 7:8; Ів. 14:13–14; 16:23; Рим. 10:13; Як. 1:6.

Питання 118

Що Бог наказав нам у Нього просити?

Відповідь

Усього, чого ми духовно і фізично потребуємо¹, як зазначено в молитві, якої навчив нас Сам Господь наш, Ісус Христос.

1. Як.1:17; Мт. 6:33.

Питання 119

Що це за молитва?

Відповідь

Отче наш, що еси на небесах! Нехай святиться Ім'я Твоє, нехай прийде Царство Твоє, нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі. Хліба нашого насущного дай нам сьогодні. І прости нам довги наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим. І не введи нас у випробовування, але визволи нас від лукавого. Бо Твоє є царство, і сила, і слава навіки. Амінь¹.

1. Мт. 6:9–13; Лук. 11:2–4.

День Господній 46**Питання**

120. Чому Христос заповів нам звертатися до Бога “Отче наш”?

Відповідь

Аби з самого початку нашої молитви ми затирили її основи, а саме: дитячу глибоку повагу й довіру, що ґрунтуються на факті Божого батьківства для нас через Христа. Наші батьки не відмовляють нам у земних благах, тож, тим більше, наш Отець і Бог не відмовить нам у тому, про що ми попрохаємо з вірою¹.

1. Мт. 7:9–11; Лук. 11:11–13.

Питання 121

Чому сказано: “Що єси на небесах”?

Відповідь

Це вчить нас не думати про Небесну Божу велич по-земному¹ і чекати від Його всемогутності всього, чого потребують наші тіла та душі².

1. Єр. 23:23–24; Дії 17:24–25.
2. Мт. 6:25–34; Рим. 8:31–32.

День Господній 47**Питання 122**

У чому суть першого прохання?

Відповідь

“Нехай святиться Ім’я Твоє” означає наступне: допоможи нам пізнати Тебе по-справжньому¹, вшанувати, прославити і вихвалити Тебе за всі діла і те, що сяє для нас через них: Твою всемогутність, мудрість, благість, справедливість, милість і правду². Суть прохання полягає в потребі допомоги для скерування нас у думках, словах і вчинках, щоб Твоє Ім’я ніколи не зневажалось з нашої провини, але завжди вшановувалось та прославлялось³.

1. Єр. 9:23–24; 31:33–34; Мт. 16:17; Ів. 17:3.
2. Вих. 34:5–8; Пс.144(145); Єр. 32:16–20;
Лук. 1:46–55, 68–75; Рим. 11:33–36.
3. Пс.114(115):1; Мт. 5:16.

День Господній 48**Питання 123**

У чому суть другого прохання?

Відповідь

“Нехай прийде Царство Твоє” означає таке: управляй нами Своїм Словом і Духом так, щоб ми все більше корились Тобі¹. Збережи і зрости Свою Церкву². Знищи діла диявола, зітри силу, що повстає на Тебе, і знищи всяку змову проти Твого Святого Слова³. Верши це все, доки у всій повноті не прийде Твоє Царство, у якому Ти будеш все у всьому⁴.

1. Пс. 118(119):5, 105; 142(143):10; Мт. 6:33.
2. Пс. 121(122):6–9; Мт. 16:18; Дії 2:42–47.
3. Рим. 16:20; 1 Ів. 3:8.
4. Рим. 8:22–23; 1 Кор. 15:28; Об’явл. 22:17, 20.

День Господній 49**Питання 124**

У чому суть третього прохання?

Відповідь

“Нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі” означає таке: допоможи нам і всім людям зректися себе і без зухвалих заперечень підкоритися Твоїй волі. Адже лише Твоя воля добра¹. Допоможи кожному виконувати своє служіння й покликання² так само охоче й вірно, як це роблять ангели на небесах³.

1. Мт. 7:21; 16:24–26; Лук. 22:42; Рим. 12:1–2; Титу 2:11–12.
2. 1 Кор. 7:17–24; Еф. 6:5–9.
3. Пс. 102(103):20–21.

День Господній 50**Питання 125**

У чому суть четвертого прохання?

Відповідь

“Хліба нашого насущного дай нам сьогодні” означає таке: подбай про всі наші фізичні потреби¹, щоб ми визнали, що Ти – єдине джерело всякого блага², і що ані турботи, ані наші труди, ані Твої дари не принесуть нам блага без Твого благословення³. І щоб ми перестали покладатися на все створене і плекали надію лише в Тобі одному⁴.

1. Пс. 103(104):27–30; 144(145):15–16; Мт. 6:25–34.
2. Дії 14:17; 17:25; Як. 1:17.
3. Повт. Зак. 8:3; Пс.36(37):16; 126(127):1–2; 1 Кор. 15:58.
4. Пс. 54(55):22; 62; 145(146); Єр. 17:5–8; Євр. 13:5–6.

День Господній 51**Питання 126**

У чому суть п'ятого прохання?

Відповідь

“І прости нам довги наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим” означає таке: через Кров Христа нам, бідним грішникам, не зараховуються будь-які скоєні переступи або зло, яке постійно чіпляється до нас¹. Прости нам так, як ми, будучи для цього призначені, повинні від щирого серця прощати ближніх, задля підтвердження Твоєї благодаті².

1. Пс. 50(51):1–7; 142(143):2; Рим. 8:1; 1 Ів. 2:1–2.
2. Мт. 6:14–15; 18:21–35.

День Господній 52

Питання 127

У чому суть шостого прохання?

Відповідь

“І не введи нас у випробовування, але визволи нас від лукавого” означає таке: ми настільки слабкі, що не можемо встояти самостійно ні на мить¹, а наші закляті вороги: диявол², світ³ і наша власна плоть⁴, – ніколи не припинять нас атакувати. Отже, Господи, підтримай нас і укріпи силою Свого Святого Духа, щоб нас не подолали в цій духовній боротьбі⁵, але ми могли потужно протистояти ворогам, доки не здобудемо цілковиту перемогу⁶.

1. Пс. 102(103):14–16; Ів. 15:1–5.
2. 2 Кор. 11:14; Еф. 6:10–13; 1 Пет. 5:8.
3. Ів. 15:18–21.
4. Рим. 7:23; Гал. 5:17.
5. Мт. 10:19–20; 26:41; Мк. 13:33; Рим. 5:3–5.
6. 1 Кор. 10:13; 1 Сол. 3:13; 5:23.

Питання 128

Як закінчується ця молитва?

Відповідь

“Бо Твоє є царство, і сила, і слава навіки”. Це означає, що всі наші благання направлені до Тебе, всемогутнього Царя, який хоче і може дати нам всяке добро¹. Саме тому не наше, а тільки Твоє святе Ім’я вічно прийматиме усю славу².

1. Рим. 10:11–13; 2 Пет. 2:9.
2. Пс. 114(115):1; Ів. 14:13.

Питання 129

Що виражає коротке слово “Амінь”?

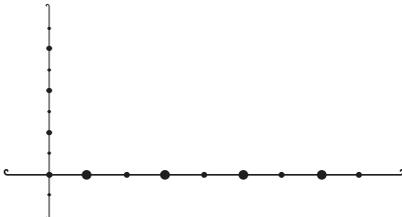
Відповідь

“Амінь” означає: воістину, суцїа правда. Адже набагато переконливішим за жадання отримати ці речі від Нього, яке я відчуваю в своєму серці, є те, що Бог почув мою молитву¹.

1. Іс. 65:24; 2 Кор. 1:20; 2 Тим. 2:13.

БЕЛЬГІЙСЬКЕ ВІРОСПОВІДАННЯ

Стаття 1. Єдиний Бог

Усі ми віримо в наших серцях і сповідуємо нашими устами, що існує лише одна проста духовна істота, яку ми називаємо Богом – вічним, незбагненим, невидимим, незмінним, безкінечним, всесильним, премудрим, справедливим, добрим і переповненим джерелом всякого блага.

Стаття 2. Засоби, якими ми пізнаємо Бога

Ми пізнаємо Його у два способи. По-перше, через створення, збереження та управління Всесвітом, який постає перед нашими очима, як чудова книга, у якій всі створіння, малі і великі, є наче літери, що змушують нас замислитися над Божим невидимим, а зокрема над Його вічною силою та Божеством, як було сказано Апостолом Павлом у посланні до Римлян 1:20. Цього достатньо, аби засудити людей та залишити їх без виправдання.

По-друге, ще більше Бог Сам дає нам пізнати Себе через святе та божественне Слово. Він робить це для Своєї слави, нашого спасіння та відповідно до нашої потреби.

Стаття 3. Записане Слово Боже

Ми сповідуємо, що Слово Боже ніколи не було ані послане, ані передане з волі людської, але, як говорить Петро, звіщали його святі Божі мужі, проваджені Духом Святим¹. І що опісля наш Бог, завдяки особливій турботі, виявленій щодо нас та нашого спасіння, наказав слугам Своїм, пророкам та апостолам, записати об'явлене Слово. Дві скрижалі закону записано власним перстом Божим. Тому ми називаємо написане святим та божественним Писанням.

¹ 1 Пет.1:21.

Стаття 4. Канонічні книги

Святе Письмо складається з двох частин: Старого і Нового Заповітів, до яких входять книги, канонічність яких є беззаперечною.

Ось прийнятий Церквою перелік цих книг.

У Старому Завіті п'ять книг Мойсеевих: Буття, Вихід, Левит, Числа, Повторення Закону; книги Ісуса Навина, Суддів, Рут, дві книги Самуїлових, дві книги Царів, дві книги Хронік; книги Ездри, Неемії, Естер; книга Йова, Псалми, три книги Соломона – Приповісті, Екклезіястова, Пісня над піснями; п'ять книг чотирьох великих пророків – Ісаї, Єремії, Плач Єремії, Єзекіїля, Даниїла; книги дванадцяти малих пророків – Осії, Йоїла, Амоса, Овдія, Йони, Михея, Наума, Авакума, Софонії, Огія, Захарія, Малахії.

У Новому Завіті чотири Євангелія: Матвія, Марка, Луки, Івана. А також: Дії святих апостолів; послання апостола Павла до Римлян; два послання до Коринтян; послання до Галатів, до Ефесян, до Филип'ян, до Колосян; два послання до Солунян; два послання до Тимофія; до Тита, до Филимона; до Євреїв; сім листів, що належать перу інших апостолів: одне – Якова, два – Петра, три – Івана, одне – Юди та Об'явлення апостола Івана.

Стаття 5: Авторитет Святого Письма

Для врегулювання, обґрунтування та впровадження нашої віри ми сприймаємо усі ці книги і лише їх як священні та канонічні.

І ми, без сумніву, віримо усьому тому, що у них написано: не через те, що їх приймає та схвалює Церква, а понад усе через Духа Святого, який свідчить в серцях наших, що

вони від Бога, а також тому, що ці книги самі доводять своє походження від Бога. Адже навіть сліпі в змозі побачити те, чому в них призначено трапитись.

Стаття 6: Різниця між книгами канонічними та апокрифічними

Ми проводимо різницю між цими святими та апокрифічними книгами, до яких належать третя та четверта книги Ездри, книги Товита, Юдити, Премудрості, Ісуса Сина Сираха, пророка Варуха; те, що було додано до оповідання про Естер; Пісня Трьох юнаків у огняній печі, Історія Сусанни, оповідання про Белу та Дракона, молитва Манасії та дві книги Макавейські.

Звичайно, Церква може читати ці книги та навчатись з них тією мірою, в якій вони узгоджуються з канонічними книгами. Але вони не мають такої сили та гідності, аби підтверджувати своїм свідоцтвом будь-який постулат віри або християнської релігії. Вони, тим більше, не в змозі применшити авторитет інших святих книг.

Стаття 7: Достатність Святого Писання

Ми віримо, що Святе Писання цілком містить у собі волю Божу та достатньою мірою навчає всьому потрібному для спасіння.

Оскільки у ньому всеосяжно описаний спосіб служіння, якого Бог від нас вимагає, ніхто, навіть апостол чи ангел з неба, як говорить Павло², не може навчати іншого, окрім того, чого нас вже навчило Святе Писання.

² Гал 1:8

Досконалість та завершеність вчення ясно продемонстровані тим, що нам заборонено додавати та віднімати від Слова Божого³.

Тому що ми не маємо розглядати написане людьми, неважливо наскільки святими б вони не були, як рівноцінне Писанням Божественним. Ми також не можемо ставити над Божою правдою звичаї, думку більшості, посилаючись на древність, випробування часом та авторитети, собори, постанови та офіційні декрети, адже правда – понад усе. За своєю природою люди брехливі та марнословніші за саме марнословство.

Тому ми відмовляємося від усього, що не узгоджується з цим непорушним правилом, дотримуватись якого нас навчили апостоли, які казали: “Випробуйте духів, чи від Бога вони”⁴; “Коли хто приходить до вас, але не приносить науки цієї, не приймайте до дому його, і не вітайте його!”⁵.

Стаття 8: Трійця

Відповідно до цієї правди та Слова Божого, віримо в одного Бога, єдиносущного, у якому є три Особи, реально, правдиво та вічно відмінні за властивостями: Отець, Син і Дух Святий.

Отець є причиною, першопочатком та джерелом усього: як видимого, так і невидимого.

Син є Словом, Мудрістю та образом Отця.

Дух Святий є безкінечною силою та могутністю, що походить від Отця та Сина.

³ Повт. Зак. 12:32; Об’явл. 22:18-19

⁴ 1 Ів. 4:1

⁵ 2 Ів. 10

Проте ця відмінність не поділяє Бога на три, оскільки Писання нас навчає, що хоча Отець, Син і Дух Святий існують кожен самостійно, будучи відмінними одне від одного за характеристиками, але це відбувається таким чином, що ці три Особи є одним Богом.

Отже, стає очевидним, що Отець не є Сином і що Син не є Отцем, і, відповідно, Дух Святий не є ні Отцем, ні Сином.

Несхожі одна на одну в цьому сенсі, Особи не є ані поділені, ані злиті, ані змішані одна з одною.

Адже ні Отець, ні Дух не прийняли тіло, а зробив це лише Син.

Отець ніколи не залишався без Сина чи без Духа Святого, адже всі вони перебувають в одній і тій же сутності, одвіку рівні між собою.

Поміж Ними немає ні першого, ні останнього, а усі троє єдині у правді та силі, доброті та милосерді.

Стаття 9: Свідчення Писання про Святу Трійцю

Ми знаємо це зі Святого Писання, а також завдяки дії Іпостасей, яку ми переживаємо на собі.

Свідчення Святого Писання, які навчають нас вірити у Святу Трійцю, записані у багатьох місцях Старого Заповіту. Нам не потрібно перелічувати усі, достатньо розсудливо вибрати деякі.

В книзі Буття Бог каже: “Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою”. Отже, створивши людину за Своїм образом, Бог створив її, звісно, чоловіком і жінкою⁶. І “ось став чоловік, немов один із Нас”⁷.

⁶ Бут. 1:26-27

⁷ Бут. 3:22

З Його слів: “Створімо людину за образом Нашим”, – видно, що в Божестві є множинність Іпостасей, а слова: “Бог створив”, – вказують на єдність.

Насправді, тут не вказана кількість Осіб, але те, що є незрозумілим в Старому Заповіті, стає очевидним у Новому.

Бо коли Господа було охрещено в Йордані, то було чути голос Отця, який промовляв: “Це Син Мій Улюблений”⁸. Сина бачили у воді, Дух Святий явився в образі голуба.

Тому Христом було наказано, охрещуючи вірних, застосувати таке формулювання: “Тож ідіть і навчіть всі народи, хрестячи їх в Ім’я Отця, і Сина, і Святого Духа”⁹.

В Євангелії від Луки ангел Гавриїл говорить до Марії, матері нашого Господа: “Дух Святий злине на тебе, і Всевишнього сила обгорне тебе, через те й Святе, що народиться, буде Син Божий”¹⁰.

І в іншому місці сказано: “Благодать Господа нашого Ісуса Христа, і любов Бога й Отця, і причастя Святого Духа нехай буде зо всіма вами”¹¹.

“Бо троє свідкують на небі: Отець, Слово й Святий Дух, і ці Троє – Одно”¹².

У всіх цих текстах Писання нас добре навчено, що існує три Особи (Іпостасі) в одній єдиній божественній сутності. Незважаючи на те що ця доктрина перевершує людське розуміння, проте, завдяки Слову, ми і сьогодні в неї віримо, очікуючи, що повне пізнання і вдоволення буде дане на небі.

⁸ Мт. 3:17

⁹ Мт. 28:19

¹⁰ Лук. 1:35

¹¹ 2 Кор. 13:14

¹² 1 Ів. 5:7

До того ж, варто відзначити, яку саме діяльність проводять три Особи Трійці стосовно нас.

Через Свою могутність Отець названий нашим Творцем.

Син – наш Спаситель та Відкупитель, через те що пролив за нас Свою Кров.

Дух Святий – Той, Хто освячує Своїм перебуванням в наших серцях.

Завжди, від часів апостолів і досі, Церква продовжує оберігати догмат про Святу Трійцю, виступаючи проти юдеїв, мусульман, певних лжехристиян та еретиків, як-от: Маркіон, Мані, Праксей, Сабелій, Павло Самосатський, Арій та до них подібні – що їх справедливо засудили святі отці.

Отже, у цих питаннях ми охоче приймаємо три екуменічних Символи віри, а саме: Апостольський, Нікео-Константинопольський та Афанасіївський – як і те, що древні отці вирішили згідно з цими Символами.

Стаття 10: Божественність Христа

Ми віримо, що Ісус Христос, згідно з Його божественною природою, є Єдинородним Сином Божим – народжений від вічності, а не створений, адже в такому випадку Він був би творінням.

За Своєю суттю Він єдиносущний з Отцем і з Ним співвічний, образ невидимого Бога, сяйво Його слави та образ Його істоти: Він у всьому подібний до Отця¹³.

¹³ Кол. 1:15; Євр. 1:3

Він є Сином Божим відвіку, а не тільки відтоді, як прийняв нашу природу. Цього нас навчають зібрані воєдино свідчення, що наводимо нижче.

Мойсей говорить, що “Бог створив Небо та землю”¹⁴ та Іван говорить, що “усе через Нього постало”¹⁵, – тобто через Слово, яке він називає Богом. У посланні до Євреїв говориться: “У останні ці дні промовляв Він до нас через Сина... що Ним і віки Він створив”¹⁶. Павло твердить, що Бог усе створив через Христа¹⁷.

Отже, з цього випливає, що, коли все було Ним створено, Той, Кого названо Богом, Словом, Сином та Ісусом Христом, уже існував. Тому пророк Міхей каже, що “віддавна постання Його, від днів віковічних”¹⁸. А в посланні до Євреїв написано, що Він “не мав ані початку днів, ані кінця життя”¹⁹.

Тож він є справжнім вічним Богом, Всемогутнім, Якого ми закликаємо, Якому поклоняємось і служимо.

Стаття 11: Божественність Святого Духа

Ми також віримо і визнаємо, що Святий Дух відвіку походить від Отця і Сина. Він не був ні створений, ні народжений, а лише походить від Обох. У такому порядку Святий Дух є Третьою Особою Трійці, яка поділяє з Отцем і Сином сутність, велич та славу.

Святе Писання навчає нас, що Дух Святий є правдивим та вічним Богом.

¹⁴ Бут. 1:1

¹⁵ Ів. 1:3

¹⁶ Євр. 1:2

¹⁷ Кол. 1:16

¹⁸ Мих. 5:2

¹⁹ Євр. 7:3

Стаття 12: Про те, як усе було створене

Ми віримо, що Отець, коли це було Йому до вподоби, через Слово, тобто через Свого Сина, з нічого створив небо та землю та всі інші створіння.

Він наділив усе існуюче буттям, формою, зовнішнім виглядом та різноманітними функціями для служіння своєму Творцю.

Для того щоб вони могли служити людині, а людина – Богу, Він також і тепер підтримує усе створене та керує всім.

Ангелів Він також створив добрими, щоб вони були Його посланцями та служили обраним.

Деякі з них впали у вічну загибель з висоти величності, для якої були створені Богом, а інші, благодаттю Божою, зберегли свій первісний стан та у ньому залишилися.

Чорти і злі духи настільки розбестились, що стали ворогами Бога і всього доброго. Вони чатують на Церкву і кожного її члена, як злодії, з усієї сили прагнучи знищити та зашкодити своїми облудами.

Отже, засуджені на вічне прокляття власним нечестям, вони щодня чекають на свої муки.

З цієї причини, ми не виносимо підступних садукеев, які заперечують існування духів і ангелів, а також маніхеев, які кажуть, що диявол походить сам від себе та є злим від природи, а не внаслідок зіпсованості.

Стаття 13: Вчення про Боже Провидіння

Ми віримо, що створивши все, цей благий Бог не покинув творіння на ласку долі чи випадку, а веде його та керує

ним згідно зі Своєю святою волею. Тож нічого у цьому світі не відбувається без Його планомірного упорядкування.

Однак Бог не є ініціатором гріха і Його не можна звинуватити в тому, що гріх трапився. Бо Його сила і благо настільки великі та незбагненні, що Він добре і справедливо облаштовує та виконує Свою справу, навіть коли диявол і нечестиві люди діють несправедливо.

Ми не хочемо з надмірною допитливістю розбиратись у тому, що Він робить, проникаючи у те, що перевершує людське розуміння і виходить за межі наших розумових можливостей. Але прихованими від нас справедливими судами Божими ми милуємось з усією смиренністю і шанобливістю, задовольняючись тим, що ми є Христовими учнями, щоб навчитися тому, що Він показує нам у своєму Слові, не виходячи за ці межі.

Це вчення дарує нам невимовну втіху, оскільки полягає у тому, що з нами нічого не може трапитися випадково, а лише за згодою нашого милостивого Небесного Отця. Він з батьківською турботою за нами спостерігає, утримуючи під контролем все творіння, щоб ні одна з волосинок на наших головах (бо всі вони перелічені) та навіть маленька пташка не могли впасти на землю без волі нашого Отця²⁰.

Думки про це нас заспокоюють, оскільки ми знаємо, що Він контролює диявола та всіх наших ворогів, які не можуть нам нашкодити без Його дозволу та волі.

З цієї причини, ми відкидаємо жахливу помилку епікурейців, які кажуть, що Бог залишається байдужим та дозволяє всьому траплятись випадково.

²⁰ Мт. 10:29–30

Стаття 14: Створення людини та її падіння

Ми віримо, що Бог створив людину з пороку земного і сформував її за Своїм образом і подобою, себто доброю, справедливою, святою та здатною за власним бажанням у всьому підкорятися Богові.

Перебуваючи в пошані, людина не зрозуміла і не визнала наданих їй переваг²¹. Прислухавшись до слів диявола, вона добровільно віддала себе гріху, а отже, смерті та прокляттю.

Тому що людина переступила прийняту нею заповідь життя та через гріх відокремилася від Бога, Який насправді є її життям, зіпсувавши при цьому власне ество.

Тож вона зробила себе винною, підпорядкованою фізичній та духовній смерті, вона стала злою, збоченою та зіпсутою, чого б це не стосувалося. Вона втратила усі чудові дари, подаровані Господом, і не зберегла жодного з них, за винятком незначних решток. Цього достатньо, щоби позбавити людину виправдання.

Більше того, все світло в нас перетворюється на темряву, як навчає Писання: “А Світло у темряві світить, і темрява не обгорнула його”²². Тут Іван називає людей “темрявою”.

Затим, стосовно свободної волі людини, ми відкидаємо зворотне, бо ж людина є ніщо інше, як раб гріха, і не може нічого зробити, якщо “з неба не буде дано”²³.

Та чи може хтось похвалитися здатністю робити добро самостійно? Бо ж Христос каже: “Ніхто не може до Мене прийти, як Отець, що послав Мене, не притягне його”²⁴.

²¹ Пс. 48(49):20(21)

²² Ів. 1:5

²³ Ів. 3:27

²⁴ Ів. 6:44

Хто може похизуватись з власної волі, розуміючи, що “думка тілесна – ворожнеча на Бога”?²⁵ Хто може говорити про власне пізнання з огляду на те, що “людина тілесна не приймає речей, що від Божого Духа”²⁶.

Коротко кажучи, хто здатен запропонувати бодай якусь свою думку, знаючи, що ми “не здібні помислити щось із себе, як від себе, але що наша здібність походить від Бога”?²⁷

Отже, сказане апостолом повинно стверджуватись непохитно: “Бо то Бог викликає в вас і хотіння, і чин за доброю волею Своєю”²⁸.

Бо немає такого розуміння чи волі, які б відповідали Божій волі та розумінню, окрім як діяння Христового. Він навчає нас цього, кажучи: “Без Мене нічого чинити не можете ви”²⁹.

Стаття 15: Вчення про первородний гріх

Ми вважаємо, що через непокору Адама перворідний гріх поширився на весь людський рід³⁰.

Це успадкована зіпсованість, що спотворює людське єство та вражає навіть немовлят в утробі матері, це корінь всякого гріха. Тому цей гріх є мерзенним і жахливим в Божих очах, що не усунений або не цілком викорінений навіть хрещенням. Він постійно бурлить, як забруднене джерело.

²⁵ Рим. 8:7

²⁶ 1 Кор. 2:14

²⁷ 2 Кор. 3:5

²⁸ Фил. 2:13

²⁹ Ів. 15:5

³⁰ Рим 5:12–13

А втім, цей гріх не зараховується в вину Божим дітям, його прощено по Його благодаті та милості. Це не означає, що віруючі можуть спокійно спати в своїх гріхах, але усвідомлення цієї зіпсутості повинно змушувати вірних стогнати в очікуванні звільнення від “тіла смерті”³¹.

Тому ми відкидаємо неправду пелагіан, які кажуть, що цей гріх переймається лише наслідуванням.

Стаття 16: Вчення про обрання

Ми віримо, що коли усі нащадки Адама впали таким чином у погибель та руїну через гріх першої людини, Бог явив Себе таким, яким Він є, а саме: милосердним і справедливим.

Він милосердний у тому, щоб визволяти та спасати від цієї погибелі тих, кого Він, у своїй вічній і незмінній раді, суто по благодаті, незважаючи на їх вчинки, обрав у Христі Ісусі, Господі нашім.

Він справедливий у тому, що полишає інших у їхній руїні та падінні, у які вони самі поринули.

Стаття 17: Відновлення пропашої людини

Ми віримо, що своєю дивовижною мудрістю і добротою наш Благий Бог, побачивши, що людина поринула у фізичну та духовну смерть і зробилась цілком жалюгідною, постановив її віднайти, хоча вона з тремтінням від Нього втікала.

³¹ Рим. 7:24

Він її потішив, пообіцявши віддати за неї Свого Сина, “народженого від жінки”³², щоб розчавити голову змія³³ і зробити людину благословенною.

Стаття 18: Втілення

Далі ми визнаємо, що Бог виконав обіцянку, яку він дав раннім отцям вустами своїх святих пророків, коли у встановлений ним час послав свого єдиного та вічного Сина у світ.

Син прийняв “вигляд раба, ставши подібним до людини”³⁴, по-справжньому засвоївши реальну людську природу, з усіма її слабкими сторонами, окрім гріха, та будучи зачатим у лоні благословенної Діви Марії силою Святого Духа, без участі чоловіка.

Щоб бути справжньою людиною, Він не тільки засвоїв людську природу у тому, що стосується тіла, але й справжню людську душу. Оскільки людина була загублена душею так само, як і тілом, то для того, щоб спасти людину у цілому, Він повинен був сприйняти обидві складові: душу і тіло.

Тому ми виступаємо проти ересі анабаптистів, які заперечують, що Христос прийняв людську плоть від своєї матері і що, оскільки “діти стали спільниками тіла та крові, то й Він став учасником їхнім”³⁵, що Він – “від плоду його стегон”³⁶, “що тілом був із насіння Давидового”³⁷, “плід

³² Гал. 4:4

³³ Бут. 3:15

³⁴ Фил. 2:7

³⁵ Євр. 2:14

³⁶ Дії 2:30

³⁷ Рим. 1:3

утроби” Діви Марії³⁸, що “родився від жони”³⁹, “з насіння Давидового”,⁴⁰ “корінь Єссеїв”,⁴¹ що “походить від Юди”⁴², Який є за тілом нашадком юдеїв, “Авраамове насіння” та “у всьому подібний братам... окрім гріха”⁴³.

Таким чином, Він справді є нашим Еммануїлом, що значить “Бог з нами”⁴⁴.

Стаття 19: Дві природи Христа

Ми віримо, що будучи зачатим вищезгаданим чином, особистість Сина була нерозривно об’єднаною з людською природою, так що немає двох Синів Божих, ані двох осіб, а лише дві природи, з’єднані в одній людині, окремі властивості яких при цьому зберігаються.

Таким чином, Його божественна природа завжди залишалася нествореною, без “початку днів, ані кінця життя”⁴⁵, і наповнює собою всю землю.

Його людська природа не втратила своїх властивостей, в ній зберігається властиве творінню: наприклад, у неї є “початок днів”. Вона має обмеження і зберігає у собі все, що є частиною реального тіла. І хоча Він своїм воскресінням дарував їй безсмертя, але, тим не менше, це змінило реальності Його людської природи, бо й наше спасіння і воскресіння також залежать від реальності Його тіла.

³⁸ Лука 1:42

³⁹ Гал. 4:4

⁴⁰ 2 Тим. 2:8

⁴¹ Рим. 15:12

⁴² Євр. 7:14

⁴³ Євр. 2:16, 17; 4:15

⁴⁴ Мт. 1:23

⁴⁵ Євр. 7:3

Бо ж ці дві природи в одній людині настільки об'єднані, що навіть смерть їх не розлучила.

Отже, те, що Він ввірив Своєму Отцеві, коли помер, було справжнім людським духом, який покинув Його тіло. Але водночас, навіть коли Він лежав у могилі, божественна природа залишалася поєднаною з природою людською. Божественність Христа ніколи Його не покидала, а пробувала в Ньому так само, як тоді, коли Він був малою дитиною, хоча деякий час вона по-особливому не проявлялася.

На те, щоб сповідувати Христа істинним Богом і справжньою людиною, є такі причини: істинний Бог – щоб силою Своєю перемогти смерть, справжня людина – щоб померти за нас у немічі плоті.

Стаття 20: Справедливість і милосердя Бога, явлені у Христі

Ми віримо: для того щоб понести покарання за гріх гріхми стражданнями та смертю, Бог, який є абсолютно милосердним і по-справжньому справедливим, послав Свого Сина прийняти єство, у якому було здійснено непослух.

Тож Бог проголосив Свою справедливість у Своєму Сині, Якого було звинувачено у нашому гріху. Через досконалу Свою любов Він вилив на тих, котрі завинили та гідні прокляття, Свою доброту і милість, відаючи Свого Сина за нас на смерть і воскрешаючи Його до життя для нашого виправдання, щоб через Христа ми могли мати безсмертя і вічне життя.

Стаття 21: Викуплення

Ми віримо, що Ісус Христос назавжди є Первосвященником за чином Мелхіседека. Він став ним завдяки клятві. Віримо, що Він з'явився перед Отцем від нашого імені, щоб умиротворенням сповна задовільнити Його гнів. Згідно з пророцтвами, Він зробив це, віддаючи Самого Себе на хрест, для очищення наших гріхів, проливаючи Свою дорогоцінну кров.

Бо написано, що “кара на Ньому була за наш мир, Його ж ранами нас уздоровлено!” і що “як ягня був проваджений Він на заколення... і з злочинцями визначили Йому гроба Його”⁴⁶. Понтій Пилат засудив Його як злочинця, хоча й оголосив невинним. Так він повернув те, чого не крав⁴⁷, і тілом та душею зазнав страждань: “Праведний за неправедних”⁴⁸. Внаслідок цього Він відчув жах покарання, якого вимагали наші гріхи, і “піт Його став, немов каплі крові, що спливали на землю...”⁴⁹. Він скрикнув: “Боже Мій, Боже Мій, нащо Мене Ти покинув?”⁵⁰.

Все це Він пережив заради прощення наших гріхів.

Тому ми вважаємо за справедливе погодитись з Павлом, який вирішив “нічого між вами не знати, крім Ісуса Христа, і Того розп'ятого...”⁵¹, “ради переважного пізнання Христа Ісуса” ми все вважаємо “за сміття”⁵². У Його ранах ми знаходимо повноту втіхи, і для примирення з Богом нам

⁴⁶ Іс. 53:4–12

⁴⁷ Пс. 68(69):4(5)

⁴⁸ 1 Пет. 3:18

⁴⁹ Лук. 22:44

⁵⁰ Мт. 27:46

⁵¹ 1 Кор. 2:2

⁵² Фил. 3:8

не потрібно шукати або придумувати будь-які інші засоби, окрім цієї жертви. Принесена один раз, вона робить віруючих досконалыми назавжди.

Божий Ангел тому і назвав Його Ісусом, тобто “Спасителем”, що “спасе Він людей Своїх від їхніх гріхів”⁵³.

Стаття 22: Праведність віри

Ми вважаємо, що для справжнього пізнання цієї великої таємниці, Святий Дух запалює в наших серцях істинну віру, яка сприймає та засвоює Ісуса Христа з усіма Його заслугами, нічого, крім Нього, не шукаючи.

Бо з того, чи є, чи нема у Христі всього, необхідного для спасіння, обов'язково випливає чи той, хто засвоює Христа вірою, має для спасіння виключно все необхідне.

Отже, сказати, що Христа недостатньо, що потрібно ще щось, це величезне блюзнірство проти Бога, бо з цього випливало б, що Ісус Христос є Спасителем лише наполовину. Тому ми заслужено погоджуємося з Павлом, що нас виправдано “лише по вірі” або вірою, “без діл Закону”.

Однак, ми не маємо на увазі, що нас виправдовує сама віра, бо вона є лиш тим інструментом, - за допомогою якого приймається наша праведність – Христос.

Але праведність наша, тобто Христос, приписує нам усі Його заслуги та всі святі справи, зроблені Ним для нас та замість нас. А віра – це той інструмент, який підтримує у спілкуванні з Ним і долучає до Його привілеїв.

⁵³ Мт. 1:21

Коли всі ці привілеї стають нашими, цього достатньо, щоб звільнити нас від гріхів⁵⁴.

Стаття 23: Виправдання грішників

Ми віримо, що наше благословення полягає в прощенні наших гріхів через Ісуса Христа і що наша праведність перед Богом міститься в Ньому, як навчають нас Давид і Павло, коли оголошують блаженною людину, якій Бог дарує праведність без діл⁵⁵.

Той самий апостол каже: ми виправдані “задарма” або “благодаттю” через викуплення в Христі Ісусі⁵⁶. І тому, віддаючи всю славу Богові, впокорюючи самих себе і сприймаючи самих себе такими, як є, ми прикріплюємося до цього вічного фундаменту, нічого для себе не вимагаючи і не посилаючись ні на які заслуги, схиляємось та спочиваємо в послуху Христа розп’ятого, який є нашим, коли ми у Христа віримо.

Цього достатньо, щоб покрити всі наші гріхи і зробити нас впевненими, звільнивши сумління від боязкості, страху і жаху, який оволодіває нами внаслідок наближення Бога, щоб не вподібнюватись до праотця нашого, Адама, який, намагаючись вкрити себе фіговим листям, тремтів зо страху.

Насправді, якби ми мали стати перед Богом, хоч трохи покладаючись на себе чи якусь іншу істоту, то були б поглинуті. Тому всі повинні долучитися до сказаного Давидом: “І на суд не вступай із рабом Своїм, бо жоден живий перед обличчям Твоїм справедливим не буде!”⁵⁷.

⁵⁴ Рим. 3:28

⁵⁵ Пс. 32(32):1(2); Рим. 4:6

⁵⁶ Рим. 3:24

⁵⁷ Пс. 142(143):2

Стаття 24: Освячення грішників

Ми вважаємо, що ця правдива віра, породжена в людині слуханням Божого Слова і дією Святого Духа, людину відроджує і робить її “новою”⁵⁸, змушуючи її “ходити в обновленні життя”⁵⁹ та звільняючи від рабства гріха.

Тому виправдальна віра далека від того, щоб виховувати в людях прохолодне ставлення до побожного та святого життя. Навпаки, без неї ніхто не зробив би чого-небудь заради любові до Бога, але лише з самолюбства чи страху перед засудженням.

Тож неможливо, щоб ця свята віра була в людині неплотворною, бо ж ми не говоримо про пусту віру, але про таку, що Писання називає “вірою, що чинна любов’ю”⁶⁰. Вона призводить до того, що людина сама собою чинить те, що Бог наказав у Своєму Слові.

Ці вчинки, виходячи з доброго кореня віри, є добрими і прийнятними для Бога, оскільки всі вони освячені Його благодаттю. Але вони не зараховуються нам в праведність, тому що вірою у Христа нас оправдано навіть до того, як ми робимо добрі справи. В іншому випадку, вони не могли б бути добрими, як не може бути хорошим плід непригідного дерева.

Тож добрі справи ми робимо не для того, щоби щось заслужити, та й на що ми б заслуговували? Радше ми зобов’язані Богу за ті добрі справи, які робимо, оскільки саме Він “викликає в вас і хотіння, і чин за доброю волею Своєю”⁶¹. Пам’ятаймо при цьому, що написано: “Так і ви,

⁵⁸ 2 Кор. 5:17

⁵⁹ Рим. 6:4

⁶⁰ Гал. 5:6

⁶¹ Філ. 2:13

коли зробите все вам наказане, то кажіть: Ми нікчемні раби, бо зробили лиш те, що повинні зробити були!”⁶². При цьому ми не хочемо заперечувати, що Бог винагороджує добрі справи, але Він це робить, вінчаючи благодаттю Свої дари.

Більше того, хоча ми робимо добрі справи, та не кладемо їх в основу нашого спасіння, бо не можемо зробити жодної справи, не осквернивши її нашою плоттю і уникнувши гідного покарання. І навіть якщо ми могли б вказати на один такий вчинок, згадки про всього лиш один гріх достатньо, щоб Бог його відкинув.

Таким чином, ми завжди будемо сумніватися та вагатися, не маючи впевненості, а наше бідне сумління постійно мучитиметься, якщо не спочине в заслугах страждань і смерті нашого Спасителя.

Стаття 25: Виконання Закону

Ми вважаємо, що обряди та символи завершилися з приходом Христа, а всі прообрази виконались, тому християнам слід припинити їх використання. Однак правда та суть виконаного пробуває з нами в Ісусі Христі, знайшовши у Ньому своє здійснення.

Та ми продовжуємо послуговуватись свідченням Закону та пророків для підтвердження Євангелії та врегулювання нашого життя у всій його цілісності та для слави Божої, згідно з Його волею.

⁶² Лука 17:10

Стаття 26: Христове заступництво

Ми віримо, що не маємо доступу до Бога, окрім як через єдиного Посередника та Заступника – Ісуса Христа Праведника⁶³.

Тому Він став людиною, поєднавши божественну та людську природу, щоби ми, людські істоти, змогли приступити до божественної Величності. Інакше ми б не мали цього доступу.

Але цей Посередник, якого Отець призначив поміж Собою та нами, не повинен лякати Своєю величчю, змушуючи нас шукати іншого, вигаданого посередника. Бо ніхто на небі та на землі не любить нас більше, ніж Ісус Христос. Незважаючи на те, що Він був “в Божій подобі”, усе ж “умалив Самого Себе”*, заради нас приймаючи “вигляд раба” та “подобу людини”⁶⁴, ставши “у всьому подібний братам”⁶⁵.

Припустимо, що нам довелося знайти іншого заступника. Та хто полюбив би нас більше, ніж Той, Хто віддав за нас своє життя, незважаючи на те що ми були його ворогами?⁶⁶ Та припустимо, що нам довелося знайти того, хто має владу та авторитет. Але хто міг би сидіти “по правиці Отця”⁶⁷ та мати всю владу “на небі та на землі”?⁶⁸. І кого

⁶³ 1 Ів. 2:1

* Прим. перекладача: для перекладу грецького “ἐκένωσεν” українські переклади використовують слово “применшив” (Хоменко), “умалив” (Огієнко, Куліш), “принизив” (Філарет), “понизив” (Турконяк); англійський переклад використовує слово *emptified*, яке є ближчим до оригіналу, тому що грецьке ἐκένωσεν означає “спустошив”.

⁶⁴ Фил. 2:6–8

⁶⁵ Євр. 2:17

⁶⁶ Рим. 5:10

⁶⁷ Рим. 8:34; Євр. 1:3

⁶⁸ Мт. 28:18

почують з тією ж готовністю, з якою буде почутий улюблений Божий Син?

Отже, як показала практика, абсолютне безвір'я замість вшанування святих призвело до їх зневажання. Самі бо святі ніколи подібного не робили і не просили про вшанування, але, дотримуючись свого обов'язку, про який ми дізнаємося з їхніх творів, наполегливо від нього відмовлялися.

І не потрібно виправдовуватися, що ми, мовляв, недостатні. Ми молимося не на підставі власної гідності, а через велич, досконалість та гідність Ісуса Христа, Чия праведність є нашою завдяки вірі.

З поважних причин апостол хоче, щоб ми позбулися цього нерозумного страху, а точніше невір'я, кажучи: “Мусів бути Він у всьому подібний братам, щоб стати милостивим та вірним Первосвящеником у Божих справах, для вблагання за гріхи людей”⁶⁹; “Бо в чому був Сам постраждав, випробований, у тому Він може й випробовуваним допомогти”⁷⁰.

І далі, щоб спонукати нас більше наблизитися до Нього, апостол каже: “Отож, мавши великого Первосвященика, що небо перейшов, Ісуса, Сина Божого, тримаймося ісповідання нашого! Бо ми маємо не такого Первосвященика, що не міг би співчувати слабостям нашим, але випробованого в усьому, подібно до нас, окрім гріха. Отож, приступаймо з відвагою до престолу благодаті, щоб прийняти милість та для своєчасної допомоги знайти благодать”⁷¹.

Той же апостол говорить, що “ми маємо відвагу входити до святині кров'ю Ісусовою... то приступімо з щирим

⁶⁹ Євр. 2:17

⁷⁰ Євр. 2:18

⁷¹ Євр. 4:14–16

серцем, у повноті віри”⁷². Так само: “Безперестанне Священство Він має. Тому може Він завжди й спасати тих, хто через Нього до Бога приходять, бо Він завжди живий, щоб за них заступитись”⁷³.

Що ще нам потрібно? Бо Христос Сам заявляє: “Я дорога, і правда, і життя. До Отця не приходять ніхто, якщо не через Мене”⁷⁴. Чому б нам шукати іншого Заступника?

Оскільки Богові було до вподоби дати нам за Заступника Сина, не полишаймо Його заради іншого. Не варто навіть шукати, тому що ми його не знайдемо. Віддаючи нам Сина, Бог добре знав, що ми – грішники. Тому, виконуючи заповідь Самого Христа і запевнившись, що ми отримаємо все, чого просимо в Отця в Його Ім'я, ми закликаємо Небесного Отця через Христа, нашого єдиного Посередника, як і навчає нас Молитва Господня.

Стаття 27: Свята вселенська Церква

Ми віримо та визнаємо одну єдину вселенську Церкву – святу громаду та зібрання справжніх християн; вірних, які всі свої сподівання на спасіння пов'язують з Ісусом Христом, омитих Його Кров'ю, освячених та запечатаних Святим Духом. Ця Церква існувала від початку світу і продовжуватиме своє існування до кінця, що випливає з того, що Христос є вічним Царем, який не може залишитись без підданих.

Ця свята Церква оберігається Богом проти лютої цілого світу, хоча на певний час вона може здаватися людям дуже незначною, а її вогонь, здавалось би, майже згаслим.

⁷² Євр. 10:19, 22

⁷³ Євр. 7:24–25

⁷⁴ Ів. 14:6

Наприклад, за дуже небезпечних часів царя Ахава, Господь зберіг для себе сім тисяч людей, які не зігнули коліна перед Ваалом⁷⁵.

І тому ця свята Церква не обмежена певним місцем чи особами. Вона розповсюджена та розосереджена по всьому світу, хоча й об'єднана силою віри, серцем і волею в одному і тому ж Дусі.

Стаття 28: Обов'язки членів Церкви

Оскільки ця свята громада та збори є зібранням спасених, поза яким немає спасіння, ми вважаємо, що ніхто, незалежно від свого статусу чи стану, не повинен від них віддалятися.

Усі люди зобов'язані приєднатися до цієї громади, зберігаючи єдність Церкви, та поєднатися з нею, підкоряючись її настанові та дисципліні, впрягаючись у ярмо Ісуса Христа та збудовуючи одне одного служінням, згідно з Божими дарами, даними їм як членам одне для одного, в одному тілі.

А щоби краще зберегти цю єдність, згідно з Божим Словом, усі вірні зобов'язані відокремити себе від тих, хто не належить до Церкви, і приєднатися до цієї встановленої Богом громади, навіть якщо цивільна влада та королівські укази забороняють це під страхом смерті та фізичного покарання.

Отже, усі, хто виходять з Церкви або до неї не приєднуються, діють всупереч Божим постановам.

Стаття 29: Ознаки Істинної Церкви

Ми вважаємо, що за допомогою Слова Божого нам слід було б ретельно і дуже обережно розпізнати, що таке

⁷⁵ 1 Цар. 19:18

справжня Церква, адже всі секти, які існують сьогодні на світі, привласнюють собі це ім'я.

Ми не говоримо про зграю лицемірів, які примішалися до добрих людей у Церкві, проте до Церкви не належать, хоча й присутні там фізично. Мова про те, щоби відрізнити тіло та спільність справжньої Церкви від усіх сект, які називають себе "Церквою".

Справжню Церкву можна розпізнати за наступними ознаками: Церква в чистоті проповідує Євангеліє, вона дотримується чистоти у відправленні Таїнств, встановлених Христом та практикує церковну дисципліну для виправлення провин.

Коротко кажучи, вона керується істинним Словом Божим, відкидаючи все, що Йому суперечить, і тримаючись єдиного Голови – Ісуса Христа. За цими ознаками можна розпізнати справжню Церкву. Переконавшись у цьому, ніхто не має від неї відділятися.

Щодо членів Церкви, то їх можна впізнати за істотними християнськими ознаками, такими як: віра, уникання гріха та прагнення праведності, що з'являється з прийняттям єдиного Спасителя, Ісуса Христа. Вони без коливань люблять істинного Бога та своїх ближніх і розпинають плоть та її діла.

Маючи в собі велику неміч, вони борються з нею Духом щодня, протягом усього свого життя, постійно звертаючись до крові, страждань, смерті та послуху Господа Ісуса, у Якому вони мають прощення свої гріхів через віру в Нього.

Що стосується фальшивої церкви, то вона привласнює більше повноважень собі та своїм постановам, аніж покладається на Боже Слово, не бажаючи підпорядковувати себе ярму Христа. Вона не здійснює Таїнств, наказаних

Христовим Словом: радше щось до них додає або відіймає, як їй заманеться. Вона засновується радше на людях, ніж на Ісусі Христі. І переслідує тих, хто живе свято, згідно зі Словом Божим, і хто докоряє їй за проступки, користолюбство та ідоловірство.

Розглянути ці два різновиди церков і відрізнити їх одна від одної зовсім не складно.

Стаття 30: Церковний уряд

Ми вважаємо, що така правдива Церква має управлятися згідно з встановленим духовним порядком, якого навчив нас Господь у Своему Слові. Для проповіді Слова Божого та відправлення Таїнств мають бути поставлені служителі або пастирі. Для утворення ради в Церкві, окрім пасторів, повинні існувати також старійшини та диякони.

У такий спосіб оберігається правдива релігія, а правдиве вчення здатне поширюватись. Так, за лихими людьми спостерігають, намагаючись їх виправити, а бідні та стражденні можуть отримати потрібну допомогу і втіху відповідно до своїх потреб.

Коли відповідно до правила, яке Павло дав Тимофію, будуть обрані люди вірні, усяка справа в Церкві робитиметься добре і правильно⁷⁶.

Стаття 31: Служителі Церкви

Ми вважаємо, що служителі Божого Слова, старійшини та диякони повинні обиратись на служіннях, шляхом законних Церковних виборів, з молитвою в Ім'я Господа та відповідно до доброго порядку, як навчає Слово Боже.

⁷⁶ 1 Тим. 3

Тому кожен повинен бути обережним, не висуваючи свою кандидатуру неналежним чином, але дочекатися Божого поклику, щоб бути впевненим у своєму покликанні, переконавшись, що його обрав Господь.

Щодо служителів Слова, то всі вони, де б не знаходились, мають однакову владу і повноваження, оскільки всі вони – слуги Ісуса Христа, єдиного вселенського Єпископа та Глави Церкви.

Більше того, щоб не порушувати та не зневажати святий Божий порядок, ми говоримо, що кожен повинен, наскільки це можливо, з особливою повагою ставитись до служителів Слова і старійшин церкви, з огляду на те, що вони роблять, уникаючи нарікань, сварок та сутичок, та перебувати з ними в мирі.

Стаття 32: Церковний порядок та дисципліна

Хоча впровадження певного порядку для підтримки тіла Церкви є справою доброю і корисною, ми все ж вважаємо, що керівництво Церкви повинно завжди дбати про те, щоб не відхилитись від встановленого нашим Єдиним Учителем – Христом.

Тому ми відкидаємо всі людські новації та нав'язані нам закони у поклонінні Богу, якщо вони будь-яким чином примушують і зв'язують наше сумління.

Тож ми приймаємо лише те, за допомогою чого належить підтримувати гармонію та єдність, утримуючи всіх у послуху Богові.

Відлучення та все, що з цього випливає, згідно зі Словом Божим, існує саме для цього.

Стаття 33: Таїнства

Ми віримо, що наш добрий Бог, враховуючи нашу незграбність та слабкість, щоб закарбувати в нас Свої обіцянки, призначив для нас Таїнства. Він зробив це, щоби означити Свою добру волю та благодать щодо нас, а також підживити та підтримати нашу віру.

Він додав їх до Євангельського Слова, щоби краще донести до наших відчуттів те, що Він дозволяє нам зрозуміти з Його Слова і з того, що Він робить незримо, у нашому серці, підтверджуючи дане Ним спасіння.

Тому що Таїнства – це видимі знаки і печатки чогось внутрішнього і невидимого. За допомогою них Бог діє в нас силою Святого Духа. Тому знаки ці не пусті і не порожні, подібно до тих, що зводять та обманюють, адже їхня правда – Ісус Христос, без якого вони нічого не варті.

Крім того, ми задовольняємось тією кількістю Таїнств, яку Христос, наш Господь, для нас призначив. А саме такими двома: Таїнство Хрещення та Свята Вечеря Ісуса Христа.

Стаття 34: Таїнство Хрещення

Ми віримо і визнаємо, що Ісус Христос, у якому здійснено Закон, Своєю пролитою кров'ю поклав кінець кожному іншому проливанню крові, вчиненому вже чи пізніше заради викуплення гріхів.

Скасувавши обрізання, під час якого проливалась кров, Він, натомість, встановив Таїнство Хрещення. Через Хрещення нас прийнято до Божої Церкви і відділено від усіх інших людей та чужих релігій, щоби, несучи Його символ та знак, ми могли бути повністю присвячені Йому. Тому Він буде нашим Богом назавжди, бо є нашим милостивим Отцем.

Він заповів, щоб усі, хто Йому належить, охрестилися чистою водою “в ім’я Отця, і Сина, і Святого Духа”⁷⁷. Вода, виливаючись на тіла, змиває з них бруд, потрапляючи на тіло охрещеного, та ознаменовує те, що й Кров Христа робить незримо, у наші душі. Вона омиває та очищає від гріхів і перетворює нас з дітей гніву на дітей Божих.

Це відбувається не завдяки фізичним властивостям води, а окропленням дорогоцінною Кров’ю Сина Божого, Який є нашим Червоним морем: через Нього нам слід пройти, щоб уникнути тиранії фараона, тобто диявола, та увійти в духовну землю Ханаанську.

Тож служителі, коли йдеться про їхні обов’язки, відправляють для нас Таїнство, себто роблять видиму частину цієї роботи. Але те, що Таїнство означає, а саме: невидимі дари та благодать, – дає Господь. Він також дарує омивання та очищення наших душ від усього бруду та неправди, оновлює наші серця та наповнює їх втіхою, дає нам справжню впевненість у його батьківській доброті, одягає нас у “нову людину” та скидає “стародавню з її вчинками”⁷⁸.

З цієї причини, ми вважаємо, що кожен, хто прагне досягти вічного життя, повинен бути охрещений лише один раз. Ми не можемо народитися двічі, тому в повторному хрещенні немає потреби. Хрещення, про яке йдеться, приносить нам користь не тільки у момент, коли ми приймаємо вилиту на нас воду, а й упродовж усього життя.

Тому ми не зносимо хибного вчення анабаптистів, що не задовольняються одним хрещенням, а також засуджують хрещення дітей вірних. Ми вважаємо, що наші діти повинні бути охрещені та запечатані знаком завіту, оскільки

⁷⁷ Мт. 28:19

⁷⁸ Кол. 3:9–10

маленькі діти в Ізраїлі були обрізані на основі тих самих обітниць, які дані нашим дітям.

І справді, Христова Кров омиває їх анітрохи не менше, ніж дорослих.

Тому вони повинні приймати знак і Таїнство того, що Христос зробив для них, як Господь раніше заповів у Законі, кажучи, що вони повинні стати причасниками Таїнства Христових страждань і смерті одразу після їх народження – через принесення за них в жертву агнця, який є уособленням Таїнства страждання і смерті Христа.

Окрім цього, хрещення робить для наших дітей те, що обрізання робило для народу юдейського. Ось чому Павло називає Хрещення “обрізанням Христовим”⁷⁹.

Стаття 35: Таїнство Вечері Господньої

Ми віримо і сповідуємо, що Спаситель наш Ісус Христос визначив та встановив Таїнство Пресвятої Вечері, щоб жити і підтримувати тих, хто вже “народився знову” і увійшов до Його сім’ї – Церкви.

Отже, ті, що “знову народилися”, мають у собі два життя. Одне є фізичним та дочасним: вони володіють ним, відколи народилися, тож воно є загальним для всіх. Інше життя є духовним і небесним та дається їм під час другого народження: це відбувається через Слово Євангелія під час Причастя Христового Тіла. Таке життя є спільним лише серед обраних Богом.

Таким чином, для підтримки фізичного та земного життя Бог приписав нам відповідний земний та матеріальний хліб, що є у кожного, як і саме життя. Але для підтримки

⁷⁹ Кол. 2:11

духовного і небесного життя, що належить вірним, Він послав живий хліб, що зійшов з небес – Ісуса Христа, Який живить та підтримує духовне життя вірних, коли його вживають, тобто засвоюють та приймають, духовно та через віру.

Щоб представити нам цей духовний та небесний хліб, Христос, за допомогою видимого хліба, встановив Таїнство Свого тіла, а за допомогою вина – Таїнство Своєї Крові.

Він зробив це, аби засвідчити, що, справді, так само як ми тримаємо в руках Таїнства, їмо та п'ємо їх устами, підтримуючи наше життя, так і для душі по-справжньому отримуємо правдиве Тіло та Кров Христа, єдиного нашого Спасителя. Ми приймаємо це через віру, яка є рукою та устами наших душ.

Зрозуміло, що Ісус Христос не даремно приписав нам Свої Таїнства, оскільки Він пробуджує у нас все те, що показує цими святими знаками, хоча спосіб, яким Він це робить, виходить за рамки нашого розуміння і є для нас незбагненим, як і прихована та неосяжна дія Божого Духу.

Проте ми не помилимося, коли скажемо, що наша їжа – це Христове природне Тіло, і те, що ми п'ємо, – Його власна Кров, що її приймаємо не устами, а духом, тобто через віру.

Отже, Ісус Христос назавжди залишається в небесах, по правіці Бога Отця, але не утримується від того, щоб передати Себе нам через віру.

Ця Вечера є духовним столом, за яким Христос передає нам Самого Себе і всі Свої привілеї. За цим столом Він дає нам насолоджуватися Ним тією мірою, якою Він цього заслужив Своїми стражданнями і смертю, живлячи, зміцнюючи та втішаючи наші бідні й спустошені душі через вживання Його Плоті, а також подаючи допомогу та відновлюючи їх через пиття Його Крові.

Більше того, хоча Таїнства та те, на що вони вказують, між собою поєднані, не усі приймають і перші, і другі. За людина, безумовно, приймає Таїнство собі на осуд, але не отримує його правди, так само як Іуда та чаклун Симон, що обидва одержали Таїнство, а не Христа, на Якого воно вказувало. Ним причащаються лише вірні.

Нарешті, ми зі смиренням і повагою приймаємо святе Таїнство у зборі Божого народу, коли разом вдячно беремо участь у святому спомині смерті Христа Спасителя і, таким чином, сповідуємо свою віру та християнську релігію. Тому ніхто не повинен приступати до цього столу, ретельно себе не вивчивши, щоб, вживаючи цей Хліб і випиваючи з Чаші, не їсти і не пити, бува, собі на осуд⁸⁰.

Коротко кажучи, через участь у цьому Святому Таїнстві нас підведено до палкої любові до Бога та ближніх.

Тому усі заплутані ідеї та гідні осуду вигадки, додані до Таїнств людьми та з ними змішані, ми відкидаємо, вважаючи це профанацією. І ми твердимо, що повинні задовольнятися тим порядком, якого нас навчав Христос та апостоли, і говорити про це так, як вони.

Стаття 36: Громадянський уряд

Ми вважаємо, що через зіпсованість людського роду наш добрий Бог встановив царів, князів та громадянських службовців. Він хоче, аби світом керували закони та політичний порядок, щоби стримати людське беззаконня, а кожна справа між людьми підпорядковувалась добре заведеному порядку.

⁸⁰ 1 Кор. 11:27

З цією метою, Він вклав меч в руки уряду, щоб покарати злих людей і захистити добрих.

Покликані таким чином сприяти розвитку богоугодного суспільства, громадянські правителі, відповідно до Закону Божого, мають завдання усунути всі перешкоди проповідуванню Євангелії та все, що перешкоджає будь-якому з аспектів поклоніння.

Вони повинні робити це у довіреній їм галузі й за допомогою належних засобів, повністю утримуючись від всяких спроб абсолютизації своєї влади.

Це їм належить робити так, щоб Слово Боже могло вільно ширитися, Царство Ісуса Христа – просуватися вперед, а кожній антихристиянській силі міг чинитись опір.

(Три попередні абзаци є заміною оригінального варіанту, який наведено нижче, що його різні Реформатські Синоди засудили як небіблійний:

“Завдання уряду не обмежується турботою та наглядом за публічним життям, а поширюється на підтримку священного служіння, зважаючи на необхідність викоринити та знищити все ідолянство та лжепоклоніння Антихриста, щоб сприяти просуванню Царства Ісуса Христа та проповіді Євангелії повсюди. Аби, зрештою, Бога поважали повсюди та служили Йому так, як Він того вимагає у Своєму Слові”

Ба більше, усі, незалежно від статусу, стану чи звання, повинні підпорядковуватись уряду, сплачувати податки, зберігаючи поважне та шанобливе ставлення до своїх представників, та підкорятись їм у всьому, що не суперечить Слову Божому, молячись за них, щоби Господь зволив вести їх усіма Своїми шляхами, а ми могли провадити тихе й мирне життя в усякій побожності та чистоті.

Ми засуджуємо в цьому питанні анабаптистів, інших анархістів і взагалі всіх тих, хто хоче відкинути владу та громадянських службовців і підірвати справедливість, запроваджуючи спільне володіння майном та розбещуючи моральний порядок, встановлений Богом.

Стаття 37: Останній Суд

Наостанок ми, згідно зі Словом Божим, віримо, що коли настане час, призначений Господом (нікому з творинь цей час невідомий), і число обраних буде повним, тоді Господь наш, Ісус Христос, тілесно і видимим чином зійде з неба. Як і було, коли Він вознісся з великою славою та величчю, щоб проголосити Себе Суддею живих і мертвих. Він спалить цей старий світ у вогні та полум'ї, щоб його очистити.

Тоді всі людські істоти особисто постануть перед Тим великим Суддею: чоловіки, жінки та діти, що жили від початку світу до його кінця. Вони будуть покликані туди голосом архангела та звуком божественної труби⁸¹.

Бо всіх, хто помер на той час, буде піднесено від землі, а їх духи об'єднуються з тілами, в яких вони жили. А що стосується тих, хто ще живий, то вони не помруть, як інші, але будуть змінені “як оком змигнути”, бо “тлінне у нетлінне зодягнеться”⁸².

Тоді “книги” (тобто сумління) будуть відкриті, і мертвих судитимуть відповідно до того, що вони робили у світі⁸³: чи добро, чи зло.

⁸¹ 1 Сол. 4:16

⁸² 1 Кор. 15:51–53

⁸³ Об'явл. 20:12

Усі люди насправді звітуватимуть про сказані ними негідні слова⁸⁴, які цей світ вважає лише забавою. І тоді людські таємниці та лицемірство стануть явні усім.

Тому не без підстав вирок цього Суду є страшним та жахливим для злих і нечестивих людей. Але для праведних та обраних він приємний та несе велику втіху, оскільки завершує їхню цілковите викуплення. Потім вони здобудуть плоди своєї праці та пережитих страждань, кожен визнає їхню невинність, і вони побачать страшну помсту, принесену Богом на злих людей, які тиранили, гнобили та мучили їх у цьому світі.

Злі будуть засуджені свідченням власного сумління і стануть безсмертними, та лише задля мук у вічному вогні, приготованому для диявола та його ангелів⁸⁵.

На відміну від них, вірні й обрані будуть увінчані славою та честю. Син Божий “визнає їх імена”⁸⁶ перед Богом Отцем і святими та обраними ангелами: “Бог кожную сльозу з очей їхніх зітре!”⁸⁷ – і їхня справа, нині багатьма судьями та службовцями названа злою та еретичною, буде визнана “справою Сина Божого”.

Як нагородою, Господь обдарує їх такою славою, яку серце людини ніколи не могло собі уявити.

Тож ми з нетерпінням чекаємо цього великого дня, аби повною мірою насолодитись Божими обіцянками у Христі Ісусі, Господі нашому.

⁸⁴ Мт. 12:36

⁸⁵ Мт. 25:14

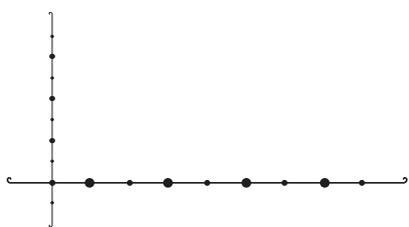
⁸⁶ Мт. 10:32

⁸⁷ Отк. 7:17

КАНОНИ ДОРТУ

(ПОСТАНОВИ ДОРТСЬКОГО СИНОДУ
ЩОДО П'ЯТИ ГОЛОВНИХ ПУНКТИВ ДОКТРИНИ,
З ПРИВОДУ ЯКИХ СПЕРЕЧАЛИСЯ В НІДЕРЛАНДАХ)

Перший і головний пункт доктрини Про Боже Обрання й Осуд

Рішення Суду щодо питання Божественного Обрання, яке Синод проголосив таким, що узгоджується зі Словом Божим, тож воно досі загальноприйняте в Реформатських Церквах. Це рішення подається в декількох Статтях:

Стаття 1: “Боже право судити всіх людей”

Оскільки всі люди згрішили в Адамі і приречені на прокляття і вічну смерть, Бог би не вчинив несправедливо, якби Його волею залишив людство у гріху та прокляв його за гріх. Як сказав апостол: “Щоб став увесь світ винний Богові” (До Римлян 3:19), “бо всі згрішили, і позбавлені Божої слави” (До Римлян 3:23), а “заплата за гріх смерть” (До Римлян 6:23)¹.

Стаття 2: “Проголошення Божої любові”

Але Бог показав любов у такий спосіб: Він послав у світ Свого Однородженого Сина, щоб кожен, хто вірує в Нього, не згинув, але мав життя вічне (1 Івана 4:9; Від Івана 3:16).

Стаття 3: “Проповідь Євангелії”

Щоб можна було привести людей до віри, Бог милостиво посилає провісників цієї радості до кого Сам хоче у час, коли Він сам цього забажає. Через це служіння людей закликають до покаяння і віри в Христа розп'ятого. Бо “як увірують у Того, що про Нього не чули? А як почують без проповідника? І як будуть проповідувати, коли не будуть послані?” (До Римлян 10:14, 15).

¹ Цитати з Писання подаються у перекладі проф. Івана Огієнко.

Стаття 4: “Подвійна відповідь на Благовістя”

На тих, хто не вірить в Благовістя, перебуває гнів Божий. Ті ж, хто приймають Його і справжньою, живою вірою злучаються зі Спасителем Ісусом, визволені через Нього від Божого гніву й загибелі та одержують в дар вічне життя.

Стаття 5: “Першопричини невір’я і віри”

Причина цього невір’я – в людині, і аж ніяк не в Бозі. Відповідальність за нього, як, зрештою, й за решту гріхів, лежить на людині. Проте віра в Ісуса Христа і спасіння через Нього – це вільний дар Бога. Як сказано в Писанні: “Бо спасенні ви благодаттю через віру, а це не від вас, то дар Божий...” (До Ефесян 2:8). Також написано, що “нам вчинено добродійство (χρηρίζομαι) вірувати у Христа” (До Филип’ян 1:29).

Стаття 6: “Вічні Божі постанови”

Той факт, що свого часу одні приймають від Бога дар, а інші – ні, випливає з одвічно Ним ухваленого: “Господеві відвіку відомі всі вчинки Його” (Дії Апостолів 15:18; До Ефесян 1:11). Відповідно до цього рішення, Він милосердно пом’якшив затверділі серця обраних Ним людей і схилив їх до віри, а через справедливий Суд залишив тих, кого не обирав, у їх власному безчесті й стверділості сердець. Зокрема, так перед нами розкрите Його незбагненне, милостиве й справедливе діяння, в якому Він проводить різницю між людьми в однаковій мірі загубленими. Ця славетна ухвала обрання і осуду відкрита в Божому Слові. Цю постанову нечестиві, осквернені й незміцнені перекручують на власну загибель свою. З іншого боку, вона приносить святим і по-божним душам невимовну втіху.

Стаття 7: “Обрання”

Обрання – це незмінний задум Божий, у якому Він здійснює таке: ще до закладення Світу, єдино по благодаті Своїй та з власної волі, Він обрав у Христі до спасіння точно визначене число окремих людей з-поміж усієї людської раси, що з власної вини і впали в гріх і руїну, відрікшись від своєї першопочаткової невинності. Ці обрані не були кращими за інших і не заслуговували на обрання, але, навпаки, опустилися разом з усіма до спільної мізерності. Бог зробив це у Христі, одвічно встановивши його як Посередника, Голову для обраних та Основу їхнього спасіння.

Отже, щоб спасти цих обраних, Він вирішив дати їм Христа, закликати та дієво привести їх у спільність із Христом через Його Слово та Дух. Інакше кажучи, Він вирішив подарувати їм справжню віру у Христа, оправдати, освятити, і, врешті-решт, своєю силою, зберігаючи їх у спільності зі Своїм Сином, прославити. Бог зробив все це, щоб явити Свою милість, на хвалу скарбів Його славної благодаті.

Як сказано в Писанні, “Вибрав у Ньому Він нас перше заложення світу, щоб були перед Ним ми святі й непорочні, у любові, призначивши наперед, щоб нас усиновити для Себе Ісусом Христом, за вподобанням волі Своєї, на хвалу слави благодаті Своєї, якою Він обдарував нас в Улюбленім...” (До Ефесян 1:4-6). І ще: “А кого Він призначив, тих і покликав, а кого покликав, тих і виправдав, а кого виправдав, тих і прославив” (До Римлян 8:30).

Стаття 8: “Єдине рішення про Обрання”

Не існує багатьох варіантів обрання. Для всіх, що повинні були спастися в Старому й Новому заповітах, існує те ж саме, єдине обрання. Тому що Писання проголошує, що

існує тільки одне благовоління, мета і задум Божої волі, завдяки яким Він відвіку обрав нас для благодаті і слави, а також для спасіння та шляху його звершення, який Він заздалегідь приготував нам пройти.

Стаття 9: “Основою Обрання не є передбачення віри”

Обрання не здійснюється на підставі ні передбачення віри чи послуху, що з неї походять, ані святості, ані на основі будь-якої іншої позитивної риси або схильності людини, що могли б називатися його причинами чи передумовами. Віра і послух, що з неї походять, святість і т.д., навпаки, є метою обрання. Відповідно, обрання є джерелом усіх благ спасіння. Віра, святість, та інші дари спасіння, як і саме життя вічне, витікають з обрання як його плоди і наслідки. Як сказав апостол: “Вибрав у Ньому Він нас [не тому, що ми вже були, але...], щоб були перед Ним ми святі й непорочні, у любові” (До Ефесян 1:4).

Стаття 10: “Основою Обрання є Боже благовоління”

Причиною цього незаслуженого обрання є винятково благовоління Боже. Створюючи умови для спасіння, Бог не обирає певні позитивні риси чи вчинки людей, а, навпаки, усиновлює окремих людей з-поміж загалу грішників, набуваючи їх у Свою власність. Як написано: “Бо коли вони ще не народились, і нічого доброго чи злого не вчинили...”, – сказано їй [Ревещі]: “Більший служитиме меншому”. Як і написано: “Полюбив Я Якова, а Ісава зненавидів” (До Римлян 9:11-13); “І всі ті, хто призначений був в життя вічне, увірвали” (Дії Апостолів 13:48).

Стаття 11: “Незмінність Обрання”

Оскільки сам Бог є Наймудрішим, Незмінним, Всезнаючим і Всемогутнім, то здійснене Ним обрання не може бути ні припинене, ні змінене, ані відкликане, ані анульоване. Обрані Ним не можуть бути покинуті, а їхня кількість не може зменшитись.

Стаття 12: “Впевненість у Обранні”

Свого часу обраним дається запевнення в тому, що їх обрання є вічним і незмінним, проте відбувається це поетапно та різною мірою. Ця впевненість з'являється не внаслідок допитливого пошуку в прихованому, в глибинах Божих, але завдяки спостереженню в собі з духовною радістю і святою втіхою очевидних плодів обрання, зазначених у Слові Божому. Такими плодами є справжня віра у Христа, синівський страх Божий, побожний сум про свої гріхи, жага і спрага праведності й так далі.

Стаття 13: “Плід цієї Упевненості”

Усвідомлюючи це обрання й переконавшись у ньому, Божі діти щодня знаходять більше підстав впокорювати самих себе перед Богом, вклоняючись бездонній глибині його милостей, та очищати себе, відплачуючи любов'ю у відповідь Тому, Хто першим так сильно їх полюбив. Не може бути й мови про те, що вчення про обрання і роздуми над ним роблять Божих дітей недбалими в дотриманні Божих заповідей або ж по-плотськи самовпевненими. За справедливим Божим присудом, це зазвичай трапляється з тими, хто у власній недбалості приймає як належне благодать обрання або веде пусті й нахабні розмови про це, водночас не бажаючи ходити шляхами обраних.

Стаття 14: “Належне навчання доктрині про Обрання”

Так само як, згідно з премудрим Божим задумом, це вчення про Божественне обрання було проголошене пророками, самим Христом і апостолами в часи Старого і Нового Заповітів, а потім записане в Святих Писаннях, так само сьогодні воно має викладатись у Божій Церкві, якій це вчення, зокрема, було призначене. Це мусить здійснитися розсудливо, побожно і свято, у відповідний час і у відповідному місці, без допитливого вишукування шляхів Всевишнього. Це має бути зроблено для слави найсвятішого Божого Імені та для живої втіхи Його народу.

Стаття 15: “Осуд”

Більше того, Святе Письмо по-особливому наголошує на цій вічній і незаслуженій благодаті нашого обрання і робить її ще більш безсумнівною для нас, засвідчуючи, що обраними є лише деякі, тобто не всі люди, або, іншими словами, що Боже вічне обрання пройшло повз декого з них. Такими є ті, щодо кого Бог на основі Свого цілком вільного, найсправедливішого, бездоганного і незмінного благовоління ухвалив рішення: залишити їх у спільній убогості, що в неї з власної провини вони занурилися, і не подарувати їм ані спасаючої віри, ані благодаті навернення, та, врешті-решт, осудити й назавжди погубити їх (тобто залишити в блуканні власними шляхами й піддати їх справедливому суду). Покарання це здійснюється не лише за невір'я, але також за решту гріхів з метою явлення Його справедливості. Це рішення про осуд, яке аж ніяк не робить Бога автором гріха (яка богохульна думка!), а, найімовірніше, викликає благоговіння перед бездоганим і справедливим Суддею і Месником.

Стаття 16: “Відгук на вчення про Осуд”

Ті люди, які все ж активно не переживають в самих собі живої віри в Христа або твердої впевненості серця, спокою сумління, ревності до синівського послуху і до прославлення в Бозі через Христа, але які, незважаючи ні на що, застосовують засоби, якими Бог обіцяв здійснити це в них, – їм не потрібно ані тривожитись думкою про осуд, ані прилічувати себе до засуджених. Вони радше повинні продовжувати старанно застосовувати ці засоби, палко бажаючи настання часу ряснішої благодаті й очікуючи його з благоговінням і покірністю. З іншого боку, ті, хто справді бажають навернутись до Бога, догоджаючи лише Йому та будучи звільненими від тіла смерті, але наразі не можуть просунутись далі на шляху побожності й віри, як вони цього бажають, – такі люди повинні набагато менше боятись осуду, оскільки наш милосердний Бог обіцяв, що він очеретини надломленої не доломить, і гнота догасаючого не погасить. Проте тим, хто забувають Бога і Спасителя свого Ісуса Христа і цілком віддалилися світським турботам і пожаданням тіла, варто боятися осуду, доки вони не навернулись до Бога по-справжньому.

Стаття 17: “Спасіння померлих немовлят у віруючих батьків”

Оскільки ми повинні судити про Божу волю з Божого Слова, то воно свідчить, що діти віруючих – святі. Вони святі не за природою, але силою благодатного завіту, у який введені разом зі своїми батьками. Тому побожні батьки не повинні піддавати сумніву обрання і спасіння своїх дітей, яких Бог покликав з цього життя в дитинстві.

Стаття 18: “Вірне ставлення до Обрання і Осуду”

Тим, хто нарікають на цю благодать незаслуженого обрання і суворість справедливого осуду, ми відповідаємо словами апостола: “Отже, хто ти, чоловіче, що ти сперечаєшся з Богом?” (До Римлян 9:20), – і словами нашого Спасителя: “Чи ж не вільно мені зо своїм, що я хочу, зробити?” (Від Матвія 20:15). Проте в благоговійному поклонінні перед цими таємними речами ми виголошуємо разом з апостолом: “О глибино багатства, і премудрости, і знання Божого! Які невідомі присуди Його, і невідомі дороги Його! Бо хто розум Господній пізнав? Або хто був дорадник Йому? Або хто давнійш Йому дав, і йому буде віддано? Бо все з Нього, через Нього і для Нього! Йому слава навіки. Амінь” (До Римлян 11:33-36).

Виправлення помилок, які впродовж певного часу непокоїли голландські церкви

Виклавши ортодоксальне вчення про обрання і осуд:

- I. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що воля Бога спасти тих, хто увірує, і зберегти їх у вірі і в послуху, що з неї походить, є повним і вичерпним рішенням щодо обрання до спасіння, і що стосовно нього в Божому Слові більше нічого не об'явлено.

Синод спростовує ці твердження, котрими зводять серця простодушних і явно суперечать Святому Письму, яке свідчить, що Бог не тільки хоче спасти тих, хто увірує, але що Він також відвіку обрав цих окремих людей, яким, на відміну від інших, свого часу подарує віру в Христа та непохитність у вірі. Як каже Писання, “Я Ім'я Твоє виявив людям, що Мені Ти із світу їх дав” (Від Івана 17:6). Також

тут: “І всі ті, хто призначений був в життя вічне, увірували” (Дії Апостолів 13:48), і ще: “Так як вибрав у Ньому Він нас перше заложення світу, щоб були перед Ним ми святі...” (До Ефесян 1:4).

II. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що існують різні види Божого обрання до вічного життя: одне загальне і невизначене, а інше особливе та визначене; і це останнє є якимось навіть неповним і може бути відкликаним, бо є неостаточним (або умовним). Перше ж є повним, невідкликним та остаточним (або абсолютним). Так само як ті, що вчать, ніби існує одне обрання до віри та інше до спасіння, немовби обрання до виправної віри може бути відокремленим від остаточного обрання до спасіння.

Синод спростовує дані твердження, бо це не має нічого спільного з Писанням і є вигадкою людини, яка спотворює вчення про обрання і розриває золотий ланцюжок послідовності, з якої складається спасіння: “А кого Він призначив, тих і покликав, а кого покликав, тих і виправдав, а кого виправдав, тих і прославив” (До Римлян 8:30).

III. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що під Божим благоволінням і наміром, які згадуються у Святому Письмі, коли йдеться про обрання, не мається на увазі обрання Богом конкретних людей замість інших. Але це, мовляв, означає, що з усіх можливих варіантів (одним з яких є діла закону), або з-поміж усього порядку речей, Бог обирає умовою для спасіння насправді негідний Його уваги акт віри і недосконалий послух, що з неї походить. Зазначається, що цей недосконалий послух Він милостиво вирішив вважати довершеним і дивитись на нього як на послух, гідний нагороди вічного життя.

Саме через таку згубну помилку благовоління Боже і заслуги Христа втрачають свою дію, а безтолкові дослідження відволікають людей як від істини про незаслужене виправдання, так і від простоти Писання. Це також оббріхує слова апостолів: “Що нас спас і покликав святим покликом, не за наші діла, але з волі Своєї та з благодаті, що нам дана в Христі Ісусі попереду вічних часів” (2 Тимофію 1:9).

IV. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що при обранні до віри фактор передумови полягає в тому, що людина правильно застосовує світло природи, є простосердою, невибагливою, скромною і жадаючою вічного життя так, ніби обрання залежить від якогось продовження цих факторів.

Синод спростовує ці твердження, тому що це походить від Пелагія і виразно ставить під сумнів слова апостола: “Між якими й усі ми проживали колись у пожадливостях нашого тіла, як чинили волю тіла й думок, і з природи були дітьми гніву, як і інші, Бог же, багатий на милосердя, через Свою превелику любов, що нею Він нас полюбив, і нас, що мертві були через прогріхи, оживив разом із Христом, спасені ви благодаттю, і разом із Ним воскресив, і разом із Ним посадив на небесних місцях у Христі Ісусі, щоб у наступних віках показати безмірне багатство благодаті Своєї в доброті до нас у Христі Ісусі. Бо спасені ви благодаттю через віру, а це не від вас, то дар Божий, не від діл, щоб ніхто не хвалився” (До Ефесян 2:3-9).

V. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що неповне й неостаточне обрання окремих людей до спасіння відбулося на основі передбачення їх віри, покаяння, святості й побожності, які щойно з’явилися або певний час тривають. Проте повне і невідкличне обрання

відбулося на основі таких передбачень: стійкості у вірі до кінця, каяття, святості та побожності. Благодатною та євангельською вони вважають таку гідність, з огляду на яку обраний є гідним обрання більше, аніж той, кого не обрано. А отже, та віра і послух, що з неї походить, як і святість, побожність і стійкість у вірі, – це не плоди чи результати незмінного обрання до слави, а його необхідні передумови, які необхідні як першопричини в тих, що мають бути сповна обрані, і розглядаються як досягнення, що були в них передбачені.

Це суперечить усьому Писанню, яке, торкаючись різних тем, повсюди вкладає в наші вуха і серця такі слова: “Бо коли вони ще не народились, і нічого доброго чи злого не вчинили, щоб позосталась постанова Божа у вибранні не від учинків, але від Того, Хто кличе, сказано їй: “Більший служитиме меншому...” (До Римлян 9:11,12); “А погани, почувши таке, раділи та Слово Господне хвалили. І всі ті, хто призначений був в життя вічне, увірували” (Дії Апостолів 13:48); “Так як вибрав у Ньому Він нас перше заложення світу, щоб були перед Ним ми святі й непорочні, у любові...” (До Ефесян 1:4); “Не ви Мене вибрали, але Я вибрав вас, і вас настановив, щоб ішли ви й приносили плід, і щоб плід ваш зостався, щоб дав вам Отець, чого тільки попросите в Імення Моє” (Від Івана 15:16); “А коли за благодаттю, то не з учинків...” (До Римлян 11:6); “Не в тому любов, що ми полюбили Бога, а що Він полюбив нас, і послав Свого Сина вблаганням за наші гріхи” (1 Івана 4:10).

VI. Навчає, що не всяке обрання до спасіння є незмінним, але що деякі з обраних можуть загинути і насправді загинуть навіки, а Бог не запобігатиме цьому. Через подібну помилку вони роблять Бога мінливим, руйнують втіху побожних щодо непохитності їх обрання

і суперечать Святим Писанням, які навчають, що обраних неможливо звести (Від Матвія 24:24), а також, що Христос не втратить тих, хто був даний Йому Отцем (Від Івана 6:39), і що “кого Він призначив, тих і покликав, а кого покликав, тих і виправдав, а кого виправдав, тих і прославив” (До Римлян 8:30).

VII. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що в цьому житті немає ні плоду, ні усвідомлення, ні впевненості в будь-чиєму незмінному обранні до слави. Наша впевненість може бути лише умовною і залежатиме від мінливих і непевних обставин. Говорити про невизначену впевненість буде не лише чимось абсурдним, але й суперечитиме досвіду святих, які разом з апостолом радіють в усвідомленні свого обрання і оспівують хвалою цей Божий дар. Відповідаючи на заклик Христа, апостол “радіє” з його учнями тому, що “ваші ймення записані в небі!” (Від Луки 10:20). І, зрештою, гасить всі огненні стріли спокус лукавого, які спрямовані проти усвідомлення їх обрання, таким запитанням: “Хто оскаржувати буде Божих вибранців? Бог Той, що виправдує” (До Римлян 8:33).

VIII. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що не на одній лише основі своєї справедливої волі Бог вирішив залишити кожного у стані Адамового падіння, а, отже, й у стані загального гріха та осуду, оминувши когось у наділенні благодаттю, яка є необхідною для віри й навернення.

Синод спростовує ці твердження, бо певними є слова: “Отож, кого хоче Він милує, і кого хоче ожорсточує” (До Римлян 9:18). А також: “А Він відповів і промовив: Тому, що вам дано пізнати таємниці Царства Небесного, їм же не

дано” (Від Матвія 13:11). Як і: “Того часу, навчаючи, промовив Ісус: Прославляю Тебе, Отче, Господи неба й землі, що втаїв Ти оце від премудрих і розумних, та його немовлятам відкрив. Так, Отче, бо Тобі так було до вподоби!” (Від Матвія 11:25, 26).

IX. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що причиною того, що Бог посилає Євангелію одним людям, а не іншим, є не просто лише Боже благовоління, а радше те, що одні люди є кращими за інших і заслуговують на Євангелію більше в порівнянні з тими, кому вона не проповідується. Бо й Мойсей заперечує це, коли звертається до народу Ізраїлю: “Тож належить Господеві, Богу твоєму, небо, і небо небес, земля й усе, що на ній. Тільки батьків твоїх уподобав Господь, щоб любити їх, і вибрав вас, їхнє насіння по них, зо всіх народів, як бачиш цього дня” (Повторення Закону 10:14, 15). Також звертається Христос: “Горе тобі, Хоразіне, горе тобі, Віфсаїдо! Бо коли б то в Тирі й Сидоні були відбулися ті чуда, що сталися в вас, то давно б вони каялися в волосяниці та в попелі” (Від Матвія 11:21).

Другий головний пункт доктрини Про смерть Христа і викуплення людства, яке звершилося через неї

Стаття 1: “Покарання, якого вимагає Божа справедливість”

Бог не лише дуже Милостивий, але й надзвичайно Справедливий. Відповідно до того, що Він Сам об'явив про Себе у Слові, Його справедливість вимагає покарання за гріхи, які ми вчинили проти Його неосяжної величності. Покарання є часовим і вічним та стосується як душі, так і тіла. Уникнути цього покарання, не задовільнивши Божу справедливість, ми не можемо.

Стаття 2: “Христос задовільнив Божу справедливість”

Проте, оскільки ми самі не можемо ні задовільнити Бога, ані визволити себе від Божого гніву, Бог, по своїй безмежній милості, дає нам запоруку – Свого Однородженого Сина. Він став гріхом і був проклятий за нас, і зайняв наше місце на хресті, щоб задовольнити Божу справедливість.

Стаття 3: “Незліченна цінність смерті Христової”

Смерть Божого Сина є єдиною і цілком завершеною жертвою й сплатою за гріх. Цінність і значення смерті Христа безмежні: цього більше, ніж достатньо для загладження гріхів всього світу.

Стаття 4: “Причини для сплати такої невимовної ціни”

Цінність і значення цієї смерті обумовлені тим, що Той, Хто її перетерпів, відповідно, ставши нашим Спасителем, не тільки справжня і досконала, свята людина, але також Єдинородний Син Божий, який поділяє з Отцем і Духом Святим одну вічну й нескінченну сутність. Іншою причиною є те, що цю смерть супроводжував досвід Божого гніву й прокляття, на які ми цілком заслуговуємо через власні гріхи.

Стаття 5: “Наказ проповідувати Євангелію всім народам”

Тим паче, Євангелією обіцяно, що людина, ким би вона не була, віруючи в Христа Розп'ятого, не загине, але матиме життя вічне. Цю обітницю, поєднану з наказом покаятись і вірувати, треба проголошувати усім народам і людям, до яких Бог в своєму благоволінні посилає Євангеліє, без дискримінації та диференціації.

Стаття 6: “Відповідальність людини за невір'я”

Проте, якщо покликані через Євангелію не каються і не вірують в Христа, гинучи в невір'ї, це відбувається не через те, що жертва Христа на хресті не досконала або її не достатньо, але з їх власної вини.

Стаття 7: “Божий дар віри”

Але ті, хто справді вірують і є звільненими й спасеними в Христовій смерті від своїх гріхів і від загибелі, приймають це благовоління винятково по Божій благодаті, яку, незважаючи на те що Він до цього не зобов'язаний, Бог дарує їм у Христі одвічно.

Стаття 8: “Спасаюча дієвість смерті Христової”

Добровільний план і всемилостива воля і намір Бога Отця полягають у тому, щоб оживляюча і спасаюча дієвість дорогоцінної смерті Його Сина самі собою проявилися у всіх Його вибраних, щоб Він міг подарувати їм віру для оправдання і лише завдяки цій вірі благополучно вести їх до спасіння. Інакше кажучи, воля Божа полягала в тому, щоб з кожного люду, племені, нації і народності Христос дієво викупив Своєю Кров'ю (якою Він підтвердив Новий Заповіт) всіх тих і лише тих, що одвіку були обрані до спасіння і дані Йому Отцем; щоб дарувати їм віру (що її Він, як і інші спасаючі дари Духа Святого, набув для них Своєю смертю) та щоб очистити їх від усіх гріхів Своєю Кров'ю: від первісних і поточних, звершених до, а також після того як вони прийшли до віри.

Стаття 9: “Здійснення Божого задуму”

Цей задум, що постав з Божої вічної любові до обраних, могутньо звершується досі від початку існування світу і також буде доведений до кінця в майбутньому, а воротам пекла годі цьому зашкодити. Як наслідок, всіх обраних свого часу зібрано разом, так що завжди існує Церква віруючих, що заснована на Крові Христовій, Церква, яка твердо любить і наполегливо поклоняється, славить Його як свого Спасителя тут і у вічності. Заради неї Наречений поклав на хресті власне життя.

Виправлення помилок

Виклавши ортодоксальне вчення:

- I. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що Бог Отець, призначивши Своему Синові померти на хресті, не мав незмінних і визначених планів щодо спасіння конкретних людей поіменно. Тому необхідність, корисність і цінність здобутого через смерть Христа можуть залишатися неушкодженими, досконалими, завершеними і цілими, навіть за умови того, що здобуте викуплення ніколи фактично не було застосоване до окремого індивіда.

Це твердження є наругою над премудрістю Бога Отця і заслугами Ісуса Христа й суперечить Писанню. Бо Спаситель говорить, що кладе за овець власне життя і що знає їх (Від Івана 10:15,27). Також пророк Ісаїя говорить про Спасителя: “Якщо ж душу Свою покладе Він як жертву за гріх, то побачить насіння, і житиме довгі дні, і замір Господній рукою Його буде мати повождення!” (Ісаїя 53:10). Врешті-решт, це суперечить статті Символу Віри, якою ми сповідуємо те, у що віримо стосовно Церкви.

- II. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що метою смерті Христової не було фактичне ствердження Нового Заповіту благодаті Його Кров'ю, і що цим Отець здобув лише право ще раз увійти в завіт з людьми, чи то по благодаті, чи то завдяки ділам.

Синод спростовує це твердження, тому що це суперечить Писанню, яке навчає, що Христос “став заповукою кращого [тобто “нового”] Заповіту!” (До Євреїв 7:22; 9:15), а також що Заповіт “важливий по мертвих, бо нічого не варт він, як живе заповітник” (До Євреїв 9:17).

- III. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що, завдяки даному Ним викупленню, Христос не заслужив для будь-кого самого спасіння і віри, через які викуплення дієво застосовується до спасіння, а лише придбав для Отця повне право ставитись до людей повному і застосувати ці нові, обрані Ним умови. І що, мовляв, задоволення цих умов залежить від вільного вибору людини: а отже, могло статися як і те, що кожна людина їх виконає, так і навпаки, що жодна цього не зробить. Вищесказане трапляється, тому що вони суттєво недооцінюють смерть Христа і не усвідомлюють блага, яке вона приносить, будучи першоплодом. Цим вони викликають з пекла ересь Пелагія.
- IV. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що Новий Заповіт благодаті, який Бог Отець уклав з людьми через смерть Христа, не полягає у тому, що ми оправдані перед Богом і спасенні через віру, яка приймає заслуги Христа. А що Бог натомість, відкликавши вимогу про досконалий послух законів, вважає саму віру й недосконалий послух віри досконалим послухом Законів й милостиво розглядає це як гідне нагороди вічного життя.

Синод спростовує це твердження, тому що це суперечить Писанню: “Але дарма виправдуються Його благодаттю, через відкуплення, що в Ісусі Христі, що Його Бог дав у жертву примирення в крові Його через віру, щоб виявити Свою правду через відпущення давніше вчинених гріхів...” (До Римлян 3:24, 25). Разом із безбожним Социном вони вводять нове і чуже вчення про оправдання людини перед Богом, що суперечить одностайній думці усїєї Церкви.

V. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що у стан примирення увійшла кожна людина і що, мовляв, усі є прийняті в благодать завіту, так що ніхто не підлягає засудженню за перворідний гріх і не має бути засудженим, проте звільнений від звинувачень за цей гріх.

Такий погляд суперечить Писанню, яке стверджує, що за природою всі ми є дітьми гніву.

VI. Синод спростовує хибні твердження тих, хто проводить різницю між отриманням чогось і його застосуванням до себе, прагнучи нав'язати необачним і недосвідченим, що Бог, власне, бажав однаковою мірою наділити всіх людей благами, набутими Христовою смертю; і що ця різниця, через яку одні більше за інших долучаються до прощення гріхів і життя вічного, залежить від їхнього добровільного вибору (який само собою додається до благодаті, запропонованої всім без винятків), а не від особливого дару милості, який діє в них таким чином, що вони, на відміну від інших, застосовують цю благодать до себе.

Отже, вдаючи правильне проведення цієї різниці, вони намагаються отруїти людей ядом пелагіанства.

VII. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що Христос не міг померти, не мав померти і не помер за тих, кого так сильно полюбив і обрав до вічного життя Бог, оскільки такі люди смерті Христа не потребують.

Але це суперечить сказаному апостолом: “Христос... мене полюбив, і видав за мене Самого Себе” (До Галатів 2:20). А також: “Хто оскаржувати буде Божих вибранців? Бог Той, що виправдує. Хто ж той, що засуджує? Христос Ісус є Той, що вмер, надто й воскрес, Він праворуч Бога, і Він і заступається за нас” (До Римлян 8:33, 34). Також це суперечить

сказаному Спасителем: “Власне життя Я за вівці кладу” (Від Івана 10:15) і ще: “Оце Моя заповідь, щоб любили один одного ви, як Я вас полюбив! Ніхто більшої любови не має над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх” (Від Івана 15:12, 13).

Третій і четвертий головні пункти доктрини Про зіпсованість людей, навернення до Бога та про те, як саме це відбувається

Стаття 1: “Наслідки гріхопадіння в людській природі”

Людина від початку була створена за образом Божим, і її свідомість була наповнена правдивим та корисним пізнанням Творця і речей духовних, її воля і серце – праведністю, а всі її почуття – чистотою. Справді, уся людина була святою. Проте повставши проти Бога за намовою диявола і власним бажанням, вона позбавила себе цих надзвичайних дарів. Замість них вона прирекла себе на сліпоту, моторошну темряву, нікчемність. Здатність розуму виносити вірні судження було спотворено. Внаслідок зіпсованості, непокори, закам'янілості серця і волі людина, зрештою, занепастила всі свої почуття.

Стаття 2: “Поширення зіпсованості”

Природа дітей, яких людина породила після гріхопадіння, нічим не відрізняється від її власної природи. Тобто зіпсованість, яка притаманна цій природі, поширюється на ді-

тей. За Божим справедливим присудом, порок поширюється на всіх нащадків Адама, за винятком Христа. Це відбувається не через наслідування (як колись навчали пелагіани), а через розповсюдження зіпсованої людської природи.

Стаття 3: “Повна нездатність”

Отже, всіх людей зачато у гріху, вони народжуються дітьми гніву, непридатними для будь-якого рятівного добра, та є схильними до зла, мертвими у своїх гріхах і рабами гріха. Без благодаті відроджувального Святого Духа вони не хочуть, і не можуть повернутися до Бога, виправити свою спотворену природу або навіть налаштувати себе на таку реформацію.

Стаття 4: “Незадовільність світла, що походить від природи”

Можна бути впевненим у тому, що після гріхопадіння в людині залишилось певне світло природи, завдяки якому вона зберігає деякі знання про Бога, світ природи, різницю між моральним і аморальним та демонструє певне прагнення до доброчесності і гідної поведінки поміж людьми. Але це просвітлення, яке походить від природи, далеке від того, щоб зробити людину здатною прийти до рятівного пізнання Бога і навернення до Нього: настільки далеке, що людина, по суті, не використовує його правильно навіть щодо природи і суспільства. Натомість вона у різні способи спотворює це світло, яким би за властивістю воно не було, і гамає його неправдою. Вчиняючи так, вона позбавляє себе виправдання перед Богом.

Стаття 5: “Безсилля закону”

З цього погляду, те, що стосується світла природи, також належить до Десяти Заповідей, що були дані Богом через Мойсея, зокрема для Юдеїв. Людина не може отримати спасаючу благодать через Декалог: хоча він і розкриває наскільки великим є її гріх та примножує викривальні доводи, усе ж він не в силі якось зарадити їй чи дати можливість уникнути жалюгідного стану. Обезсилений тілом, Декалог залишає злочинця під прокляттям.

Стаття 6: “Спасаюча сила Євангелії”

А втім, те, чого не могли зробити ні світло природи, ні Закон, звершує Бог силою Святого Духа через Слово. У цьому полягає служіння примирення, і це – Євангеліє про Месію, через яке Богам було угоднo спасти віруючих як у Старому, так і в Новому Заповіті.

Стаття 7: “Божа свобода у об’явленні Євангелії”

У часи Старого Заповіту Бог об’явив цю тайну Своєї волі невеликій кількості людей. У Новому Заповіті розбіжності, яка існувала між людьми, вже не існує, і Він відкриває цю тайну великій кількості людей. Різниця між народами виникла не тому, що один народ є ціннішим за інший, і не тому, що комусь вдається краще використати світло природи, а з благовоління Божого і незаслуженої милості. Отже, ті, хто приймають таку велику благодать, яка перевершує і водночас не бере до уваги все те, на що вони заслуговують, повинні визнати цю благодать покірними і вдячними серцями. З іншого боку, вони разом з апостолом мусять величати суворість і справедливість Божих судів над тими, хто їх не приймає. Хоча робити це треба, не вдаючись до наполегливого вишукування.

Стаття 8: “Справжність Євангельського покликання”

Як би там не було, усі покликані Євангелією – покликані по-справжньому. Тому що Бог насправді, з цілковитою серйозністю, повідомляє у Своєму Слові те, що Йому до вподоби, а саме: покликані прийдуть до Нього. Направду Він також обіцяє мир їхнім душам та вічне життя усім, хто вірить і приходить до Нього.

Стаття 9: “Відповідальність людини за відмову від Євангелії”

У тому, що чимало з покликаних через служіння Євангелії не приходять до навернення, не слід звинувачувати ні Євангелію, ні Христа, якого вона представляє, ні Бога, який через Євангелію кличе людей і навіть щедро їх обдаровує. Відповідальність за відмову від Євангелії лежить на людях, що їх покликано. Дехто з них у своїй самовпевненості навіть не приймає Слово життя; інші приймають, але не беруть близько до серця, тому швидкоплинна радість тимчасової віри минає і вони відпадають. Ще дехто заглушує насіння Слова клопотами цього віку та оманюю багатства, тож воно не дає свого плоду. Цьому навчав наш Спаситель в притчі про сіяча (Від Матвія, 13).

Стаття 10: “Навернення як дія Бога”

Те, що покликані приходять і навертаються через служіння Євангелії, не має приписуватись людині, яка нібито вирізняє себе вільним вибором з-поміж інших, удосталь наділених благодаттю для віри й навернення (як це з погордою стверджує Пелагій). Навпаки, це слід приписувати Богові: так само, як Він відвіку обрав Своїх у Христі, Він упродовж

життя дієво кличе їх, дарує їм віру та покаяння і, визволивши від влади темряви, приводить в Царство Свого Сина. Бог робить це, щоб вони звіщали чесноти Того, Хто покликав їх із темряви до дивного світла Свого, аби, згідно з постійно засвідченим у Писанні апостольським словом, вони могли похвалитися не собою, але в Господі.

Стаття 11: “Дія Духа Святого при наверненні”

Більше того, коли Бог здійснює це благовоління у Своїх вибраних або, інакше кажучи, навертає їх по-справжньому, Він не тільки забезпечує для цього зовнішні умови через проповідь Євангелія. Могутньо просвітлюючи їхню свідомість Святим Духом, щоб вони могли правильно розуміти й розрізнити справи Духа Божого Він також проникає в саму істоту людини, пом'якшує, відчиняє і обрізає серце, що було необрізаним, завдяки результативній дії того самого відроджувального Духа.

Бог наділяє людську волю новими властивостями, повертаючи до життя й облагороджуючи її. Як наслідок, воля людини перетворюється з мертвої на живу, зі злої на добру, з неохочої на охочу та з впертої на піддатливу. Оживляючи й укріплюючи волю людини, Бог робить її подібною до доброго дерева, яке може приносити плоди добрих справ.

Стаття 12: “Надприродні ознаки відродження”

Це є відродженням, новим творінням, воскресінням з мертвих та поверненням до життя, яке чітко проголошене в Писаннях. Бог робить це без нашої допомоги. Але ми з усією впевненістю можемо сказати, що це відбувається не лише завдяки одному навчанню як чиннику зовнішньому,

чи моральному переконанню, чи чомусь подібному, що залежить від людини після вже здійсненого Богом, – бути відродженим та наверненим чи ні. Як навчає Писання, натхненне Вершителем цієї дії, сама вона є радше цілком надприродною. Тобто такою, що є наймогутнішою і найбільш угодною водночас, дивовижною, потаємною і невимовною, що своєю важливістю і силою впливу нічим не поступається актові творіння або воскресінню з мертвих. Унаслідок цього всі ті, у чийх серцях Бог діє так дивовижно, вірять посправжньому, стаючи неодмінно, незмінно та результативно відродженими. І тому відроджена, розбуджена Богом воля є також активною як така. Отож справедливо кажуть, що людина вірує і кається самостійно, маючи на увазі, що робить вона це через прийняття благодаті.

Стаття 13: “Незбагненність відродження”

У цьому житті віряни не можуть уповні осягнути, як саме відбувається відродження. При цьому вони задовільняються пізнанням і переживанням того, що, завдяки благодаті Божій, вони вірять від усього серця і люблять свого Спасителя.

Стаття 14: “Спосіб, у який Бог дає людям віру”

Таким чином, віра є даром Божим. Не в тому значенні, що Бог дає людині обирати, а в тому, що людину дійсно наділено вірою, що її в неї вдихнули та влили. Дар не полягає в тому, що Бог дає лише потенційну можливість вірити, а потім чекає на дозвіл, вибір і сам акт віри з боку вірянина. Натомість Той, Хто викликає бажання, дії та, звичайно, усі процеси в кожній людині, породжує в людині як бажання вірити, так і саму віру.

Стаття 15: “Відповідь на Божу благодать”

Бог нікому не зобов'язаний давати цю благодать. Адже як Бог може бути в боргу перед тим, хто не має чим розплатитись? І справді, як Бог може бути в боргу перед тим, у кого немає нічого, крім гріха та брехливості? Тому той, хто отримає цю благодать, зобов'язаний вічно віддавати подяку самому лише Богові. А той, хто не приймає цю благодать є або зовсім байдужим до духовного та задоволений своїм станом, або ж у дурній самовпевненості вихваляється тим, чого не має. До того ж, про людей, які відкрито сповідують свою віру і змінюють свої життя, ми, за прикладом апостолів, повинні думати і говорити з великою прихильністю, оскільки глибини їхніх сердець нам невідомі. Про тих, кого досі не покликано, ми повинні молитися до Бога, що називає неіснуюче існуючим. Проте ми жодним чином не повинні вивищуватись, самостійно себе від них відділяючи.

Стаття 16: “Наслідки відродження”

Людина після гріхопадіння все ж не перестала бути людиною, обдарованою інтелектом і волею: так само й гріх, що поширився на всю людську расу, не усунув людської природи, але спотворив і вбив її духовно. Схожим чином, Боже-ственна благодать відродження не діє в людях так, ніби вони кам'яні брили: вона не скасовує волю і її характеристики, силою примушуючи її до чогось крізь опір. Натомість благодать відроджує волю людини, зцілює, реформує, ласкаво та потужно схилиючи її до навернення. Тож там, де спершу домінували бунт та опір плоті, тепер починає переважати згода і ширий послух, що походять від Духа. Саме тому, якби не втручання Подателя всіх благ, людина не мала б надії піднятися зі свого падіння через власний вибір, яким вона ще на початку, міцно стоячи на ногах, поховала себе у руїнах.

Стаття 17: “Засоби, які Бог використовує для відродження”

Дія Всемогутнього Бога, якою Він породжує і підтримує наше природне життя, не виключає використання для цього певних засобів, а навпаки вимагає їх використання. Через них Богові було любо, відповідно до своєї нескінченної мудрості й благоді, проявити Свою силу, так щоб вищезгадана надприродна дія Бога, якою Він нас відроджує, ніяк не скасувала посередництво Євангелії, якій Бог в Своїй великій премудрості призначив бути насінням відродження та поживою душі. З цієї причини апостоли та вчителі, які йшли за ними, побожно вчили людей про благодать Божу, відаючи всю славу Йому та скоряючи всяку погорду. Однак вони не забували оберігати народ засобами святих застережень Євангелії: служінням Слова, Таїнств і дисципліни. Тому навіть сьогодні, тим, хто навчає й навчається в церкві, без сумніву, не слід насмілюватись спокушати Бога, розділяючи те, що Йому угодно було поєднати. Бо в застереженнях дарується нам благодать, і зазвичай, чим завятіше ми виконуємо наш обов'язок, тим успішніше просувається Божа справа й очевидніша користь від здійсненого в нас Богом. Уся слава навіки належить лише Богу і за самі даровані Ним засоби, і за їхній спасительний плід та дієвість. Амінь.

Виправлення помилок

Виклавши ортодоксальне вчення:

- I. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що ми не можемо говорити, що одного первородного гріха достатньо, аби засудити все людство чи гарантувати тимчасові або вічні покарання.

Синод спростовує таке твердження, адже це суперечить сказаному апостолом: “Тому то, як через одного чоловіка ввійшов до світу гріх, а гріхом смерть, так прийшла й смерть у всіх людей через те, що всі згрішили” (До Римлян 5:12). А також: “Бо суд за один прогріх на осуд...” (До Римлян 5:16), і ще: “Бо заплата за гріх смерть” (До Римлян 6:23).

II. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що духовні дари або добрі нахили і чесноти, як, скажімо, доброта, святість і праведність, не перебували в межах людської волі після її створення, а, отже, не можуть бути відділені від неї під час гріхопадіння.

Синод спростовує таке твердження, тому що це суперечить апостольському опису образу Божого у Посланні до Ефесян 4:24, де цей образ зображено в значеннях праведності та святості, які, безумовно, належать царині волі.

III. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що під час духовної смерті людська воля не позбулася духовних дарів, оскільки сама воля ніколи не була розбещеною, їй лише заважали затемнення розуму та некеріваність почуттів. Після усунення цих перешкод, воля, мовляв, здатна проявити свою вроджену здатність вибирати. А це означає, що вона сама собою здатна обирати або не обирати добро.

Це нововведення є помилковим. Воно підносить могутність свободи вибору всупереч словам пророка Єремії: “Людське серце найдукавіше над все та невігойне...” (Єремії 17:9), – а також словам апостола: “Між якими (між неслухняними) й усі ми проживали колись у пожадливостях нашого тіла, як чинили волю тіла й думок, і з природи були дітьми гніву, як і інші...” (До Ефесян 2:3).

IV. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що невідроджена людина, строго кажучи, не є цілком мертвою в своїх гріхах або позбавленою здатності до духовного добра повністю, але що вона здатна жадати та прагнути праведності чи життя і догоджати Богові, принісши в жертву зламаній та упокорений дух. Такі погляди суперечать ясним свідощам Писання: “І вас, що мертві були через ваші провини й гріхи...” (До Ефесян 2:1, а також вірш 5); “Весь нахил думки серця її тільки зло повсякденно” (Буття 6:5, а також вірш 21). Крім того, жадати та прагнути життя і визволення від убозтва, приносячи Богу в жертву зламаній дух, є характерним тільки для відроджених і тих, кого звать благословенними (Псалми 50(51):17(19)²; Від Матвія 5:6).

V. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що зіпсована і природна людина може на благо використовувати загальну благодать (йдеться про світло природи) або дари, які в неї залишились після гріхопадіння. Таким чином, мовляв, вона може поступово здобути більшу, Євангельську або спасительну благодать, та саме спасіння. І саме так Бог зі свого боку виявляє готовність явити Христа всім людям, оскільки Він достатньо дієво забезпечує всіх людей засобами, які необхідні для того, щоб відкрити Христа, для віри і покаяння.

Синод спростовує таке твердження, тому що Писання, не кажучи уже про весь досвід людства, свідчить, що це неправда: “Своє слово звіщає Він Якову, постанови Свої та Свої правосуддя Ізраїлю: для жодного люду Він так не зробив, той не знають вони правосуддя Його! Алілуя!”

² Тут і далі використовується версія нумерації Псалмів за масоретським текстом, а не за Септуагінтою. Якщо наводяться обидва варіанти нумерації, масоретський текст подається в дужках.

(Псалми 147(147):8, 9(19-20); “За минулих родів попустив Він усім народам, щоб ходили стежками своїми...” (Дії Апостолів 14:16); “А що Дух Святий їм (Павлові та його супутникам) не звелів провіщати слово в Азії, то вони перейшли через Фрігію та через країну галатську. Дійшовши ж до Мізії, хотіли піти до Вітінії, та їм не дозволив Дух Ісусів” (Дії Апостолів 16:6, 7).

VI. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що при справжньому наверненні нові властивості, схильності або дари не можуть бути впроваджені або вліті у волю людини Богом, і що віра, через яку ми вперше навертаємось і завдяки якій називаємось “вірянами”, не є властивістю або даром вкладеним в нас Богом. Немовби залежить це тільки від людини і не здатне називатись даром. Назвати ж це “даром” ми можемо, мовляв, лише в тому разі, коли йдеться про можливість прийти до цієї віри.

Синод спростовує ці погляди, тому що вони суперечать Святим Писанням, які свідчать про те, що Бог вкладає в наші серця нові властивості: віру, послух та досвідне пізнання Його любові. “Дам Закона Свого в середину їхню, і на їхньому серці його напишу” (Єремія 31:33); “Бо виллю Я воду на спрагнене, а текучі потоки на суходіл, виллю Духа Свого на насіння твоє” (Ісаїя 44:3); “Любов Божа вилилася в наші серця Святим Духом, даним нам” (До Римлян 5:5). Такі погляди також суперечать безперервній практиці Церкви, яка молиться разом із пророком: “Наверни Ти мене і вернися, бо Ти Господь Бог мій!” (Єремія 31:18).

VII. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що благодать, через яку ми навернулись до Бога, – не що інше, як лише ніжне вмовляння. Відповідно до

інших пояснень, при наверненні людини спосіб дії Бога є вкрай благородним та пристосованим до людської природи, а тому є своєрідним умовлянням. Тому нічого, мовляв, не перешкоджає, щоб ця благодать морального впливу сама собою робила людину духовною: звісно, що в цьому разі Бог не викликає самого хотіння волі, а лише морально на неї впливає. При цьому результативність Божої дії, що перевершує дію сатани, обумовлена обітницями вічного блага, тоді як сатана обіцяє блага лише тимчасові.

Синод спростовує це вчення, тому що воно є виключно пелагіанським і суперечить Писанню як єдиному цілому. Окрім вищезгаданого умовляння, Писання вбачає також інший, набагато дієвіший, Божественний спосіб, яким Дух Святий діє при наверненні людини. Як написано: “І дам вам нове серце, і нового духа дам у ваше нутро, і викину камінне серце з вашого тіла, і дам вам серце із плоті” (Єзекіїля 36:26).

VIII. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає що, відроджуючи людину, Бог не використовує ту силу Своєї Всемогутності, якою може потужно та невідвратно схилити її волю до віри і навернення. Немовби навіть після того, як Бог закінчив діяти благодаттю, що її використовує для навернення людини, вона, не зважаючи на це, може настільки опиратись Богові і Духу в Їх намірах і бажанні її відродити, що перешкодить власному відродженню: так, мовляв, людина часто і робить. Звісно, що при такому підході бути чи не бути відродженим залежить від самої людини.

Синод спростовує таке твердження, тому що це цілком позбавляє дієвості Божу благодать при нашому наверненні

і ставить дію Всемогутнього Бога в залежність від волі людини. Це суперечить апостолам, які навчають, що ми “віруємо за виявленням потужної сили Його...” (До Ефесян 1:19) і що “Бог учинив вас гідними покликання, і міццю наповнив усю добру волю доброти й діло віри...” (2 до Солунян 1:11). Так само суперечить тому, що “усе, що потрібне для життя та побожності, подала нам Його Божа сила” (2 Петра 1:3).

IX. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що благодать і вільний вибір є паралельними частковими причинами, які взаємодіють, щоб почати навернення, і що, з точки зору причинності, благодать не випереджує дієве волевиявлення: тобто Бог, по суті, не допомагає людській волі навернутись, допоки воля людини не змотивує себе і не самовизначиться.

Синод спростовує таке твердження, тому що древня Церква вже давно засудила це вчення в особі Пелагія, на підставі сказаного апостолом: “Отож, не залежить це ні від того, хто хоче, ні від того, хто біжить, але від Бога, що милує” (До Римлян 9:16). А також: “Що ти маєш, чого б ти не взяв?” (1 до Коринтян 4:7). І тут: “Бо то Бог викликає в вас і хотіння, і чин за доброю волею Своєю” (До Филип’ян 2:13).

П'ятий головний пункт доктрини. Непохитність святих

Стаття 1: “Відродженні не звільнені від гріха повністю”

Людей, яких, відповідно до Свого задуму, Бог кличе у спільність зі Своім Сином, нашим Господом Ісусом Христом, і відроджує Духом Святим, Він також звільняє з-під влади і рабства гріха. Проте у цьому житті Бог не звільняє їх від плоті й тіла гріха повністю.

Стаття 2: “Гріхи немочі в житті вірян”

Гріхи немочі повстають проти нас та заплямовують навіть найвизначніші вчинки Божого народу, даючи їм постійний привід для впокорення самих себе перед Богом, для пошуку притулку у Христі Розп'ятому, для все більшого умиртвіння плоті благаннями Духа та святими обрядами побожності, що направляють їх до досконалості, доки вони не будуть звільнені від цього тіла смерті і не зацарюють з Божим Агнцем на небесах.

Стаття 3: “Бог оберігає святих”

Навернені не можуть встояти в цій благодаті, коли вони полишені самі собі, через те що в них перебувають рештки гріха, а також через спокуси, які приходять зі світу та від сатани. Проте Бог вірний, і Він милостиво укріплює їх в благодаті, якою обдарував, та могутньо оберігає їх в ній до кінця.

Стаття 4: “Небезпека падіння в тяжкий гріх підстерігає тих, хто вірить по-справжньому”

Хоча сила Бога, яка укріплює в благодаті тих, хто вірять по-справжньому, переважає силу плоті, однак навернені не завжди керовані та вмотивовані Богом, тож в окремих своїх вчинках можуть з власної вини відступити від проводу благодаті та, будучи спокушені бажаннями тіла, їм поступитися. Тому, щоб не впасти у спокусу, вони повинні постійно пильнувати та молитися. Коли їм це не вдається, вони через тіло, світ та сатану не тільки можуть бути зваблені у гріх, що саме собою є небезпечним та недопустимим, але часом з Божого справедливого допущення бувають зведені. Писання наводить нам сумні приклади того, як Давид, Петро та інші святі впадають у гріх.

Стаття 5: “Наслідки таких тяжких гріхів”

Проте такими потворними гріхами вони сильно допікають Богу, заслуговуючи на смерть, засмучують Святого Духа та призупиняють вправління у вірі, жорстоко вразивши совість та іноді втрачаючи на певний час усвідомлення благодаті. Це відбувається доти, доки вони не повернуться на вірну дорогу через щире покаяння. Тоді їх знову осяє світло лиця Бога Отця.

Стаття 6: “Боже спасає втручання”

Адже згідно зі своїми незмінними намірами, що стосуються обрання, Бог, багатий милістю, повністю не відбирає у них Свого Святого Духа навіть тоді, коли вони, на жаль, тяжко падають у гріх. Також Він не дає їм впасти настільки, щоб вони забули благодать всиновлення та стан оправдання або звершили гріх, який призведе до смерті (гріх проти

Святого Духа), зануривши самих себе, цілком полишених Богом, у вічну загибель.

Стаття 7: “Оновлення до покаяння”

Отже, по-перше, щоб нетлінне насіння, від якого народжені святі, не загинуло або не було витіснене, Бог оберігає його в них у часи їхнього падіння. По-друге, Бог неодмінно та дієво оновлює їх до покаяння Своїм Словом та Духом, так що вони широко та побожно шкодують про звершені гріхи. Через віру та зі скрушним та впокореним серцем, вони в Крові Посередника шукають прощення та отримують його, знову переживають на собі благодать примирення з Богом і вірою звеличують Його милості. Відтоді вони зі страхом і тремтінням звершують власне спасіння більш старанно.

Стаття 8: “Впевненість у цій охороні”

Божою милістю, на яку вони не заслуговують, а не власними заслугами чи силою, вони повністю не втрачають віру та благодать і не залишаються у своєму відступництві до загибельного кінця. Якщо брати до уваги лише людину, то така загибель є не тільки цілком можливою, але й неодмінно би сталася. Але це неможливо з точки зору Бога, оскільки Його плани не можуть бути змінені, обітниці порушені, а покликання, згідно з Його намірами, не може бути скасоване. Також не може бути заперечена заслуга Христа, Його охорона та заступництво, а запечатання Святим Духом не може бути визнане недійсним або знищеним.

Стаття 9: “Гарантія цієї охорони”

Коли ми говоримо про збереження обраних до спасіння та їх витривалість у вірі, то маємо на увазі, що самі віряни

можуть бути впевненими і є такими настільки, наскільки їм це дозволяє їх віра. З її допомогою вони твердо вірять, що є справжніми і живими членами Церкви і що такими залишаться; так само як і в те, що вони отримали прощення гріхів і життя вічне.

Стаття 10: “Підстави для такої впевненості”

Ця впевненість, відповідно, не походить з якогось особистого одкровення, яке виходить за межі Слова, а витікає з віри в Божі обітниці, які щедро об’явлені в Його Слові нам на втіху, і походять з того, що “сам Цей Дух свідчить разом із духом нашим, що ми діти Божі. А коли діти, то й спадкоємці” (До Римлян 8:16, 17), – як і, зрештою, з важливого і святого прагнення чистої совісті та добрих справ. Якби ж обрані Богом не мали б на цьому світі обґрунтованої розради від того, що перемога буде за ними, а також солідних гарантій вічної слави, вони були б найжалюгіднішими з-поміж людей.

Стаття 11: “Сумніви стосовно цієї впевненості”

Тим часом, як свідчить Писання, віряни у цьому житті мають боротися з різними сумнівами плоті, і за серйозних спокус вони не завжди переживають цілковиту впевненість у вірі та достовірність непохитності. Проте Бог, Отець всілякої потіхи, “не попустить, щоб випробовувалися більше, ніж можете, але при спробі й полегшення дасть, щоб знести могли ви її” (1 до Коринтян 10:13) та Духом Святим відживить запевнення у непохитності.

Стаття 12: “Ця впевненість заохочує до побожності”

Проте впевненість у непохитності абсолютно не робить справжніх вірян гордовитими та по-плотськи самовпевненими. Натомість вона є справжнім коренем покори та поваги (схожої на повагу дітей до своїх батьків), справжньої побожності, витривалості в кожній суперечці, гарячих молитов, стійкості нести хрест, сповіданні правди та цілком обґрунтованої радості в Бозі. Розмірковування над привілеєм непохитності у вірі заохочує нас до глибокого і постійного вправлення в поаяці та добрих справах. Про це свідчать Писання та приклад святих.

Стаття 13: “Впевненість не спонукає до недбалості”

Коли в тих, хто підвівся після падіння, оновлено впевненість в їх непохитності, це не викликає ні аморальності, ні недбалого ставлення до благочестя. Навпаки, вони ще заповзятіше намагаються дотримуватись тих шляхів, які приготував їм Господь. Чинячи так, вони будуть підтримувати впевненість у своїй непохитності, щоб, бува, через зловживання Його Отцевою благістю, Лице Милостивого Бога знову від них не відвернулося, і внаслідок цього вони не зазнали ще більших духовних мук. Бо для побожних споглядання Його Лиця миліше за життя, Його ж утаєння – гірше від смерті.

Стаття 14: “Як Бог використовує засоби благодаті, щоб зберегти нашу непохитність у вірі”

Як Богові було завгодно розпочати в нас цю благодатну дію через проголошення Євангелії, так само Він оберігає,

продовжує та завершує її через слухання та читання Євангелії, роздуми над нею, через повчання, погрози та обітници, а також через Таїнства.

Стаття 15: “Контраст поглядів щодо вчення про непохитність”

Об’явлене в Божому Слові для слави Його Імені та втіхи побожних, відштамповане в серцях вірян та святих вчення про їх непохитність та впевненість у Ньому є чимось незрозумілим для плоті, ненависним для сатани, сміховинним для світу; ним зловживають неуки та лицеміри, його атакують духи омани. З іншого боку, Христова Наречена завжди ставилася до цього вчення з ніжною любов’ю та твердо його захищала, мов безцінний скарб. І Бог, проти Якого не здійсниться жодний задум і Якого не подолає жодна сила, попікується про те, щоб Вона продовжувала це робити. Єдиному Богу, Отцю, Сину і Святому Духу нехай буде честь і слава навіки віків. Амінь.

Виправлення помилок

Виклавши ортодоксальне вчення:

- I. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що непохитність справжніх вірян не є наслідком обрання або даром Божим, народженим із смерті Христової, але умовою Нового Заповіту, яку людина повинна виконувати добровільно, ще до того, як відбудеться те, що вони називають “остаточним” обранням та оправданням.

Синод спростовує таке твердження, адже Святе Письмо свідчить, що непохитність походить з обрання і була дана вибраним завдяки смерті, воскресінню та заступництву

Христа: “Одержали вибрані, а останні затверділи...” (До Римлян 11:7); так само: “Той же, Хто Сина Свого не пожалів, але видав Його за всіх нас, як же не дав би Він нам із Ним і всього? Хто оскаржувати буде Божих вибранців? Бог Той, що виправдує. Хто ж той, що засуджує? Христос Ісус є Той, що вмер, надто й воскрес, Він праворуч Бога, і Він і заступається за нас. Хто нас розлучить від любови Христової? Чи недоля, чи утиск, чи переслідування, чи голод, чи нагота, чи небезпека, чи меч?” (До Римлян 8:32-35).

II. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що Бог забезпечив вірянина достатньою кількістю сили, аби той залишився непохитним, і якщо він виконує свій обов'язок, то Бог готовий цю силу в ньому оберігати. Але, при цьому, мовляв, навіть за наявності всього необхідного для непохитності у вірі і того, що Богу вгодно для цього використовувати, вибір щодо того, чи бути непохитною, чи ні, залежить від самої людини.

Синод спростовує таке твердження, тому що воно, вочевидь, є пелагіанським. І хоча воно має намір звільнити людей, воно робить їх блюзнірами. Це суперечить незмінній узгодженості Євангельського вчення, яке позбавляє людину всіх причин для вихваляння і приписує славу цього привілею одній лише Божій благодаті. Та й це суперечить свідоцтву апостола: “Він вас утвердить до кінця неповинними бути дня Господа нашого Ісуса Христа!” (1 до Коринтян 1:8).

III. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що люди, які вірують по-справжньому і були народжені знову, не тільки можуть цілком та безповоротно втратити оправдуючу віру, а також благодать та спасіння, але немовби часто й справді все це втрачають та є навіки загубленими.

Синод спростовує це твердження, тому що такий підхід зводить до нуля саму благодать оправдання та відродження, а також робить недійсним наше безперервне збереження у Христі. Це суперечить тому, що так просто висловив апостол Павло: “А Бог доводить Свою любов до нас тим, що Христос умер за нас, коли ми були ще грішниками. Тож тим більше спасемося Ним від гніву тепер, коли Кров'ю Його ми виправдані” (До Римлян 5:8,9). Це також протирічить сказаному апостолом Іваном: “Кожен, хто родився від Бога, не чинить гріха, бо в нім пробуває насіння Його. І не може грішити, бо від Бога народжений він” (1 Івана 3:9); як і сказаному Ісусом Христом: “І Я життя вічне даю їм, і вони не загинуть повік, і ніхто їх не вихопить із Моєї руки. Мій Отець, що дав їх Мені, Він більший за всіх, і вихопити ніхто їх не може Отцеві з руки” (Від Івана 10:28, 29).

- IV. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що люди, які вірують по-справжньому і були народжені знову, можуть вчинити гріх, який веде до смерті (гріх проти Духа Святого). Але той самий апостол Іван, згадуючи про тих, хто чинить гріх, який веде до смерті, і забороняючи молитися про них (1 Івана 5:16, 17), одразу ж додає: “Ми знаємо, що кожен, хто народився від Бога, не грішить (мається на увазі гріх, про який йшлося вище), бо хто народився від Бога, той себе береже, і лукавий його не торкається” (вірш 18).
- V. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що без особливого одкровення ніхто в цьому житті не може мати впевненості в майбутній непохитності. Через це вчення справжні віруючі втрачають підстави для вітихи у цьому житті, а в Церкві знову заводяться сумніви романістів.

Проте Святе Письмо повсюдно черпає гарантії не в особливому та екстраординарному одкровенні, але у властивих для Божих дітей знаках, а також у цілком надійних Божих обітницях. Ось, наприклад, слова апостола Павла: “Ані інше яке створіння не зможе відлучити нас від любови Божої, яка в Христі Ісусі, Господі нашім!” (До Римлян 8:39). Так само каже Іван: “А хто Його заповіді береже, той у Нім пробуває, а Він у ньому. А що в нас пробуває, пізнаємо це з того Духа, що Він нам Його дав” (1 Івана 3:24).

VI. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що вчення про впевненість у непохитності та спасінні, за самою своєю суттю і характером, є приспанням плоті й небезпечним для побожності, доброї моралі, молитви та інших святих звершень. Мовляв, навпаки, гідними похвали є сумніви, а не впевненість у непохитності та спасінні.

Синод заперечує це твердження, тому що ці люди показують, що не знають результативної дії Божої благодаті та нехтують Святим Духом, що перебуває у вірянах. Також вони суперечать апостолу Івану, який запевняє в протилежному: “Улюблені, ми тепер Божі діти, але ще не виявилось, що ми будемо. Та знаємо, що, коли з’явиться, то будем подібні до Нього, бо будемо бачити Його, як Він є. І кожен, хто має на Нього надію оцю, очищає себе так же само, як чистий і Він” (1 Івана 3:2, 3). Більше того, їхнє вчення спростоване прикладами життя святих зі Старого та Нового Заповітів, котрі, хоча й були впевненими у своїй непохитності і спасінні, проте постійно вправлялися в молитві й побожності.

VII. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що виправдальна і спасаюча віра відрізняється від тимчасової лише за ознакою тривалості.

Синод спростовує це твердження, тому що Сам Христос чітко проводить різницю між справжніми вірянами і тими, хто вірує тимчасово (Від Матвія 13:20 і далі; Від Луки 8:13 і далі). У першому разі, каже Він, насіння впало на кам'янисту землю, а в другому – на добру; перше не принесло плоду, а друге принесло рясний плід в терпеливості або ж непохитності.

VIII. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що немає нічого безглузлого в тому, що після втрати свого минулого відродження людина повинна ще раз або навіть декілька разів відродитись.

Синод відкидає це твердження, тому що цим вченням вони зрікаються нетлінної природи Божого насіння, яким ми відроджуємось. Це суперечить свідочтву апостола Петра: “Бо народжені ви не з тлінного насіння, але з нетлінного, Словом Божим живим та тривалим” (1 Петра 1:23).

IX. Синод спростовує хибні твердження тих, хто навчає, що Христос ніде не молився про невпинну непохитність вірних у їх вірі. Синод спростовує це твердження, тому що воно суперечить сказаному самим Христом: “Я ж молився за тебе, щоб не зменшилась віра твоя; ти ж колись, як навернешся, зміцни браттю свою!” (Від Луки 22:32). Також автор Євангелія від Івана свідчить, що Христос молився не лише за апостолів, а й за всіх тих, хто повірить їх посланню: “І не на світі вже Я, а вони ще на світі, а Я йду до Тебе. Святий Отче, заховай в Ім'я Своє їх, яких дав Ти Мені, щоб як Ми, єдине були!...Не благаю, щоб Ти їх зо світу забрав, але щоб зберіг їх від злого” (Від Івана 17:11, 15).

Висновки

Заперечення неправдивих звинувачень

Отже, таким є ясне, просте та зрозуміле пояснення ортодоксального вчення щодо п'яти пунктів, з приводу яких сперечалися в Нідерландах, а також виправлення помилок, які впродовж певного часу непокоїли голландські церкви. Таке пояснення та виправлення Синод виводить з Божого Слова та вважає його узгодженим із Віросповіданням Реформатських Церков. Звідси випливає, що ті, хто хотів зробити ці вірування публічними, не виявили правди, правосуддя та добродітності. Зрештою, нам годі було цього від них чекати. Вони намагаються нав'язати народу, що:

- вчення Реформатських Церков про обрання та те, що з ним асоціюється, за своїми природою та тенденцією відводять думки людей від будь-якої побожності та релігії і є приспанням плоті та наклепом диявола. Це, мовляв, є твердинею сатани, з якої він чатує на всіх людей, вражаючи більшість з них та пронизуючи їх смертельними стрілами відчаю і самовпевненості;
- вчення Реформатських Церков приписує Богові походження гріха, робить Його несправедливим тираном та лицеміром, будучи нічим іншим, ніж відновленим стоїцизмом, маніхейством, лібертенізмом та магометанством;
- вчення Реформатських Церков робить людей поплотськи самовпевненими, оскільки переконує, що незалежно від того, як вони живуть, ніщо не загрожує спасінню вибраних, тож в цій самовпевненості вони можуть вчинити найбільш обурливі злочини. З іншого

боку, позбавленим спасіння вже нічого не допоможе, навіть якби вони насправді звершили всі діла святих;

- вчення Реформатських Церков передбачає, що Бог просто за впоодобанням Своєї волі, без будь-якого огляду на гріх, наперед призначив та створив найбільшу частину світу для вічного засудження; і так само, як обрання є джерелом та причиною віри та добрих справ, причиною невір'я та безбожності є осуд. Завдяки Реформатському вченню, мовляв, багато невинних немовлят, які є дітьми вірних, безжально вкинуті у пекло одразу після того, як були відлучені від материнських грудей, так що ні Кров Христа, ні молитви церкви під час їхнього хрещення їм не допоможуть. Існує дуже багато інших наклепницьких звинувачень такого роду, що їх Реформатські Церкви не тільки заперечують, але й цілком засуджують.

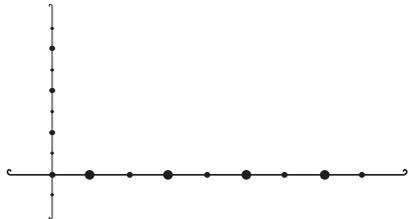
Отже, Дортський Синод разом з усіма, хто ревно кличе Ім'я нашого Спасителя Ісуса Христа, благає заради Господа судити про віру Реформатських Церков не на підставі зібраних там і сям брехливих звинувачень, і навіть не на основі тверджень древніх та сучасних авторитетів. Їхні твердження часто цитуються неточно або у відриві від контексту: будучи перекрученими, вони набувають іншого значення. Натомість варто спиратись на офіційні віросповідання самих Церков і на дане пояснення ортодоксального вчення, яке було схвалене одностайною згодою всіх членів Синоду. Більше того, Синод серйозно попереджає самих наклепників подумати про суворий Божий суд, що очікує тих, хто висуває неправдиве свідчення проти великої групи Церков та їх віросповідань, хто непокоїть сумління немічних та прагне викликати упереджене ставлення до спільноти вірних.

І наостанок, цей Синод закликає всіх співслужителів Євангелії Христової поводитись з цим вченням побожно й шанобливо як у навчальних закладах, так і в церквах. Це належить чинити з огляду на славу Імені Божого, святість життя та втіху заклопотаних душ як усно, так і письмово. Проводячи аналогії з вірою, потрібно узгоджувати свої думки та слова з Писанням і, насамкінець, утримуватись від промов, що виходять за межі дійсного змісту Святих Писань і можуть дати нахабним софістам привід глумитися з вчення Реформатських церков чи навіть висувати проти них неправдиві звинувачення.

Нехай Син Божий, який сидить по правиці Бога і обдаровує людей, освятить нас істиною, приведе до неї тих, хто заблукав, закриє уста тих, хто висуває неправдиві звинувачення проти здорового вчення, та спорядить вірних служителів Слова духом мудрості та розсудливості, щоб усе, що вони говоритимуть, прославляло Бога та зрошувало їх слухачів. Амінь.

II ГЕЛЬВЕТИЧНЕ ВІРОСПОВІДАННЯ

Розділ 1

Про Святе Писання – правдиве Слово Боже

Канонічні Писання. Ми віримо і сповідуємо, що канонічні Писання святих пророків та апостолів, Писання обох Завітів є правдивим Божим Словом, що само собою, без втручання людини, є достатньо авторитетним. Тому що до батьків, пророків і апостолів промовляв Сам Бог. Він продовжує промовляти до нас через Святе Писання.

У цьому Святому Писанні Вселенська Церква Христова має найбільш повне таумачення всього, що стосується спасаючої віри та побожного життя. Щодо цього Бог напяму наказав нічого не додавати до Святого Писання і нічого від нього не відіймати.

Писання вповні навчає всякої побожності. Отже, вважаємо розсудливим, що справжня мудрість, побожність, реформування і управління Церквами мають виводитись з цього Писання, як і настанови щодо всіх благочестивих обов'язків. Коротше кажучи, з Писання походять і підтвердження доктрин, і спростовування помилок, а тим більше будь-які повчання, як було сказано апостолом: “Усе Писання Богом натхнене, і корисне до навчання, до докору, до направи, до виховання в праведності, щоб Божа людина була досконала, до всякого доброго діла готова” (2 Тим. 3:16, 17). Апостол пише це Тимофію, зауважуючи: “А ти в тім пробувай, чого тебе навчено, і що тобі звірено, відаючи тих, від кого навчився був ти. І ти знаєш з дитинства Писання Святе, що може зробити тебе мудрим на спасіння вірою в Христа Ісуса” (2 Тим. 3:14, 15).

Писання є Словом Божим. Той самий апостол пише до Солунян: “Тому то й ми дякуємо Богові безперестанку, що, прийнявши почуте від нас Слово Боже, прийняли ви не як слово людське, але як правдиво то є Слово Боже, що й діє в вас, віруючих” (1 Сол. 2:13). Та й Сам Господь промовляє в Євангелії: “Бо не ви промовлятимете, але Дух Отця вашого в вас промовлятиме”; “Хто слухає вас Мене слухає, хто ж погорджує вами погорджує Мною, хто ж погорджує Мною погорджує Тим, Хто послав Мене” (Мт. 10:20; Лук. 10:16; Ів. 13:20).

Проповідь Слова Божого є Словом Божим. З цієї причини, коли сьогодні в Церквах покликаними проповідниками законно шириться Слово Боже, ми віримо, що проголошене і прийняте вірними є, власне кажучи, Словом Божим. Тож не варто ні вигадувати, ні чекати з неба жодного іншого Слова Божого: коли відкидають проповідуване Слово, то відкидають саме Слово, а не промовця, який Його проповідує. Тому що Боже Слово залишається правдивим і добрим, навіть якщо промовляється нечестивим грішником.

Ми також не вважаємо, що відкрите проповідування має вважатися безплідним на підставі того, що навчання правдивої релігії залежить від внутрішнього просвітлення Духа, або тому, що написано: “І більше не будуть навчати вони один одного, і брат свого брата, говорячи: Пізнайте Господа! Бо всі будуть знати Мене... (Єр. 31:34); “Ані той, хто садить, ані хто поливає, є щось, але Бог, що родить! (1 Кор. 3:7). Бо “ніхто бо не може до Мене прийти, як Отець, що послав Мене, не притягне його” (Ів. 6:44), – і якщо Святий Дух не просвітляє зсередини, ми все ж знаємо, що воля Божа полягає у відкритому проповідуванні Його Слова. Духом Святим або служінням Ангела, Бог міг напоумити Корнилія. Для цього йому не потрібен був

Св. Петро, проте самого Корнилія Бог відіслав до Петра зі словами Ангела: “Він скаже тобі, що ти маєш робити”.

Внутрішнє просвітлення не скасовує зовнішнього – проповіді. Бо Той, Хто зсередини просвітлює людей, даруючи їм Духа Святого, заповів Своїм учням: “Ідіть по цілому світові, та всьому створінню Євангелію проповідуйте!” (Мк. 16:15). Так само в Филипах Павло відкрито проповідував купчиси кармазином Лідії, а Господь відчинив серце жінки зсередини (Дії 16:14). Той самий Павло, блискуче розвинувши свою думку в посланні до Римлян, зрештою, приходиться до висновку: “Тож віра від слухання, а слухання через Слово Христове” (Рим. 10:17).

Водночас ми усвідомлюємо, що Бог може просвітити кого та коли захоче, навіть за відсутності зовнішніх чинників служіння, бо це у Його владі. Та ми говоримо про звичайний для людей спосіб навчання, даний нам Богом у заповідях та приклади для наслідування.

Єресі. Тому нам ненависні всі ці єресі Артемона, манихеїв, валентеніан, Сердо, маркіонітів, які заперечують походження Святого Писання від Духа Святого або ж не приймають, замінюють та викривляють якісь його частини.

Апокрифи. Ми не замовчуємо того, що певні книги Старого Заповіту древні автори відносили до апокрифічних, а дехто називав їх церковними (тобто схваленими Церквою). Деякі з цих книг можуть читатися в Церквах, але не висуваються як авторитетні, тобто такі, на яких має бути заснована віра. У Граді Божому (книга 18, розділ 38) Августин зауважує, що “в Книгах Царів згадуються імена та книги певних пророків”. Проте додає: “Вони не входять до канону”, – і ще: “Для побожності вистачає того, що в каноні є”.

Розділ 2

Про тлумачення Святого Писання; про Отців, Собори і Передання

Вірне витлумачення Писання. Апостол Петро сказав, що жодне пророцтво в Писанні від власного вияснення не залежить (2 Пет. 1:20), тому ми не беремо до уваги всі можливі тлумачення. Ми не визнаємо за істинне та правдиве тлумачення Писання так звану концепцію Римської Церкви, тобто те, до чого її захисники бажають змусити усіх людей. Ми дотримуємося ортодоксального та істинного тлумачення, виведеного з самого Писання, яке узгоджується з правилом віри та любові та, значним чином, сприяє Божій славі та спасінню людей. Таке тлумачення черпаємо з природи тієї мови, якою Писання було написано, згідно з обставинами, в яких воно було встановлено, та з пояснення неясних уривків у світлі багатьох схожих, що є зрозумілими.

Тлумачення святих Отців. Тому ми не зневажаємо тлумачення грецьких та латинських святих Отців і, якщо вони відповідають Писанню, не відкидаємо їх диспутів та трактатів про священне. А втім, скромно з ними не погоджуємося, якщо виявляється, що вони стверджують щось відмінне або ж цілком протилежне Писанню. Ми не вважаємо, що діємо з ними в цьому питанні несправедливо. Вони погодились з тим, що все ними написано не повинно прирівнюватись до канонічних Писань, а навпаки, перевірятись на узгодженість з Писанням: щоб приймати те, що Писанню відповідає, і відкинути те, що йому суперечить.

Собори. Декрети та канони Соборів ми розглядаємо так само. Тому й не дозволяємо собі вирішувати суперечливі питання щодо релігії або віри лише на підставі поглядів Отців або декретів Соборів, а тим паче на підставі прийнятих звичаїв, древності чи кількісної переваги тих, хто поділяє однакові погляди. Хто ж Суддя? Виходячи з цього, ми не визнаємо ніякого іншого судді, окрім Самого Бога, Який в Святому Писанні проголошує, що є правдою, а що брехнею, що треба наслідувати, а чого уникати. Отже, ми погоджуємося з постановами людей духовних, які виведено зі Слова Божого.

Людське Передання. Ми так само відкидаємо традиції, встановлені людьми, навіть якщо їх прикрашають гучні і нібито божественні та апостольські титули. Ми відкидаємо те, що передане Церкві живим апостольським голосом (усно) і через апостолів їх наступникам – єпископам, якщо це передання не узгоджується з Писанням. Ця невідповідність вказує на те, що воно взагалі не є Апостольським. Оскільки апостольська доктрина не суперечила сама собі, а мужі апостольські¹ не стверджували того, з чим апостоли не погоджувались, не годиться заявляти, що апостоли усно передали щось суперечливе ними ж написаному. Павло відкрито підтверджує, що однаково вчив у всіх Церквах (1 Кор. 4:17). Знову ж таки: “Бо іншого вам ми не пишемо, тільки те, що читаете та розумієте” (2 Кор. 1:13). Також і в іншому місці Павло свідчить, що і він сам, і його учні (мужі апостольські) поводитись однаково і все робили, будучи поєднані одним Духом (2 Кор. 12:18). Крім того, в минулому юдеї зберігали передання старших, проте, вказавши, що дотримання цих традицій заважає Божому Закону і робить поклоніння Богові марним, Господь суворо їх відкинув (Мт. 15:1 і далі; Мк 7:1 і далі).

¹ Мужі апостольські – учні апостолів.

Розділ 3

Про Бога, Котрий є Єдиний і Триєдиний

Бог Єдиний. Ми віримо і навчаємо, що Бог, по суті або за природою, є Один. Що Він існує в Собі Самому і є самодостатнім, невидимим, безтілесним, безмежним і вічним Творцем всього видимого і невидимого. Він – найбільше благо, Він – життя, його Податель і Хранитель. Бог – Всемогутній, Премудрий, Добрий, Милостивий та Істинний. Насправді ми бридимось багатобожжям, тому що прямо написано: “Господь, Бог наш Господь один!” (Повт. Зак. 6:4). “Я Господь, Бог твій, що вивів тебе з єгипетського краю з дому рабства. Хай не буде тобі інших богів передо Мною!” (Вих. 20:2, 3). “Я Господь, і нема вже нікого, нема іншого Бога, крім Мене... Чи ж не Я, ваш Господь? Бож немає вже Бога, крім Мене, окрім Мене нема Бога праведного та Спасителя!” (Іс. 45:5, 21). “Господь, Господь, Бог милосердний, і милостивий, довготерпеливий, і многомилостивий та правдивий” (Вих. 34:6).

Бог Триєдиний. Однак ми віримо і навчаємо, що той Самий Безмежний, Єдиний та Неподільний Бог особисто, нерозривно і без змішання розрізняється як Отець, Син і Дух Святий. Так що Отець відвіку породив Сина, рід Якого неможливо збагнути, і відвічний Святий Дух насправді походить від Обох. Вклоняючись Отцю і Сину, ми поклоняємося також Духу. Отже не існує трьох богів, а три єдиносущні, вічні, рівні між собою Особи; вони різняться за іпостасями і порядком, в якому знаходяться відносно одне до одного, не порушуючи при цьому рівності між собою. Адже відповідно до природи або сутності, вони так об’єднані одне з одним,

що є єдиним Богом, а божественна природа Отця, Сина і Святого Духа є спільною.

Бо Писання провело явну відмінність словами Ангола, який, між іншим, сказав до Богородиці: “Дух Святий злине на тебе, і Всевишнього сила обгорне тебе, через те то й Святе, що народиться, буде Син Божий!” (Лук. 1:35). У Христовому хрещенні чуємо голос, який з неба звіщає про Христа, кажучи: “Це Син Мій Улюблений!” (Мт. 3:17). Тоді Дух Святий також з’явився у вигляді голуба (Ів. 1:32). Сам Господь наказав апостолам хрестити “в Ім’я Отця, і Сина, і Святого Духа” (Мф. 28:19). В іншому місці Євангелії Він каже, що “в Його Ім’я Отець пошле Духа” (Ів. 14:26), – і “коли Втішитель прибуде, що Його від Отця Я пошлю вам, Той Дух правди, що походить від Отця, Він засвідчить про Мене” (Ів. 15:26). Словом, тому ми і приймаємо Апостольський Символ Віри, що він доносить до нас віру правдиву.

Єресі. Внаслідок цього, ми засуджуємо юдеїв та мусульман, а також всіх, хто хулить святу і божественну Трійцю. Ми також засуджуємо всі єресі та еретиків, які навчають, що Син і Дух Святий лише називаються Богом, і що, мовляв, в Трійці є щось створене, другорядне або підпорядковане: щось більше чи менше, щось тілесне або мислиме тілесно, щось інше відносно характеру чи волі, щось змішане або відокремлене, так, ніби Син і Дух Святий були властивостями і якостями Єдиного Бога Отця. Такому навчають монархіани, новоціани, праксити, патріпасіани, савеліани, Павло Самосатський, Аецій, Македоній, антропоморфіти, Арій і до них подібні.

Розділ 4

Про ідолів або зображення Бога, Христа та Святих

Зображення Бога. Насправді Бога неможливо виразити будь-яким мистецтвом або зображенням, оскільки, будучи Духом, Він є невидимим і неосяжним по суті. Тому ми не боїмося проголошувати написане в Святому Письмі: зображення Бога є просто придуманими. Як наслідок, не визнаємо не тільки поганських ідолів, але також християнські ікони.

Зображення Христа. Взявши на Себе людську природу, Христос, проте, прийняв її не для того, щоб дати взірєць для різьбярів та художників. Він заперечував, що прийшов “руйнувати Закон чи Пророків” (Мт. 5:17), які заборонили зображення (Повт. Зак. 4:15; Іс. 44:9). Він спростовував, що Його тілесна присутність корисна для Церкви і пообіцяв, що Духом завжди буде з нами (Ів. 16:7). Хто ж тоді повірить, що тінь чи подоба Його тіла принесе побожності яку-небудь користь (2 Кор. 5:5)? Ми – храм Божий, тому що Духом Він в нас перебуває (1 Кор. 3:16). Але “...яка згода поміж Божим храмом та ідолами?” (2 Кор. 6:16).

Зображення Святих. І оскільки благословенні небесні духи та святі, будучи на землі, відкидали всяке поклоніння самим собі (Дії 3:12 і далі; 14:11 і далі; Об’явл. 14:7; 22:9) і засуджували зображення, то чи повинен хто-небудь вважати, що небесні святі і анголи схвалюють схиляння на коліна, здійснення капелюха та воздання інших почестей їх зображенням? Насправді, щоб навчити людей релігії і нагадати їм

про божественні речі і про їхнє спасіння, Господь наказав проповідувати Євангеліє (Мк. 16:15), а не малювати і навчати общину малюнками. Більше того, ніде не запроваджувавши ікон, Він встановив Таїнства.

Писання для пастви. Крім того, куди не поглянь, ми бачимо живі та реальні Божі творіння, за якими належить спостерігати і які справляють набагато більш яскраве враження на спостерігачів, ніж всі зображення або марні, нерухомі, слабкі та мертві, зроблені людьми картини, про які правду сказав пророк: “Вони мають очі, але не бачать” (Пс. 115 (114):5).

Лактанцій. Тому ми схвалюємо постанову древнього автора Лактанція, який каже: “Безсумнівно, там, де є образ, не існує жодної релігії”.

Епіфаній² і Єроним. Ми також стверджуємо, що благословенний єпископ Епіфаній вчинив правильно, коли побачивши на дверях Церкви завісу, на якій було зображено нібито Христа чи якогось святого, розірвав і прибрав її геть, тому що вивішування зображення людини суперечить авторитету Святого Писання. Тому він стверджував, що надалі завіси, які суперечать нашій релігії, не мають вивішуватись в Христовій Церкві, і що краще прибрати сумнівні речі, які недостойні Церкви Христа та вірних людей. Щодо істинної релігії ми, крім того, схвалюємо думку Св. Августина: “Нехай поклоніння зробленому людськими руками не стане для нас релігією. Перевагу над витворами ми віддаємо самим художникам, які їх роблять; проте ми не повинні вклонятися навіть художникам” (De Vera Religione, cap. 55).

² Йдеться про Святий Єпіфаній Кіпрський або Саламінський (310-403 рр.)

Розділ 5

**Про вшанування, поклоніння та заклинання Бога
через Єдиного Посередника – Ісуса Христа**

Належить поклонятися лише Богу і шанувати Його одного. Ми вчимо, що шана і поклоніння мають бути віддані лише правдивому Богу. За Господнім наказом, ми не віддаємо цієї шани нікому іншому: “Господеві Богові своєму вклоняйся, і служи Одному Йому!” (Мт. 4:10). Дійсно, всі пророки люто нападали на народ ізраїльський, коли ті не шанували єдиного правдивого Бога, а вклонялися чужим богам. Проте ми навчаємо, що Бога потрібно шанувати і Йому вклонятися саме так, як Він Сам нас навчив, а саме “в душі та в правді” (Ів. 4:23). Треба поклонятися не якимось забобонами, а згідно з його Словом, необлудно, щоб колись Він не сказав нам: “Хто цього вимагав?” (Іс. 1:12; Єр. 6:20). Бо й Павло говорить, що Бог “не вимагає служіння рук людських, ніби в чомусь Він мав би потребу” (Дії 17:25).

Бога потрібно закликати лише через посередництво Ісуса Христа. У всіх кризах і випробуваннях нашого життя ми закликаємо лише Його, роблячи це через Єдиного Посередника і Заступника, Ісуса Христа. Бо ж нам чітко наказано: “До Мене поклич в день неволі, Я тебе порятую, ти ж прославиш Мене!” (Пс. 49(50):15). Ба більше, ми маємо великодушну обітницю Господа, Який сказав: “Чого тільки попросите ви від Отця в Моє Ймення, Він дасть вам” (Ів. 16:23), – а також: “Прийдіть до Мене, усі струждені та обтяжені, і Я вас заспокою!” (Мт. 11:28). А оскільки написано: “Як покличуть Того, в Кого не ввірували?” (Рим. 10:14), –

то так ми і робимо: віримо тільки в Бога, без сумніву закликаємо лише Його і робимо це через Христа. Як каже апостол: “Один бо є Бог, і один Посередник між Богом та людьми, людина Христос Ісус” (1 Тим. 2:5). А також: “А коли хто згрішить, то маємо Заступника перед Отцем, Ісуса Христа, Праведного” і т. д. (1 Ів. 2:1).

Ми не повинні обожнювати і благати святих, і їм поклонятись. Тому ми не обожнюємо, не вклоняємось і не молимося до святих, що перебувають на небесах або до інших богів, не визнаємо їх за наших заступників чи посередників перед Отцем Небесним. Нам вистачає Бога і Христа як Посередника. Ми не віддаємо іншим тієї шани, яка належить тільки Богові та Його Сину, тому що він ясно сказав: “Іншому слави Своєї не дам” (Іс. 42: 8). І тому що Петро сказав: “Під небом нема іншого Ймення, даного людям, що ним би спастися ми мали, окрім Імені Христа” (Дії 4:12). Ті, хто згодились із Богом вірою у Христі, нічого поза Христом не шукають.

Святих слід відзначати певною пошаною. При цьому ми не зневажаємо святих і не думаємо їх принижувати. Бо ми визнаємо їх живими учасниками Христа і друзями Бога, що славно подолали плоть і світ. Тому без будь-якого поклоніння, вважаючи святих достойними поваги та справедливої похвали, любимо їх і вшановуємо, як братів. Також їх наслідуємо, адже з палкими прагненнями і молитвами широко бажаємо бути послідовниками їхньої віри та чеснот, щоби, розділивши з ними вічне спасіння, жити вічно в присутності Бога і у Христі, зі святими радіти. Ми схвалюємо думку Св. Августина, висловлену ним у праці “Про справжню релігію”: “Нехай наша релігія не буде культом людей, які

померли. Не думаймо, що ті, хто прожили життя свято прагнуть вшанування. Навпаки, вони хочуть, щоб ми поклонялись Тому, через просвітлення Якого вони радіють, що ми є співслужителями Його заслуг. Тому святих треба вшановувати через наслідування, а не релігійне обожнювання”.

Мощі святих. Ще менш ймовірно, що ми повинні вшановувати та обожнювати мощі святих. Древні святі вшановували своїх померлих тим, що пристойно віддавали їх останки землі після того, як дух померлого піднявся на висоту. Найбільш благородними мощами вони вважали чесноти, вчення та віру своїх предків. Більше того, вихваляючи померлих і називаючи їх останки “мощами”, вони прагнули наслідувати земне життя цих святих.

Ми присягаємо тільки Божим Ім'ям. Святі в давнину не клялися нічим, окрім як тільки Іменем Бога Яхве, як і приписано божественним Законом. І оскільки присягати іменами чужих богів заборонено (Вих. 23:13; Повт. Зак 10:20), ми, коли від нас вимагають присягати святими, цього не робимо. Тож стосовно цього ми відкидаємо вчення, яке занадто багато приписує святим на небесах.

Розділ 6

Боже Провидіння

Боже Провидіння поширюється на все. Ми віримо, що все, що є на небі, на землі та в усьому творінні, скеровується та утримується Провидінням цього Мудрого, Вічного і Всемогутнього Бога. Бо й Давид свідчить, коли каже: “Господь підіймається над усі народи, Його слава понад небеса! Хто подібний до Господа, нашого Бога, що мешкає на висоті, та знижується, щоб побачити те, що на небесах і на землі?” (Пс. 112(113):4 і далі). І ще: “Ти знаєш ... дорогу мою... бо ще слова нема на моїм язичі, а вже, Господи, знаєш те все!” (Пс. 138(139):3, 4). Павло також проголошує і свідчить: “Бо все з Нього, через Нього і для Нього! Йому слава навіки. Амінь” (Рим. 11:36). Найбільш точно це вдалося виразити Августину, цитуючи Писання у 8-му розділі книги “Про християнську боротьбу”: “Чи не два горобці продаються за гріш? А на землю із них ні один не впаде без волі Отця вашого” (Мт. 10:29). Говорячи це, він хотів показати, як щодо незначних для нас речей поширюється Божа Всемогутність. Бо Той, Хто є Правдою, каже, що Сам годує небесних пташок і одягає польові лілії; Він запевняє що “навіть волосся вам на голові пораховане все” (Мт. 6:26 і далі; Лук. 12:7).

Епікурейці. Внаслідок цього ми засуджуємо епікурейців, які заперечують Боже Провидіння, і всіх тих, хто богохульно твердить, що Бог зайнятий небесами, і ані бачить, ані піклується про нас і наші справи. Царствений пророк Давид також засудив це, коли сказав: “Аж доки безбожні, о Господи, аж доки безбожні втішатися будуть? Доки будуть

верзти, говорити бундючно, доки будуть пишатись злочинці?”. Вони кажуть: “Не бачить Господь, і не завважить Бог Яковів... зрозумійте це ви, нерозумні в народі, а ви, убогі на розум, коли наберетеся глузду? Хіба Той, що ухо шепив, чи Він не почує? Хіба Той, що око створив, чи Він не побачить?” (Пс. 93(94): 3,7-9).

Ми не повинні зневажати засоби Провидіння. Ми, проте, не відхиляємо, як щось непридатне, тих засобів, за допомогою яких діє Божественне Провидіння, а навчаємо, що повинні так під них пристосуватись, як це наказано у Слові Божому. Тому ми не схвалюємо необдумані твердження, що всі наші зусилля та старання є марними, якщо всі справи керовані Божим Провидінням. Буде достатньо, мовляв, якщо ми залишимо все під управлінням Божественного Провидіння, нам тоді не доведеться ні про що турбуватись і нічого робити. Бо, хоча Павло розумів, що на його плавання поширюється Провидіння Бога, Який сказав: “Треба тобі свідкувати й у Римі!” (Дії 23:11), – до того ж, пообіцяв: “Ні одна душа з вас не згине, окрім корабля... і жадному з вас не спаде з голови й волосина!” (Дії 27:22, 34). Проте, коли матроси все ж думали залишити корабель, той самий Павло сказав сотникам і воїнам: “Як вони в кораблі не зостануться, то спастись ви не зможете!” (Дії 27:31). Бо Бог, що призначив усьому свій кінець, також призначив усьому початок та засоби, яким воно досягає своєї мети. Погани приписують те, що трапляється, сліпій фортуні і непевному шансові. Але святий Яків не хоче, щоб ми говорили: “Сьогодні чи ввввтра ми підем у те чи те місто, і там рік проживемо, та будемо торгувати й заробляти”, – і додає: “Замість того, щоб вам говорити: Як схоче Господь та будемо живі, то зробимо це або те” (Як. 4:13, 15).

I Августин каже: “Все, що на думку пихатих людей, трапляється в природі випадково, відбувається лише за Його Словом, тому що стається лише за Його наказом” (Експозиція Псалма 148). Таким чином, коли Саул, шукаючи ослиць свого батька, несподівано натрапив на пророка Самуїла, це сталося, здавалось би, просто випадково. Але Господь попередньо сказав пророкові: “Цього часу взавтра пошлю до тебе чоловіка з Веніяминового краю” (1 Сам. 9:15).

Розділ 7

Про те, як усе було створене: Ангели, Диявол і Людина

Все існуюче створив Бог. Цей Благий та Всемогутній Бог створив усе, і видиме, і невидиме, Своїм вічним Словом, і зберігає Своїм вічним Духом, як свідчив Давид, сказавши: “Словом Господнім учинене небо, а подихом уст Його все його військо” (Пс. 32(33):6). Святе Письмо каже про все створене Богом: “Вельми добре воно”, – тому що було створене з користю для людини та для використання людиною. Ми тепер стверджуємо, що все існуюче походить від єдиного першоджерела.

Манихеї та маркіоніти. Таким чином, ми засуджуємо маніхеїв та маркіонітів, які безбожно вигадують дві субстанції та природи, добру і злу; також два початки та два супротивні одне одному божества, добре і зле.

Про анголів та диявола. Ангели та люди є найвизначнішими з-поміж усіх створених істот. Святе Письмо заявляє про ангелів: “Він чинить вітри за Своїх посланців, палячий огонь за Своїх слуг” (Пс 103(104):4). Також сказано: “Чи не всі вони духи служебні, що їх посилають на службу для тих, хто має спасіння впадкувати?” (Євр. 1:14). Сам Господь Ісус свідчить про диявола: “Ваш батько диявол, і пожадливісті батька свого ви виконувати хочете. Він був душолюб споконвіку, і в правді не встояв, бо правди нема в нім. Як говорить неправду, то говорить зо свого, бо він неправдомовець і батько неправді” (Ів. 8:44). Отже, ми вчимо, що

деякі з ангелів зберігали послух і були призначені на вірну службу Богові і людям; інші ж анголи добровільно відпали і були кинуті на знищення, ставши ворогами всього добра і недругами для вірних...

Про людину. Щодо цього Писання говорить, що на початку Бог створив її доброю, за Своїм образом і подобою: помістивши її в раю, Він усе підпорядкував людині (Буття 2). Це те, що Давид чудово виклав у 8-му Псалмі. Крім того, Бог дав Адамові дружину та їх благословив. Ми також стверджуємо, що людина складається з двох різних субстанцій: 1) безсмертна душа, яка, будучи відокремлена від тіла, не спить і не вмирає; 2) смертне тіло, яке, як би там не було, воскресне з мертвих на останньому суді, – так що у житті чи в смерті людина залишається чимось цілим.

Секти. Ми засуджуємо всіх, хто висміює або витончено ставить під сумнів безсмертя душі, або говорить, що душа спить, або що вона є частиною Бога. Коротше кажучи, ми засуджуємо переконання всіх людей, скільки б їх не було, що відхиляються від переданого нам через Святе Писання в Апостольській Церкві Христовій, і стосується творіння, анголів, демонів і людини.

Розділ 8

Падіння людини, гріх і його причина

Падіння людини. Людина від початку була створена за образом Божим, у праведності та правдивій святості, доброю та чесною. Коли ж, за намовою змія та власною провиною, вона відмовилася від добра та праведності, то стала підвладна гріху, смерті та різним нещастям. І те, на що перетворилася сама людина через своє падіння, ставши підвладною гріху, смерті і різним нещастям, на те перетворилися також нащадки.

Гріх. Під гріхом мається на увазі вроджена зіпсованість людини, що почалася від наших прабатьків і на нас розповсюдилася. Завдяки цій зіпсованості ми, занурені у спотворені бажання, відчуваємо відразу до всякого добра та схильні до всякого зла. Повні всякого зла, недовіри, зневаги та ненависті до Бога, ми, самі від себе, не здатні зробити чи навіть подумати нічого доброго. Більше того, дорослішаючи під впливом злих думок, слів і вчиненого супроти Божого Закону, ми приносимо зіпсований плід, який породило непридатне дерево (Мт. 12:33). З цієї причини ми заслуговуємо на Божий гнів та справедливе покарання, тому якби Наш Визволитель, Христос, не навернув нас, усі ми були б відкинуті Богом.

Смерть. Під смертю мається на увазі не тільки смерть тілесна, якої всі ми маємо скуштувати через гріх, але й вічне покарання за наші гріхи та зіпсованість. Бо апостол каже: "І вас, що мертві були через ваші провини й гріхи... і з природи були дітьми гніву, як і інші, Бог же, багатий на милосердя... нас, що мертві були через прогріхи, оживив разом із

Христом” (Еф. 2:1-5). А також: “Як гріх увійшов у світ через одного чоловіка, а смерть через гріх, і смерть поширилася на всіх людей, тому що всі люди згрішили” (Рим. 5:12).

Перворідний гріх. Тому ми усвідомлюємо, що первородний гріх є у всіх людях.

Гріхи поточні. Ми усвідомлюємо, що всі інші гріхи, похідні від первородного, теж зветься гріхами і є ними, незалежно від того, як ми їх описуємо: смертні, простими або так звані непростими гріхи проти Святого Духа (Мк. 3:29, 1 Ів. 5:16). Ми також визнаємо, що всі гріхи не можна зрівняти: хоча всі походять з одного і того ж джерела – людської зіпсованості, усе ж деякі з них є набагато важчими за інші. Як сказав Господь, Содомові буде легше аніж містам, які відкинули Євангельську Вістку (Мт. 10:14; 11:20 і далі).

Секти. Тому ми засуджуємо всіх, хто вчить цьому наперекір, особливо ж Пелагія та всіх пелагіан разом з ювініанами та стоїками, які вважають всі гріхи однаковими. Тут ми погоджуємося зі Св. Августином, який вивів і захистив свій погляд Святим Писанням. Більше того, ми засуджуємо Флорина і Власта, проти яких писав Іринеї, а також всіх, хто робить Бога ініціатором гріха.

Бог не є ініціатором гріха, та що означає “Бог чинить затверділим”. Написано: “Бо Бог Ти не той, що несправедливості хоче, зло не буде в Тобі пробувати!” (Пс. 5:5(4)). І ще: “Як (диявол) говорить неправду, то говорить зо свого, бо він неправдомовець і батько неправді” (Ів. 8:44). Та й для чого Богові вливати в нас нову, ще більшу розбещеність, якщо нам вистачає гріховності та зіпсованості, що в нас вже є? Коли у Писанні говориться, що Бог ожорсточує, засліплює і видає на перевернений розум, то під цим слід розуміти, що Бог робить це справедливим судом, будучи Месником і

Справедливим Суддею. Зрештою, коли Писання говорить, що Бог вчинив зло, або коли здається, що Він чинить зло, це не виправдовує людину. Бог не перешкоджає злу, а дозволяє йому трапитись згідно з Його справедливою постановою. Він може запобігти злу, якщо забажає, або обернути зло людини у благо, як Він це і зробив у випадку з гріхом братів Йосипа, тому що Він утримує гріхи під контролем і не дає їм вириватися за певні межі. Св. Августин пише у своєму Енхірідіоні³: “Те, що відбувається всупереч Його волі, невимовним чином цій волі не суперечить. Тому що цього б не сталося, якби Він не допустив. Це сталося з Його волі, а не якимось ненавмисне. Якби Той, Хто є Всемогутнім, не міг обернути зло в добро, Він, Благий, його б не допустив”. Так написав Августин.

Людська допитливість. Інші питання, наприклад, чи бажав Бог падіння Адама, або чи спонукав його до падіння, або чому він йому не завадив, і різні до цих подібні, ми вважаємо питаннями, збудженими нездоровою цікавістю. Винятком є ті, відповідати на які із Слова Божого змушує шаленість еретиків або інших нечестивих людей. Саме так часто чинили побожні вчителі Церкви. Ми знаємо, що Господь наказав людині їсти заборонений плід, і покарав її за порушення цього наказу. Ми також знаємо, що здійснене є злом не з огляду на Провидіння, волю і Божу силу, а з огляду на сатану та нашу волю, що протистоїть волі Божій.

³ Див. за покликанням: https://azbyka.ru/otechnik/Avrelij_Avgustin/enhiridion/

Розділ 9

Про свободну волю, а отже, і про можливості людини

Навчаючи з приводу питань, що завжди спричиняли багато конфліктів у Церкві, ми маємо розглядати стан або положення людини з трьох боків.

Якою людина була до падіння. На самому початку, ще до свого падіння, людина займала певне становище, вона була чесною і вільною, тому могла жити добродісно і ухилятися від зла. Але, як було вже сказано вище, вона, навпаки, схилилася до зла і втягнула саму себе та все людство у гріх і смерть.

Якою людина стала після гріхопадіння. Далі ми маємо подивитись, що трапилось з людиною після гріхопадіння. Звичайно, вона не позбулася розуму, не була позбавлена волі та не перетворилася на камінь або дерево. Але вона настільки змінилась і ослабла, що вже не могла робити того, що робила до гріхопадіння. Її розум затьмарено, а свободну волю поневолено. І тепер вона добровільно, а не з примусу, служить гріху. Але тому про неї й говорять, як про “волю”, а не “безволю” [Etenim voluntas, non noluntas dicitur].

Людина чинить зло з власної свободної волі. Отже, людина не вимушена чинити зло: вона чинить його з власної волі, а не з волі Бога чи диявола. Саме в цьому стосунку її воля справді є свободною. Коли ж ми знову і знову бачимо, що найгірші злочини та задуми людей стримуються Богом і не досягають своєї мети, то це не позбавляє людину свободи чинити зло. Тут Бог власною силою перешкоджає тому, що цілком свободно запланувала людина. Так брати Йосипа

самі вирішили його позбутися, але не змогли цього зробити, адже Божа Рада вважала за потрібне дешо інше.

По суті людина не здатна на добро. Розум людини сам по собі не здатний вірно судити про божественне. Євангельські та апостольські Писання вимагають, щоб ті з нас, хто хоче спастися, відродилися. Народження від Адама ніяк не сприяє спасінню. Павло каже: “Людина тілесна не приймає речей, що від Божого Духа” і т. д. (1 Кор. 2:14). Також в іншому місці він заперечує, що ми самі собою, за природою, здатні навіть подумати щось добре (2 Кор. 3, 5). Сьогодні відомо, що розум чи то інтелект – це провідник волі, та коли провідник сліпий, очевидно, куди воля може зайти. З цієї причини, доки людина не відроджена, вона не має свобідної волі до чинення добра. Господь каже в Євангелії: “Поправді, поправді кажу вам, що кожен, хто чинить гріх, той раб гріха” (Ів. 8:34). Свідчить також Павло: “Думка бо тілесна ворожнеча на Бога, бо не кориться Законові Божому, та й не може” (Рим. 8:7). Проте людина не цілком позбулася кмітливості в земних питаннях.

Осягнення ремесел. Бог по милості лишив людині розум, хоча й значно відмінний від того, що до гріхопадіння. Бог наказує нам розвивати природні таланти, даючи дари та успіх у справах. Ясно, що без Божого благословення ми б не досягли ніякого творчого розвитку. У всякому разі Писання пов’язує всі науки з Богом, а погани вважають, що їх винайшли та подарували людям боги.

Якою є сила відроджених і від чого саме їх звільнено. Нарешті, ми повинні побачити, чи є у відроджених свобідна воля, і в якій мірі. Під час відродження розум людини просвітлюється Святим Духом, щоби вона зрозуміла тайну і волю Божу. Сама воля не тільки змінюється Духом,

але також оснащується здібностями, які роблять її здатною на добро за власним бажанням (Рим. 8:1). Ми будемо відмовляти в християнській свободі та запроваджувати ярмо легалізму, доки з цим не погодимось. Бог говорить через в пророка: “Дам Закона Свого в середину їхню, і на їхньому серці його напишу” (Єр. 31:33; Єз. 36: 26 і далі.). І в Євангелії Господь каже: “Коли Син отже зробить вас вільними, то справді ви будете вільні” (Ів. 8:36). Також Павло пише Филип’янам: “Бо вчинено вам за Христа добродійство, не тільки вірувати в Нього, але і страждати за Нього” (Фил. 1:29). І ще: “Я певний того, що той, хто в вас розпочав добре діло, виконає його аж до дня Христа Ісуса” (Фил. 1:6). Також: “Бо то Бог викликає в вас і хотіння, і чин за доброю волею Своєю” (Фил. 2:13).

В своїх діях відроджений є активним, а не пасивним.

Однак у зв’язку з цим ми навчаємо, що слід звернути увагу на деякі речі. По-перше, відроджені не пасивно, а активно обирають і роблять добро. Проваджені Богом вони самі роблять те, що роблять. Августин правий, коли наводить таку цитату: “Бог, як кажуть, є нашим Помічником. Але нікому неможливо допомогти, доки він сам чогось не зробить”. Маніхеї позбавили людину будь-якої активності і цим зробили її схожою на камінь або на поліно.

Свобідна воля відроджених слабка. По-друге, відродженим людям притаманна слабкість. Тому що в нас перебуває гріх, а також протягом всього нашого життя плоть бореться з духом, тож відродженому не легко довести до кінця все задумане. Це підтверджено апостолом у 7-му розділі Послання до Римлян та в 5-му – до Галатів. Отже, ця свобідна воля ослаблена в нас залишками старого Адама та початковою, до кінця життя нам притаманною зіпсованістю.

Водночас, оскільки сила плоті та залишки старої людини не настільки дієві, щоб повністю припинити дію Духа, то вірні, за умови, що вони визнають свою неміч та нітрохи не вихвалитимуться свободою своєї волі, вважаються вільними. Віруючим завжди слід пам'ятати, що, за словами апостола, постійно прищеплював святий Августин: “Що ти маєш, чого б ти не взяв? А коли ж бо ти взяв, чого чванишся, ніби не взяв?” (1 Кор.4:7). До цього він додає, що наші плани здійсняться не одразу: суть речей лежить в руці Божій. З цієї причини, Павло молив Господа посприяти його подорожі (Рим. 1:10). Саме тому свобідна воля є слабкою.

Свобода в тому, що стосується зовнішнього. Більше того, ніхто не заперече, що і відроджені, і невідроджені користуються свобідною волею у речах зовнішніх. Людина, спільно з іншими живими істотами (яким вона не поступається), природно бажає чогось одного і не бажає іншого. Таким чином вона здатна говорити або мовчати, виходити з дому чи залишатися вдома, тощо. Однак навіть тут має завжди вбачатися Божа сила, бо саме вона була причиною того, що Валаам не міг зайти настільки далеко, як хотів (Числ. 24), а Захарія, маючи бажання говорити після повернення з храму, не міг цього зробити (Лук. 1:22).

Єресі. Стосовно цього ми засуджуємо манихеїв. Бо ж вони заперечують народження зла із волі людини, що була створена доброю. Так само засуджуємо пелагіан, які стверджують, що у порочної людини достатньо свобідної волі щоб робити добро, як їй наказано. І те й інше спростовується Священним Писанням, яке говорить першим: “Праведною вчинив Бог людину” (Еккл. 7:29), а другим: “Коли Син отже зробить вас вільними, то справді ви будете вільні” (Ів. 8:36).

Розділ 10

Про Передвизначення Богом та Обрання Святих

Бог обрав нас по благодаті. Бог відвіку добровільно, суто по Своїй благодаті, без огляду на людей, наперед визначив і обрав святих, яких хоче спасти у Христі. Це відповідає сказаному апостолом: “Так як вибрав у Ньому Він нас перше заложення світу” (Еф. 1:4); “Що нас спас і покликав святим покликком – не за наші діла, але з волі Своєї та з благодаті, що нам дана в Христі Ісусі попереду вічних часів. А тепер об’явилась через з’явлення Спасителя нашого Христа Ісуса” (2 Тим. 1:9, 10).

Нас обрано або ж передвизначено у Христі. Бог обрав нас не за якісь заслуги, Він це зробив не прямо, а через посередництво Христа, і з огляду на Христа, щоб ті, хто тепер вірою прищеплені до Христа, могли бути також обраними. Тих, хто поза Христом, було відкинуто, згідно із словом апостола: “Випробовуйте самих себе, чи ви в вірі, пізнавайте самих себе. Хіба ви не знаєте самих себе, що Ісус Христос у вас? Хіба тільки, ви не такі, якими мали б бути” (2 Кор. 13:5).

Нас обрано з певною метою. Обираючи святих у Христі, Бог досягає певної мети, яка стає зрозумілою зі слів апостола: “Так як вибрав у Ньому Він нас перше заложення світу, щоб були перед Ним ми святі й непорочні, у любові, призначивши наперед, щоб нас усиновити для Себе Ісусом Христом, за вподобанням волі Своєї, на хвалу слави благодаті Своєї” (Еф. 1:4, 5).

Ми маємо мати добрі сподівання щодо всіх людей. І хоча Господь пізнав Своїх і коли йдеться про обраних, то і тут і там говориться про малу їх кількість, все ж ми повинні мати добрі сподівання щодо всіх людей, і не судити необачно, вважаючи людину відкинутою. Бо Павло каже до Филип'ян, говорячи про Церкву в Филипах загалом: “Дякую Богові моему при кожній згадці про вас..., за вашу участь у Євангелії від першого дня аж дотепер. Я певний того, що Той, Хто в вас розпочав добре діло, виконає його аж до дня Христа Ісуса” (Фил. 1:3, 5, 6).

Хіба мало обраних? Господь не відповів на питання: “Хіба буде мало спасених?”, натомість напоумивши кожного: “Силкуйтеся вийти тісними ворітьми” (Лук. 13:24). Ніби Він сказав, що не варто проявляти цікавість, допитуючись про таке, а краще докласти зусиль, щоб увійти в небеса прямим шляхом.

Що в цьому питанні заслуговує на осуд? Тому ми не підтримуємо непобожні розмови тих, хто каже: “Обраних мало, і оскільки я не знаю чи належу до їх числа, братиму від життя все, що можна”. Інші кажуть: “Якщо я наперед визначений і обраний Богом, тоді нічого не може перешкодити моему спасінню, незалежно від того, що я роблю, мені призначено спастись. Але якщо я між відкинутими, мені не допоможуть ані віра, ані покаяння, тому що Божі постанови незмінні. Відповідно, марні всі догмати віри і всі вмовляння”. А от апостоли кажуть навпаки: “А раб Господній не повинен сваритись, але бути привітним до всіх, навчальним, до лиха терплячим, щоб навчав би противників із лагідністю, чи Бог їм не дасть покаяння, щоб правду пізнати, щоб визволитися від сітки диявола, що він уловив їх для роблення волі своєї” (2 Тим. 2:24, 25).

Вмовляння не марні, тому що спасіння витікає з обрання. Августин також свідчить що для зцілення людей, їх потрібно вмовляти, проповідуючи їм про догмати віри, а також про благодать добровільного обрання та передвизначення (див. *Lib. de Dono Perseverantiae, cap. 14 ff.*).

Але хіба нас обрано? Отже, ми знаходимо винними тих, хто поза Церквою задаються питанням обрані вони, чи ні (в редакції 1568 року: “Питанням обрані вони відвіку чи не обрані?”), – і прагнуть дізнатися, що Бог від віку стосовно них постановив. Тому що треба дослухатися до проповіді Євангелія і в неї вірувати. Не варто сумніватися в тому, що ти обраний якщо ти віриш, перебуваючи у Христі. Тому що, як щойно було показано зі слів апостола в 2 Тим. 1:9-10, Отцем у Христі нам об’явлена відвічна мета передвизначення. Понад усе інше предметом повчань і роздумів має стати об’явлена нам у Христі велика любов Отця. Ми маємо почути те, що Сам Господь щодня проповідує нам в Євангелії, коли каже: “Прийдіть до Мене, усі стружені та обтяжені, – і я вас заспокою” (Мт. 11:28). “Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Однородженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не згинув, але мав життя вічне” (Ів. 3:16). А також: “Так волі нема Отця вашого, що на небі, щоб загинув один із цих малих” (Мт. 18:14). Отже, нехай Христос буде для нас своєрідним збільшувальним склом, через яке ми споглядаємо власну долю. Ми матимемо достатньо ясно і переконливе свідоцтво того, що записані до Книги Життя, якщо матимемо спільність із Христом: коли Він належатиме нам, а ми – Йому, правдивою вірою.

Спокуса, що стосується передвизначення. Говорячи про спокусу, що стосується напередвизначення, яка сама

по собі є чи не найбезпечнішою, ми стикаємося з тим фактом що Божі обітниці застосовуються до всіх вірних, бо Він каже: “Просіть... бо кожен, хто просить – одержує” (Лук. 11:9, 10). Разом з усією Божою Церквою ми про це молимося: “Отче наш, що на небі”! (Мт. 6:9) – і тому що ми прищеплені до Тіла Христового через хрещення і для вічного життя постійно причащаємось Тілом та Кров'ю в Його Церкві. Підкріпившись, ми, таким чином, зобов'язані зі страхом і тремтінням виконувати своє спасіння. Саме такий наказ залишив нам Павло (Фил. 2:12, 13).

Розділ II

**Про Ісуса Христа, Істинного Бога і Людину,
Єдиного Спасителя світу**

Христос воістину є Богом. Отже, ми віримо і навчаємо, що Сина Божого, Господа нашого Ісуса Христа, було наперед визначено і Отцем наперед відвіку призначено бути Спасителем світу. І ми віримо, що Він відвіку невимовним чином народився від Отця, а не лише коли прийняв тіло від Діви Марії, а також не лише до закладин світу. Бо Ісаєа каже: “Хто збагне Його рід”? (Іс. 53:8). Також Міхей: “Віддавна постання Його, від днів віковічних” (Мих. 5:1). Іван каже в Євангелії: “На початку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово” і так далі (Ів. 1:1). Отже, зважаючи на божественність Сина, Він є співвічним та співсутнісним Отцеві. Воістину Бог (Фил. 2:11), не лише за іменем, або всиновленням, або будь-якою заслугою, але за сутністю і природою, як часто казав апостол Іван: “Він – Бог правдивий і вічне життя” (1 Ів. 5:20). Павло також каже: “А в останні ці дні промовляв Він до нас через Сина, що Його настановив за наслідника всього, що Ним і віки Він створив. Він був сяєвом слави та образом істоти Його, тримав усе словом сили Своєї, учинив Собою очищення наших гріхів...” (Євр. 1:2, 3). А в Євангелії Господь Сам каже: “І тепер прослав, Отче, Мене Сам у Себе тією славою, яку в Тебе я мав, поки світ не постав” (Ів. 17:5). Та й у іншому місці Євангелії написано: “І тому-то юдеї ще більш намагалися вбити Його, що... Бога Отцем Своїм звав, тим роблячись Богові рівним” (Ів. 5:18).

Секти. Тому ми ненавидимо безбожну доктрину, спрямовану проти Божого Сина, яка належить Арію та аріанам.

Зокрема богохульства іспанця Михайла Сервета та його послідовників, які витягнув з пекла сатана та проти Сина Божого нахабно і безбожно через них розповсюдив по цілому світу.

Христос воістину є Богом, Його тіло було справжнім. Ми також віримо і навчаємо, що вічний Син вічного Бога став Сином Людським з насіння Авраамового і Давидового, проте не народився внаслідок статевого акту, як кажуть ебіоніти, але був цілком непорочно зачатий від Святого Духа і народжений від Марії, яка справді була Дівою. Саме це детально пояснюється в євангельській історії (Мт. 1). Також Павло каже: “Бо приймає Він не анголів, але Авраамове насіння” (Євр. 2:16). Та й апостолом Іваном сказано, що не від Бога той, хто не вірить, що Ісус Христос прийшов у тілі. Тому тіло Христове не було ні уявним, ані спущеним з неба, як це собі придумали Валентин та Маркіон.

Розумна душа Христа. Більше того, душа Господа нашого Ісуса Христа не була позбавлена почуттів і розуму, як думав Аполінарій. Вчення Евномія, який вважав ніби Христове тіло не мало душі теж не вірне. Натомість Христос мав розумну душу і тіло, яким притаманні відповідні почуття, через які під час Своїх страждань Він терпів справжній тілесний біль. Він Сам свідчив: “Обгорнена сумом смертельним душа Моя!” (Мт. 26:28). І також: “Затривожена зараз душа Моя” (Ів. 12:27).

Дві природи Христа. Отже, ми визнаємо дві природи або сутності в Одному, Єдиному Господі нашому Ісусі Христі – божественну і людську (Євр. 2). Ми кажемо, що вони пов’язані і об’єднані таким чином, що не поглинаються одна одною, не зливаються та поміж собою не змішуються. Проте

властивості природ, поєднаних або пов'язаних в одній Іпостасі, є неушкодженими та незмінними.

Христос один, двох Христів не існує. Отже, ми вклоняємось не двом, а одному Господу Христу. Повторюємо – один істинний Бог і водночас людина. Щодо божественної природи Він співсутній Отцю, щодо людської природи – співсутній людям, і схожий на нас у всьому, окрім гріха (Євр. 4:15).

Секти. Ми, звісно, ненавидимо вчення несторіан, які з одного роблять двох Христів, порушуючи єдність Іпостасі. Так само цілком відкидаємо божевілля євтихіан та монофелітів (або монофізитів), які зводять нанівець властивості людської природи.

Божественна природа Христа безстрасна, а людська – не всюди присутня. Внаслідок цього ми жодним чином не навчаємо, що божественна природа Христа страждала або що Христос завдяки Своїй людській природі є всюдиприсутнім і досі знаходиться у цьому світі. Також ми не думаємо і не вчимо, що тіло Христове перестало бути реальним тілом після Його прославлення, або що воно обожествилося, втрапивши властивості тіла та душі, цілком перетворившись на божественну природу, і просто стало з нею однією сутністю.

Секти. Тому ми аж ніяк не схвалюємо і не приймаємо витончену, нестямну та неясну плутанину Швенкфельда і до нього подібних софістів, з аргументами, що суперечать самі собі. Ми не маємо ніякого стосунку до швенкфельдіанців.

Наш Господь справді постраждав. Крім того ми віримо, що Господь наш Ісус Христос справді постраждав і помер за нас тілом, згідно зі сказаним Петром (1 Пет. 4:1). Ми ненавидимо найбезбожніше божевілля якобитів/моно-

фізитів та всіх сарацинів, які відкидають страждання Господа. Водночас ми не заперечуємо сказане Павлом: за нас було розп'ято Господа Слави (1 Кор. 4:1).

Співучасть властивостей. Ми побожно приймаємо виведену з Писання співучасть властивостей – формулювання, яке всі застосовували в древності, пояснюючи і примиряючи уривки, які здаються суперечливими.

Христос справді воскрес із мертвих. Ми віримо і навчаємо, що Той Самий Господь наш Ісус Христос, в справжньому тілі, в якому Його розп'яли і в якому Він помер, повстав з мертвих, і що воскресло саме те тіло, яке було поховане, і ніяке інше. Ми віримо і навчаємо що Христос залишився у справжньому тілі, замість якого до Бога вознісся Його дух. Тому коли учні подумали, що бачать Духа Господня, Він показав їм Свої руки і ноги, на яких залишилися сліди від цвяхів і рани. І додав: “Погляньте на руки Мої та на ноги Мої, – це ж Я Сам! Доторкніться до Мене й дізнайтесь, – бо не має дух тіла і костей, а Я, бачите, маю” (Лук. 24:39).

Ми віримо, що Господь справді вознісся на Небо. Ми віримо що Господа нашого Ісуса Христа у Його власному тілі вознесено понад всі видимі небеса до правиці Бога Отця, у найвище Небо, яке є місцем перебування Бога і благословенних. Хоча це, вказуючи на співучасть у славі та величі, водночас має сприйматись, як місце, про яке Господь говорить в Євангелії: “Йду приготувати місце для вас” (Ів. 14:2). Апостол Петро також каже: “його небо мусить прийняти аж до часу відновлення всього, про що провіщав Бог від віку устами святих пророків Своїх!” (Дії 3:21). Коли нечестя наповнить цей світ та Антихрист, спотворюючи справжню релігію, все наповнить забобонами та безбожжям та буде

жорстоко спустошувати Церкву вогнем та пролиттям крові (Дан. 11), тоді з того самого неба Христос повернеться, щоб судити. Бо в день, якого ніхто не знає (Мк. 13:32), мертві воскреснуть (1 Сол. 4:14 і далі), а живі “як оком змигнути” переменяться (1 Кор. 15:51 і далі) і всі вірні будуть “схоплені разом із ними на хмарах на зустріч Господню на повітрі, і так завжди будемо з Господом” (1 Сол. 4:17). Невірні та безбожні зійдуть у пекло разом із дияволом, щоб ніколи не позбутися мук від пекельного вогню.

Секти. Тому ми засуджуємо всіх, хто відкидає реальне воскресіння тіла (2 Тим. 2:18), чи вкупі з Іоанном Єрусалимським, про якого писав Єроним, невірні розглядають прославлення тіл. Ми також засуджуємо тих, що вчать ніби диявол і безбожники колись спасуться і що покарання припиняться. Тому що Господь ясно проголосив: “Іх червяк не вмирає, і не гасне вогонь” (Мк. 9:44). Тим більше, ми засуджуємо юдейські байки про золоту еру на землі, яка настає до приходу Судного Дня, мовляв, люди побожні посядуть всі земні царства, підкоривши собі ворогів-безбожників. Правда ж Євангелії та вчення апостолів полягає в іншому (Мт. 24, 25; Лук. 18; 2 Сол. 2; 2 Тим. 3, 4).

Під Христової смерті та воскресіння. Всім, що зробив і перетерпів за нас, будучи в тілі, а також смертю та воскресінням, Господь примирив всіх вірних з небесним Отцем. Обеззброївши смерть, перемигши прокляття та пекло, Він викупив нас від гріхів і Своїм воскресінням з мертвих повернув і відновив життя та безсмертя. Бо Він є наша праведність, життя та воскресіння, словом, Він є повнотою і вдосконаленням всіх вірних, їх спасінням і вседостатністю. Бо апостол каже: “У Ньому тілесно живе вся повнота Божества. І ви маєте в Нім повноту” (Кол. 2:9, 10).

Ісус Христос – Єдиний Спаситель світу і правдивий Месія, на Якого всі чекали. Ми вчимо і віримо, що цей Господь наш Ісус Христос є єдиним та вічним Спасителем людства, а тому й всього світу. В Ньому спасаються вірою всі ті, що були до Закону, під Законом та під Євангелієм, тож наприкінці віку буде багато спасених. Тому що Сам Господь каже в Євангелії: “Хто не входить дверима в кошару, але перелазить деінде, – той злодій і розбійник... Я – двері вівцям!” (Ів. 10:1, 7). В іншому місці того ж Євангелія Він каже: “Авраам прагнув із радістю, щоб побачити день Мій, – і він бачив, і тішився” (Ів. 8:56). Ще апостол Петро каже: “І нема ні в кім іншим спасіння. Бо під небом нема іншого Ймення, данного людям, що ним би спасти-ся мали” (Дії 4:12). Отже, віримо, що так само, як колись наші отці, ми спасемось благодаттю Господа нашого Ісуса Христа (Дії 10:43; 15:11). А ще Павло каже, що всі отці “їли ту саму поживу духовну, і пили всі той самий духовний напій, бо пили від духовної скелі, що йшла вслід за ними, а та скеля був Христос!” (1 Кор. 10:3, 4). Тут також апостол Іван пише, називаючи Христа “Агнцем, заколеним від закладин світу” (Об’явл. 13:8). Про Христа, як про Агнця Божого, “що на себе гріх світу бере”, свідчить також Іван Хреститель (Ів. 1:29). Тому ми проповідуємо та цілком відкрито заявляємо, що Ісус Христос є єдиним Відкупителем і Спасителем світу, Царем та Першосвященником, правдивим, довгоочікуваним, благословеним і святим Месією, у Якому виповнились всі образи (typos) Закону і передвішання пророків. Бог наперед призначив і послав Його нам, щоби ми тепер не шукали собі ніякого іншого месії. Тож кожному з нас залишається воздати всю славу Христу, в Нього вірити і в Ньому лише спочити, відмовляючись і відкидаючи будь-які інші опори для життя, оскільки багато-хто, шука-

ючи спасіння не лише в Христі, відпали від благодаті Божої і зовсім знецінили Христа, зробивши Його марним для себе (Гал. 5:4).

Прийняті на чотирьох Соборах Символи Віри. Якщо звести все, що має бути сказаним, до кількох тверджень, то говоримо: ми щирим серцем віримо і устами добровільно сповідуємо все, що визначено стосовно тайни втілення Господа нашого Ісуса Христа на основі Святого Писання та було підсумовано в Символах і декретах першими чотирма найвеличнішими Синодами, які скликалися в Нікеї, Константинополі, Ефесі та Халкедоні. Те ж саме можемо сказати і про Символ благословенного Афанасія та про всі подібні Символи (так званий Афанасіївський Символ віри створений не Афанасієм, він датується IX століттям, його також називають “Quicumque” – за першим латинським словом тексту). Все, що їм суперечить, ми засуджуємо.

Секти. У такий спосіб, ми зберігаємо християнську, ортодоксальну і вселенську віру цілою і неушкодженою, знаючи, що вищезгадані, не узгоджені зі Словом Божим, символи віри не містять у собі нічого путнього, і загалом не сприяють правдивому тлумаченню віри.

Розділ 12

Закон Божий

В Законі Божому нам роз'яснено волю Божу. Ми вчимо, що волю Божу нам роз'яснено в Законі Божому, тобто завдяки Закону ми знаємо, що маємо робити і чого не маємо, що є добрим і справедливим, а що злим і несправедливим. Отже, ми визнаємо, що Закон добрий і святий.

Закон природи. Свого часу цей закон був записаний перстом Божим в серцях людей (Рим. 2:15) і названий законом природи, на відміну від Закону, пізніше записаного перстом Божим на двох Таблицях і красномовно викладеного у книгах Мойсея (Вих. 20:1 і далі; Повт. Зак. 5:6 і далі). Задля ясності ми поділяємо Закон на моральний – це Декалог або дві Таблиці Мойсея, які викладено в Мойсейових книгах; церемоніальний – це те, що визначає ритуали і поклоніння Богові; та судовий, що стосується політичних і господарчих питань.

Закон є завершеним і досконалим. Ми віримо, що у цьому Законі викладено всю волю Божу, і його вказівки є обов'язковими для кожної сфери життя. Інакше Господь не забороняв би нам щось до цього Закону добавляти чи щось з нього віднімати, Він би не наказував нам йти прямим шляхом Закону, не звертаючи ні направо, ні наліво (Повт. Зак. 4:2; 12:32).

Навіщо був даний Закон? Ми вчимо, що Закон не був даний людям для оправдання внаслідок його дотримання, радше щоби з нього ми дізнались про нашу неміч, гріх та засудження, а зневірившись у власних силах, могли з вірою повернутись до Христа. Бо апостол прямо проголосив: “Закон чинить гнів”, та “Законом бо гріх пізнається” (Рим. 4:15;

3:20). І ще: “Якби був даний Закон, щоб він міг оживляти, то праведність справді була б від Закону! Та все зачинило Писання (тобто Закон) під гріх, щоб віруючим була дана обітниця з віри в Ісуса Христа... тому то Закон виховником був до Христа, щоб нам виправдатися вірою” (Гал. 3:21, 22, 24).

Закон не виконується за тілом. Ніхто не зміг і не зможе цілком відповідати вимогам Закону, і до кінця його виконати, тому неміч пробуває у тілі до нашого останнього віддиху. І знову наводимо слова апостола: “Бо що було неможливе для Закону, у чому він був безсилий тілом, – Бог послав Сина Свого в подобі гріховного тіла, і за гріх осудив гріх у тілі” (Рим. 8:3). Отже, виконання Закону – це Христос, в Ньому ми виконали Закон (Рим. 10:4). Щоб зняти прокляття Закону, Він став прокляттям за нас (Гал. 3:13). Через нашу віру Він утверджує здійснений Ним Закон, даруючи нам Свою праведність і послух.

До якої міри Закон було скасовано? Отже, Божий Закон було скасовано до тієї міри, що він вже нас не засуджує і не збуджує проти нас гніву. Бо ми під благодаттю, а не під Законом. Більше того, в Христі сповнилися всі прообрази Закону. І тепер, з приходом Ісуса Христа в тілі, тіні зникли і ми маємо правду та всю повноту. Проте ми не відкидаємо Закон, ставлячись до Нього з презирством. Тому пам'ятаємо сказане Господом: “Не подумайте, ніби Я руйнувати Закон чи Пророків прийшов, Я не руйнувати прийшов, але виконати” (Мт. 5:17). Ми знаємо, що Закон наводить нам приклади чеснот і пороків. Ми знаємо, що записаний Закон корисний для Церкви, якщо його пояснюють за допомогою Євангелії, і що читання Закону в Церкві не має заборонятись. Бо хоча обличчя Мойсея було вкрите покривалом, але апостол каже, що завісу було зірвано та скасовано Христом.

Секти. Ми засуджуємо все, що у своєму вченні спрямовували проти Закону старі та нові еретики.

Розділ 13

Про Євангелію Господа нашого Ісуса Христа, про обітниці та про букву і Дух

Люди минулого мали Євангельські обітниці. Немає сумніву, що Євангеліє протиставлене Закону, оскільки Закон збуджує гнів і проголошує прокляття, тоді як Євангеліє – це проповідь благодаті і благословення. Ісус каже: “Закон бо через Мойсея був даний, а благодать та правда з’явилися через Ісуса Христа” (Ів. 1:17). Втім очевидно, що живучи до Закону і під Законом, древні не були зовсім позбавлені Євангелія, адже мали надзвичайні Євангельські обітниці, як наприклад, ця: “Воно (насіння жінки) зітре тобі (змієві) голову” (Бут. 3:15). “Всі народи землі будуть Насінням твоїм (Авраама) благословляти себе” (Бут. 22:18). “Не відійметься берло від Юди... аж прийде Примиритель...” (Бут. 49:10). “Пророка з-посеред тебе, з братів твоїх, Такого, як я (Мойсей), поставить тобі Господь” (Повт. Зак. 18:15; Дії 3:22) і так далі.

Обітниці мають подвійний характер. Ми визнаємо, що обітниці, об’явлені як отцям, так і нам, мають подвійний характер. Деякі з них стосувалися теперішніх та земних речей, як-то обітниці про Ханаанську Землю і перемоги чи хліб насущний – обітниця, що маємо її донині. Інші обітниці, як тоді, так і зараз, стосуються небесного і вічного, а саме – обітниця божественної благодаті, прощення гріхів і життя вічного через віру в Господа нашого Ісуса Христа.

Обітниці, що були дані отцям, стосувалися не тільки тілесного, але й духовного. До того ж, обітниці, дані древнім стосуються не лише зримого і земного, але й духовного та небесного у Христі. Петро каже: “Про це спа-

сіння розвідували та допитувалися пророки, що звіщали про благодать, призначену вам” (1 Пет. 1:10). Ось чому апостол Павло теж говорить, що Євангеліє Боже “Він перед тим приобіцяв через Своїх пророків у Святих Писаннях” (Рим. 1:2). Тому зрозуміло, що древні не були цілком позбавлені Євангелія.

Чим по суті є Євангеліє? Хоча наші отці осягали спасіння через віру у Христі, маючи Євангеліє у писаннях пророків, проте, Євангеліє вірно називають доброю, радісною звісткою, проповіданою спочатку Іваном Хрестителем, потім Самим Христом Господом, а після цього, по всьому світу, апостолами та їх наступниками. І таким чином проповідь про те, що Бог обіцяв від створення світу, Кого послав і що звершив, дійшла до нас. Ба більше, це проповідь про те, як Бог відав Єдинородного Сина, примирив нас з Отцем, простив наші гріхи, даруючи нам повноту та вічне життя. Отже, пояснюючи ці звершення у Христі, його діяння та вчення, чотири Євангелісти провели історичну межу. Тепер ті, хто вірять у Христа мають повноту, звану Євангелієм. Апостольські проповіді та писання, що пояснюють, як Отець дав нам Сина, а разом з Ним усе необхідне для праведного життя та спасіння, також вірно названі Євангельським вченням, не втрачаючи своєї величної назви й нині, якщо проповідуються щиро.

Про Дух і букву. Цю саму проповідь Євангелія апостол називає “духом” або “служінням духу”, оскільки через віру вона стає дієюю і оживає для слухачів, просвітлюючи самі серця віруючих Духом Святим (2 Кор 3:6). Тому що буква, на відміну від Духу, вказує на все зовнішнє, а зокрема – на вчення Закону, що без Духу та віри збуджує гнів і наштотухе на гріховні думки тих, хто не має живої віри. Тому апостол називає це “служінням смерті”. Відповідно, слова апостола є

такими: “Буква вбиває, а Дух оживляє”. Ажеапостоли проповідували викривлене Євангеліє, поєднуючи Його з Законом: Христос, мовляв, не може спасти без Закону.

Секти. Кажуть, такими були ебіоніти, що походять від еретика Ебіона, та назаряни, яких колись називали мінеями. Ми проповідуємо, нічого до Євангелії не домішуючи і навчаючи, що вірних оправдано лише Духом, а не Законом (в оригінальному рукописі говориться “лише Христом”, а не “лише Духом”). Детальніше це пояснюється в розділі про оправдання.

Євангельське Вчення не нове, воно є найдревнішим вченням. Хоча Єремія також пророкував про Новий Завіт, Євангеліє, проповідуване вперше Христом, в порівнянні з вченням фарисеїв, могло видатися новим вченням. Але це було, та й сьогодні є найбільш древнім вченням цього світу (навіть сьогодні Євангеліє вважається чимось новим, порівняно з вченням, прийнятим папістами). Тому Богом було відвіку наперед призначено спасти світ через Ісуса Христа, а через Євангелію Він відкрив світові це призначення вічної Ради (2 Тим. 1:9 і далі). Отже, стає очевидним, що поміж усіма людьми, які були, є і будуть завжди, існувала євангельська релігія і вчення, а тому воно є найдревнішим з-поміж усіх вчень. Тому що ми припускаємо, що всі, хто каже, що євангельська релігія і вчення – це віра, яка виникла нещодавно і що їй не виповнилося ще й 30 років, жорстоко помиляються, ганьблячи своїми словами відвічну Божу Раду. До таких застосовується сказане пророком Ісаєю: “Горе тим, що зло називають добром, а добро – злом, що ставлять темноту – за світло, а світло – за темряву, що ставлять гірке – за солодке, а солодке – за гірке” (Іс. 5:20).

Розділ 14

Про покаяння та навернення людини

Вчення про покаяння пов'язане з Євангелієм. Ось бо що в Євангелії сказав Господь: “І щоб у Ймення Його проповідувалось покаяння, і прощення гріхів між усіх народів” (Лук. 24:47).

Що таке покаяння? Під покаянням ми маємо на увазі (1) відновлення грішної людини, котра пробуджена Словом Євангелії та Святим Духом до вірного мислення. Це відновлення приймається через правдиву віру, завдяки якій грішник одразу визнає зіпсованість свого нутра і всі гріхи, що були викриті Словом Божим; (2) відверте та щире визнання гріхів перед Богом, що супроводжується не лише сумом, шкодуванням про гріхи, їх оплакуванням та почуттям сорому, але також (3) обурливим гидуванням гріхом; (4) також ревний перегляд своїх шляхів та постійне прагнення невинності та чесноти, в яких людина до кінця свого життя сумлінно вправляється.

Справжнє покаяння є наверненням до Бога. Справжнім можна назвати тільки таке покаяння, при якому людина щиро навертається до Бога і до всякого добра та відчайдушно відвертається від диявола та всякого зла.

1. Покаяння – це дар Божий. Ось ми з усією виразністю кажемо, що покаяння – це виключно Божий дар, а не результат наших зусиль. Апостол старанно наказав вірному служителю наставляти тих, хто протриває правді: “Чи Бог їм не дасть покаяння, щоб правду пізнати” (2 Тим. 2:25).

2. **Гріхи потрібно оплакувати.** Подивившись на жінку, яка омила ноги Господа своїми слізьми, і на Петра, який гірко ридав, оплакуючи своє зречення від Господа, ми можемо скласти чітку уяву про свідомість людини, що розкаюється і широко оплакує вчинені гріхи (Лук. 7:38; 22:62).
3. **Визнання гріхів перед Богом.** Ба більше, найвідповідніший приклад того, як наші гріхи мають сповідуватись перед Богом, подають нам блудний син та митник, коли ми, читаючи Євангелію, порівнюємо їх з фарисеями. Блудний син каже: “Прогрішився я, отче, супроти неба та супроти тебе. Недостойний я вже зватись сином твоїм; прийми ж мене, як одного з своїх наймитів” (Лук. 15:8). А митник каже, не наважуючись піднести своїх очей до неба та б'ючи себе в груди: “Боже, будь милостивий до мене грішного!” (Лук. 18:13). І ми не сумніваємось, що Бог прийняв їх по Своїй благодаті. Бо апостол Іван каже: “Коли ми свої гріхи визнаємо, то Він вірний та праведний, щоб гріхи нам простити, та очистити нас від неправди всілякої” (1 Ів. 1:9 і далі).

Сповідання і відпущення гріхів священником. Проте ми віримо, що такого широкого визнання гріха, звершеного лише перед Богом, приватно, тобто коли це відбувається між Богом і грішником, чи публічно, тобто в Церкві під час загального визнання гріхів, достатньо. Для того, щоби будь-кому отримати прощення гріхів, необов'язково сповідуватись у священника, шепочучи про свої гріхи йому на вухо, а натомість, через покладання рук сподіватись отримати відпущення. Бо у Святому Писанні немає ні заповіді, ні прикладу відпущення гріхів рукопокладенням. Давид свідчить і каже: “Признаюся в проступках своїх перед Господом; і провину мого гріха Ти прости” (Пс.31(32):5). Та й Господь,

навчаючи нас молитись і визнавати гріхи, каже: “Ви ж моліться отак: Отче наш, що на небі! ... прости нам довги наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим” (Мф. 6:9, 12). Тому гріхи мають визнаватись перед Богом, Отцем нашим, і при цьому ми маємо бути примирені з нашим ближнім, якщо ми когось образили. Про такий підхід до визнання гріхів говорить апостол Яків: “Отже, признавайтесь один перед одним у своїх прогріхах” (Як. 5:16). Проте якщо хтось, обтяжений тягарем власних гріхів і муками від спокус, шукає поради, настанови та втіхи в приватній розмові, хай це буде розмова зі священнослужителем Церкви або з іншим братом, навченим Божого Закону – ми цьому не перечимо. Так само, як цілком схвалюємо загальне та публічне визнання гріхів у Церкві та посеред зібраних для поклоніння, як було сказано вище. Тим більше, що така практика узгоджується з Писанням.

Про ключі Царства Небесного. Про ключі, дані апостолам Господом, багато людей мелють пусте, а на підставі надуманого кують мечі, списи, скіпетри та корони, дають величезним королівствам владу, що поширюється на тіла і душі людей. Судячи про це просто, через Слово Господнє, ми кажемо, що всі належно покликані священнослужителі володіють ключами і застосовують їх, коли проголошують Євангеліє, коли вони вчать, вмовляють, втішають, докоряють і змушують довірених їм людей дотримуватися дисципліни.

Відчинення і зачинення Царства. У такий спосіб вони відчиняють Царство Небесне для слухняних і зачиняють для неслухняних. Господь пообіцяв апостолам ці ключі (Мт. 16) і виконав Свою обіцянку (Ів. 20; Мк. 16; Лук. 24), коли вислав Своїх учнів з наказом проповідувати Євангеліє по всьому світі та відпускати гріхи.

Служіння примирення. У посланні до Коринтян апостол каже, що Його слугам дане “служіння примирення” (2 Кор. 5:18 і далі). Далі він називає це служіння проповіддю чи вченням про примирення. Пояснюючи це, він додає, що слуги Христові виконують обов’язки послів від Імені Христа; через Своїх слуг Бог ніби Сам вмовляє людей про примирення, яке, без сумніву, відбувається завдяки вірності, що проявляється в послуху. Отже, коли слуги Христові переконують людей вірити і каються, вони насправді застосовують ці ключі. Так вони примиряють людей з Богом.

Священнослужителі відпускають гріхи. Відтак священнослужителі відпускають гріхи і, відчиняючи двері Царства Небесного, приводять у нього вірних. Вони дуже відрізняються від тих, про кого в Євангелії говорив Господь: “Горе вам, законникам, бо взяли ви ключа розуміння: самі не ввійшли і тим, хто хотів увійти, боронили!” (Лук. 11:52).

Як саме служителі звільняють від гріхів? Отже, справжнє і дієве відпущення гріхів відбувається під час проповіді Христового Євангелія. Священнослужителі свідчать, що прощення стосується всякого особисто і обіцяне кожному, хто вірить, а також кожному охрещеному. Ми не вважаємо, що відпущення стає дієвішим, нашіптуючись комусь на вухо або при схиленні голови. Натомість ми переконані: прощення має проголошуватись у Крові Христа і кожен має бути попереджений, що це стосується його особисто.

Прагнення до оновленого життя. На прикладах з Євангелія нас вчать, якою має бути людина у каятті. Вона повинна бути сумлінною та пильною, прагнучи оновити своє життя через вмертвляння давньої та заохочення нової людини. Тому що зціленому від паралічу Господь сказав: “Ось видужав ти. Не гріши ж уже більше, щоб не сталося

тобі чого гіршого!” (Ів. 5:14). Так само до відпущеної Ним жінки, яку схопили на перелюбі: “Іди собі, але більше не гріши!” (Ів. 8:11). Звісно, що Господь не мав на увазі, що хтось з людей, живучи тут, на землі, може не грішити; Він просто підштовхує до старанної і обережної відданості, щоби ми усіма можливими засобами прагнули і благали Бога в молитвах, щоб нам не повернутися до гріхів, від яких воскресли, і щоб нас не здолало тіло, світ і диявол. Ось що проголошує в Євангелії митник Закхей, якого Господь з прихильністю прийняв: “Господи, половину маєтку свого я віддам ось убогим, а коли кого скривдив був чим, – верну вчетверо”. (Лук. 19:8). Ми проповідуємо те ж саме: справжнє каяття складається з відшкодування, співчуття та навіть подаяння милостині. Ми заохочуємо всіх людей до цього словами апостола: “Тож нехай не панує гріх у смертельному вашому тілі. Щоб вам слухатись його пожадливість, і не віддавайте членів своїх гріхові за знаряддя неправедности, але віддайте себе Богові, як ожилих із мертвих, а члени ваші – Богові за знаряддя праведності” (Рим. 6:12, 13).

Помилки. Внаслідок цього, ми засуджуємо всі непоштиві висловлювання тих, хто зловживає проповіддю Євангелія і каже, що до Бога навернутися легко. Христос викупив від усіх гріхів. Прощення дається легко. А отже, як може зашкодити гріх? Не надто задумуйтесь про покаєння і т. п. Ми, без сумніву, вчимо, що доступ до Бога відкрито для всіх грішників, і що Він пробачає всіх грішників і всі гріхи, окрім гріха проти Святого Духа (Мк. 3:29).

Секти. Тому ми засуджуємо і старих, і нових катарів та новаціан.

Папські індульгенції. Ми, зокрема, засуджуємо вчення Папи про епітимію, що приносить йому прибуток.

Виступаючи проти симонії та пов'язаних з нею індульгенцій, ми використовуємо засудження Петра, спрямовані проти Симона: “Нехай згине з тобою те срібло твоє, бо ти думав набути дар Божий за гроші! У цім ділі нема тобі ні частки, ні уділу, бо серце твоє перед Богом не слухне” (Дії 8:20, 21).

Сатисфакції (вдоволення за гріхи). Ми також не погоджуємось з тими, які гадають, що можуть виправити скоєні ними гріхи, намагаючись удовольнити Бога. Ми вчимо, що цим удоволенням або спокутуванням за всі гріхи є лише Христос у Своїй смерті і воскресінні (Іс. 53; 1 Кор. 1:30). Але, як було вже сказано, ми не припиняємо закликати до вмертвіння тіла. Проте додаємо, що це вмертвіння не має гордовито виставляти перед Богом як удоволення за гріхи, а має відбуватись покірливо, з дотриманням того, що є для Божих дітей природним. А цим є оновлений послух, що походить з вдячності за визволення і повну сатисфакцію, досягнуту смертю і спокутуванням Сина Божого.

Розділ 15

Про справжнє оправдання для святих

Що таке оправдання? Оправдання, згідно з апостолом Павлом, це відпущення гріхів, визволення від провини і покарання, здобуття прихильності, проголошення людини праведною. Тому що в посланні до Римлян апостол каже: “Хто оскаржувати буде Божих вибранців? Бог Той, що виправдує” (Рим. 8:33). Оправдання протилежне до осудження. У Діях апостоли стверджують: “Отже, мужі-браття, хай відомо вам буде, що прощення гріхів через Нього звіщається вам. І в усьому, у чому ви не могли виправдатись Законом Мойсеєвим, через Нього виправдується кожен віруючий” (Дії 13:38, 39). І в Законі, і у Пророків ми читаємо: “Коли буде суперечка між людьми, і вони прийдуть до суду, то розсудять їх, - і оправдають справедливого, а несправедливого осудять” (Повт. Зак. 25:1). Також у Ісаї сказано: “Горе тим... що несправедливого чинять в суді за хабар справедливим” (Іс. 5:20, 23)

Нас оправдано з огляду на Христа. Тепер стає ще більш очевидним, що всі ми за природою – грішники і безбожники, що перед Божим судейським престолом нас засуджено за безбожність і приречено на смерть, і що не через нас самих, чи якісь наші заслуги, а лише по благодаті Христовій, нас оправдано. А це значить що Бог, Котрий є Суддею, звільнив нас від гріха і смерті. Бо що може бути чіткішим за висловлювання Павла: “Бо всі згрішили, і позбавлені Божої слави, але дарма виправдуються Його благодаттю, через відкуплення, що в Ісусі Христі” (Рим. 3:23, 24).

Приписана праведність. Взявши і понісши гріхи світу, Христос вдовольнив Божественну справедливість. Отже, Бог милостивий до наших гріхів лише з огляду на Христові страждання і воскресіння, лише через це Він їх нам не приписує. Натомість Христову праведність Він вважає за нашу власну (2 Кор. 5:19 і далі; Рим. 4:25), так що ми не тільки очищені та омиті від гріхів і є святими, але також обдаровані Христовою праведністю, а тому звільнені від гріха, смерті та осуду, є праведниками і спадкоємцями життя вічного. Тому, якщо бути точними у висловлюваннях, нас виправдовує тільки Бог і лише з огляду на Христа, зараховуючи нам не наші гріхи, а Христову праведність.

Нас оправдано лише по вірі. Оскільки ми приймаємо це оправдання не внаслідок якихось справ, але через віру і милість Господа нашого Ісуса Христа, то разом з апостолом віримо і вчимо, що грішник оправдується лише вірою у Христа, а не через закон чи якісь вчинки. Тому що апостол каже: “Ми визнаємо, що людина виправдується вірою, без діл Закону” (Рим. 3:28). А також: “Коли Авраам виправдався ділами, то він має похвалу, та не в Бога. Що бо Писання говорить? Увірував Авраам Богові, і це йому залічено в праведність. А тому, хто не виконує, але вірує в Того, Хто виправдує нечестивого, віра його порахується в праведність” (Рим. 4:2, 3, 5; Бут. 15:6). І ще: “Бо спасені ви благодаттю через віру, а це не від вас, то дар Божий, не від діл, щоб ніхто не хвалився (Еф. 2:8, 9). Оскільки віра приймає Христа за нашу праведність і все відносить до Божої благодаті у Христі, то оправдання відноситься до царини віри, головним чинником якої є Христос, а не наші діла. Тому що таким є дар Божий.

Христа ми приймаємо вірою. Більше того, встановлюючи споживання їжі для віри і віру для споживання їжі, в Євангелії від Івана (6 розділ), Христос вочевидь показує, що Його ми приймаємо через віру.

Оправдання не поділяється на частини: між Христом і вірою та нами. Як наслідок, ми отримуємо привілей оправдання, не відносячи його частково до Христа і частково до себе самих, нашої любові, справ або заслуг. Ми вповні відносимо оправдання до благодаті Божої, що через віру дана нам у Христі. Тому що любов і діла неправедної людини не можуть подобатись Богові. А значить, щоб зробити щось добре, ми спочатку повинні стати праведними. Як говорилося вище, нас справді зроблено праведними: через віру в Христа, лише по благодаті Бога, який не зараховує нам гріхів, а приписує нам праведність Христа. Вірніше кажучи, праведністю Він вважає нашу віру у Христа. А ще апостол чітко виводить любов з віри, коли каже: “Метою ж наказу є любов від чистого серця і доброї совісті та нелицемірної віри” (1 Тим. 1:5).

Співставлення Якова з Павлом. Ось чому тут не йдеться про віру фіктивну, пусту, ледачу та мертву. Говоримо про живу та живильну віру. Саме такою вона є та називається живою, тому що сприймає Христа за Живого і Оживляючого і показує свою життєздатність реальними справами. Яків ніяк не суперечить нашій доктрині, тому що він говорить про пусту і мертву віру, якою дехто вихваляється. Але ж вони не мають Христа, який жив би в них через віру (Як. 2:14 і далі). Коли Яків говорить, що діла виправдовують, він не суперечить апостолу, але показує, як свою живу та виправдальну віру Авраам довів ділами (інакше він мав

би бути відкинутий). Таке саме чинить побожна людина: вона не надіється на свої справи, а надіється лише на Христа. Ось що каже апостол: “І живу вже не я, а Христос проживає в мені. А що я живу в тілі тепер, живу вірою в Божого Сина (латинський переклад подає “вірою Сина Божого”), що мене полюбив і видав за мене Самого Себе. Божої благодаті я не відкидаю. Бо коли набувається правда Законом, то надармо Христос був умер!” (Гал. 2:20, 21).

Розділ 16

**Про віру та добрі діла, про те, як вони
винагороджуються, і про заслуги людини**

Що таке віра? Християнська віра – це тверда довіра і ясний та стійкий умонастрій, а не думка чи переконання людей. Тому віра складає цілком чітку уяву про подану в Писанні і Апостольському Символі Віри правду Божу, а також про найвище благо, зокрема про Божі обітниці та Христа, Який є виповненням їх усіх.

Віра є даром Божим. Проте ця віра є суто Божим даром. Він подається Божим обранцям виключно Самим Богом, в залежності від того, коли Він хоче це зробити, для кого і до якої міри. Він робить це Духом Святим через засоби, якими проповідується Євангеліє, і через витривалість у молитві.

Зростання у вірі. Ця віра має здатність рости, і, хоча вона дається Богом, апостоли не мали б казати: “Додай Ти нам віри!” (Лук. 17:5). І всього, донині сказаного нами про віру, ще до нас вчили апостоли. Бо Павло каже: “А віра – то підстава сподіваного, доказ небаченого” (Євр. 11:1). А ще він каже, що скільки б не було Божих обітниць, відповідь на них – “Так” і “Амін” у Христі (2 Кор. 1:20). А филип’янам нагадує, що вірити в Христа їм було дано згори (Фил. 1:29). Звернімо також увагу на те, що Бог наділив кожного вірою до певної міри (Рим. 12:2). А ще написано: “Віра – не в усіх”; “Не всі послухались Євангелії” (Рим. 10:16). Лука також свідчить, кажучи: “Усі ті, хто призначений був в життя вічне, увірували” (Дії 13:48). Ось чому, говорячи про віру, Павло каже: “По вірі вибраних Божих” (Тит. 1:1), – а також: “Тож віра від слухання, а слухання через Слово Христове”

(Рим. 10:17). В інших місцях він часто наказує людям молитися про віру.

Дієва та активна віра. Той самий апостол називає віру дієвою і активною завдяки любові (Гал. 5:6). Це також заспокоює совість і відкриває шлях до Бога, щоб ми могли сміливо до Нього наблизитись і отримати все потрібне й необхідне. Ця сама віра оберігає нас, надаючи можливість продовжувати служіння, яким ми зобов'язали себе перед Богом і ближнім, вона укріплює наше терпіння у біді, творить і робить правдивим наше свідощтво; словом, породжує різноманітні добрі плоди і вчинки.

Про добрі діла. Ми вчимо, що справді добрі діла виростають з живої віри завдяки Духу Святому. Вірні їх виконують відповідно до волі чи правила, встановленого Божим Словом. Ось що каже апостол Петро: “Тому докладіть до цього всю пильність, і покажіть у вашій вірі чесноту, а в чесноті – пізнання, а в пізнанні – стримання” (1 Пет. 1:5 і далі) . Як говорилося вище, в Законі Божому, який є Його волевиявленням, для нас прописано приклад добрих діл. Та й апостол каже: “Бо це воля Божа, – освячення ваше: щоб ви береглися від розпусти... щоб ніхто не визискував брата свого в будь-якій справі” (1 Сол. 4:3-6).

Діла, що люди чинять за вибором. Звісно, що діла та поклоніння, обрані нами довільно, Богові не вгодні. Павло називає це “самовільною службою” (Кол. 2:23). Щодо цього Господь говорить в Євангелії: “Та однак надаремне шанують мене, бо навчають наук – людських заповідей” (Мт. 15:9). Отже, ми не схвалюємо такої діяльності, а схвалюємо і наполягаємо на тому, що відповідає Божій волі і дорученню.

Мета добрих справ. Добрі справи, про які тут йдеться, не мають робитися для того, щоб заслужити ними вічне

життя. Оскільки апостол каже, що вічне життя – то дар Божий. Не мають вони робитися задля вихвалання чи наживи, які Господь відкинув (Мт. 6:23), але для слави Божої, щоб прикрасити наше покликання, виразити вдячність Богові і принести користь ближнім. Ще раз посилаємось на Господа, який говорить в Євангелії: “Отак ваше світло нехай світить перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла, та прославляли Отця вашого, що на небі” (Мт. 5:16). Апостол Павло також каже: “Щоб ви поводитись гідно покликання, що до нього покликано вас” (Еф. 4:1). І ще: “І все, що тільки робите словом чи ділом, – усе робіть у Ім’я Господа Ісуса, дякуючи через Нього Богові й Отцеві” (Кол. 3:17); “Нехай кожен дбає не про своє, але кожен і про інших” (Фил. 2:4); “Нехай же навчаються й наші дбати про добрі діла при конечних потребах, щоб безплідні вони не були” (Тит. 3:14).

Ми не відкидаємо добрих справ. Хоча ми одностайні з апостолами в тому, що людина виправдовується по благодаті через віру в Христа, не через будь-які добрі діла, проте ми не осуджуємо добрі справи і не вважаємо їх неважливими. Ми знаємо: людину було створено чи відроджено через віру не для байдикування, а для добрих та корисних справ. Тому що Господь в Євангелії каже, що добре дерево приносить добрий плід (Мт. 12:33), а хто перебуватиме в Мені, – каже Христос, – той принесе багато плоду (Ів. 15:5). Апостол каже: “Бо ми Його твориво, створені в Христі Ісусі на добрі діла, які Бог наперед приготував, щоб ми в них перебували” (Еф. 2:10), а ще: “Що Самого Себе дав за нас, щоб нас зволити від усякого беззаконства та очистити Собі людей вибраних, у добрих ділах запопадливих” (Тит. 2:14). Саме тому ми засудуємо всіх, хто відкидає добрі діла і варнякає про їх непотрібність, кажучи, що ми, мовляв, не повинні звертати на них уваги.

Наші добрі справи нас не спасають. Незважаючи на це, як було сказано вище, ми не вважаємо, що наші добрі справи нас спасають: для спасіння вони не є настільки необхідними, що без них ніхто б ніколи не спасся. Тому що ми спасаємося лише благодаттю і любов'ю Христа. Діла неминуче витікають із віри. Приписувати їм спасіння було б неправильно, бо ж насправді воно передається через благодать. Усі знають, що сказав апостол: “А коли за благодаттю, то не з учинків, інакше благодать не була б благодаттю. А коли з учинків, то це більше не благодать, інакше вчинок не є вже вчинок” (Рим. 11:6).

Добрі діла вгодні Богові. А от діла, що ми звершуємо по вірі, вгодні Богові, та Він їх схвалює. Тим більше Богові вгодні добрі діла, які чиняться благодаттю Духа Святого, тому що витікають з віри у Христа. Петро казав: “Але в кожному народі приємний Йому, хто боїться Його й чинить правду” (Дії 10:35). Також Павло писав: “Через це то й ми з того дня, як почули, не перестаємо молитись за вас та просити, щоб... ви поводитися належно щодо Господа в усякому догодженні, в усякому доброму ділі приносячи плід” (Кол. 1:9).

Привчаючи до правдивих чеснот, ми уникаємо хибних і замудрованих. Отже, добрі діла, до яких ми привчаємо, є справді добрими, служіння – невдаваним, а чесноти – правдивими, а не фальшивими чи суто філософськими. Ми старанно і ревно прищеплюємо їх людям настільки, наскільки це можливо, водночас засуджуючи неробство та лицемірство всіх тих, хто хвалить і сповідує Євангелію своїми устами та зневажає своїм ганебним життям. Напоумляючи, втішаючи і докоряючи, ми в цьому питанні висуваємо таким людям страшні погрози, а також розкриваємо перед ними суть Його багатих обітниць та щедрих винагород.

Бог винагороджує добрі діла. Тому ми навчаємо, що Бог щедро винагороджує тих, хто чинять добро, як сказа-

но у пророка: “Так говорить Господь: Стримай голос свій від голосіння, і від сльози свої очі, бо є нагорода для чину твого...” (Єр. 31:16; Іс. 4). Також Господь каже в Євангелії: “Радійте та веселіться, нагорода бо ваша велика на небесах!” (Мт. 5:12); “І хто напоїть, як учня, кого з малих цих бодай кухлем водиці холодної, поправді кажу вам, той не згубить нагороди своєї” (Мт. 10:42). Проте, ми не вважаємо, що люди, які приймають дану Господом винагороду, на неї заслуговують. Вона приписується доброті, щедрості і вірності Бога, який її пообіцяв і дає. Нічим нікому не зобов’язаний, Він винагородить, як пообіцяв, вірних поклонників. Між іншим, і сама благодать поклоніння дається їм Богом. Навіть у вчинках святих є багато недосконалого і Бога не гідного. Але оскільки Бог прихильний і приймає тих, хто робить щось заради Христа, то дає їм обіцяну винагороду. З певної точки зору, праведність прирівняно до брудного одягу (Іс. 64:6). І Господь каже в Євангелії: “Коли зробите все вам наказане, то кажіть: “Ми нікчемні раби, бо зробили лиш те, що повинні зробити були!” (Лук. 17:10).

Людина не заслуговує ні на що. Хоча ми навчаємо що Бог винагороджує наші добрі діла, проте погоджуємося з Августином що, вінчаючи нас незаслужено, Бог, по суті, винагороджує Свої дари. Яку б винагороду ми не отримали, це відповідно, також благодать, тобто це більшою мірою благодать, ніж діла, тому що те добре, що ми робимо, відбувається переважно завдяки Богу, а не нам самим. Так говорить Павло: “Хто бо тебе вирізняє? Що ти маєш, чого б ти не взяв? А коли ж бо ти взяв, чого чванишся, ніби не взяв?” (1 Кор. 4:7). А ось як підсумовує ці слова благословенний мученик Кипріяни: “У нас немає нічого такого, чим ми могли би похвалитися, оскільки нічого не є нашим власним”. Тому ми засуджуємо тих, хто, відстоюючи заслуги людей, робить благодать Божу ні до чого не спроможною.

Розділ 17

Про Святу і Вселенську Церкву Божу та про Її Єдиного Голову

Церква завжди існувала і буде існувати. Оскільки Бог від самого початку мав спасти людей і привести їх до пізнання істини (1 Тим. 2:4), то цілком необхідно, щоб Церква не припиняла свого існування в минулому, сьогодні і до кінця світу.

Що таке Церква? Церква – це єднання вірних, покликаних та зібраних по всьому світу; це, можна сказати, співпричастя всіх святих, а саме тих, хто по-справжньому знає і належно поклоняється й служить у Христі Спасителі правдивому Богові, як Словом, так і Духом. Завдяки вірі вони є причетними до всіх привілеїв, щедро запропонованих Христом.

Громадяни однієї спільноти. Усі вони – громадяни одного міста, які живуть за правління одного і того ж самого Господа, ходять під одним і тим же законом, маючи спільність у всьому Його добрі. Тому що апостоли називають вірних святими, що їх освячено Кров'ю Сина Божого. Вони є "... співгрожани святим, і домашні для Бога" (Еф. 2:19). Член Символу Віри "вірую у в святу вселенську Церкву і спілкування святих..." цілком стосується цих святих.

Одна Церква на всі часи. І оскільки існує лише один Бог і один Посередник між Богом і людьми, Ісус Христос, Єдиний Пастир для всього стада, Єдиний Голова цього Тіла і, на завершення, один Дух, одне спасіння, одна віра, один Заповіт (або Завіт), то з цього неминуче витікає, що є лише одна Церква.

Вселенська Церква. Тому внаслідок універсальності цієї Церкви ми зємо її Вселенською. Вона розсіяна по всьому світу, охоплює всі часи і не обмежена часом чи простором. Тому ми засуджуємо донатистів, що обмежили Церкву незрозуміло якими межами Африки. Ми також не схвалюємо римського духовенства, яке нещодавно видавало римську Церкву за єдино можливу католицьку.

Форми, яких набуває Церква, або її складові. Церква складається з різних частин та набуває різних форм; не тому, що вона поділена або сама собою розірвана на шматки, а радше тому, що вона відрізняється різноманітністю своїх складових.

Воююча і тріумфуюча Церква. Одна Церква зветься Воюючою, а інша – Тріумфуючою. Перша досі веде війну на землі і бореться проти плоті, світу та його князя, диявола; як і проти гріха та смерті. Остання ж, пройшовши через цю боротьбу і будучи звільненою, тріумфує на небі і радіє перед Господом. Незважаючи на це, обидві утворюють спільність та єднаються одна з одною.

Помісна Церква. Ба більше, Воююча Церква на землі завжди складалася з Церков помісних, які, проте, сформували єдину Вселенську Церкву. Така воююча Церква існувала за різних умов: ще до приходу Закону, за Патріархів, умови були одними, а у часи Мойсеевого Закону – зовсім іншими. Укотре вони змінилися із приходом Христа, вже у євангельські часи.

Два народи. Зазвичай до уваги беруться два народи, а саме ізраїльтяни та язичники. Або, як кажуть, зібрані у Церкву з-поміж юдеїв і поган. Є також два Завіти: Старий і Новий.

Одна Церква для старого та нового народу. Проте для усього цього люду завжди була і є одна спільність, одне спасіння в єдиному Месії, в якому ми об'єднані вірою, подібно до того, як частини тіла існують під однією Головою. Вони поділяють “поживу духовну, і пили всі той самий духовний напій” (1 Кор. 10:2, 3). І все ж, ми визнаємо, що часи відрізняються і що Христос, Який був обіцяний і прийшов, щоб визволити людей, постає під різними знаками. І зараз, після скасування церемоній, світло сяє нам ще ясніше, а благословіння та свобода даровані нам ще більш рясно.

Церква як Храм Живого Бога. Цю святу Божу Церкву, яка будується на живих духовних каменях і основана на міцній скелі, названо Храмом Живого Бога: “Ніхто бо не може покласти іншої основи, окрім покладеної” (1 Кор. 3:11). Тому Церква і зветься “стовпом і підвалиною правди” (1 Тим. 3:15).

Церква не схибить. Доки Церква покоїться на скелі, якою є Христос, і має за підставу пророків і апостолів, вона не помиляється. І не дивно, що вона може оступитись, коли покидає того Єдиного, Хто є Істина.

Церква як Наречена і Діва. Цю Церкву також названо Дівою, Нареченою Христа, і навіть Єдиною Коханою. Тому що апостол каже: “Заручив бо я вас одному чоловікові, щоб Христові привести вас чистою дівою” (2 Кор. 11:2).

Церква як отара овець. Підпорядкована одному Пастиреві, Христу, Церква названа отарою овець (Єз. 34; Ів. 10).

Церква як Тіло. Підпорядковані Єдиному Голові, вірні є членами Христа, а тому Церкву також названо Тілом Христовим.

Єдиним Головою Церкви є Христос. Він є головою, що їй надається перевага у Тілі, від Нього усе Тіло отримує життя і, у всьому керуючись Його Духом, стає здатним до зростання. Існує лише одна голова для тіла і між нею та тілом є відповідність. Тому поза Христом Церква не може мати ніякого Голови. Будучи духовним Тілом, вона, задля гармонії з собою, має мати духовного Голову. Нею не може управляти будь-який інший дух, окрім Духу Христового. Ось чому Павло каже: “І Він Голова тіла, Церкви. Він початок, первороджений з мертвих, щоб у всьому Він мав першенство” (Кол. 1:18). І в іншому місці: “Христос Голова Церкви, Сам Спаситель тіла!” (Еф. 5:23). І ще: “Його дав найвище за все за Голову Церкви, а вона Його тіло, повня Того, що все всім наповняє!” (Еф. 1:22, 23). А також: “Щоб були ми правдомовні в любові, і в усьому зростали в Нього, а Він Голова, Христос. А з Нього все тіло, складене й зв’язане всяким допоміжним суглобом, у міру чинности кожного окремого члена, чинить зріст тіла на будівництво самого себе любов’ю” (Еф. 4:15, 16). Тому ми не схвалюємо вчення римського духовенства, яке робить папу римського вселенським пастирем і верховним головою Воюючої на землі Церкви, а значить Христовим намісником, що, відповідно до їх слів, володіє всією повнотою влади і суверенного авторитету в Церкві.

Єдиним Пастирем для Церкви є Христос. Адже ми навчаємо, що єдиним універсальним Пастирем і найвищим Понтифіком перед лицем Бога Отця є та залишається Господь Христос. І що в Церкві Він Сам виконує всі обов’язки єпископа або пастора, і це триватиме, доки існує світ. Тому Він не потребує заміни, на відміну від людей, коли вони кудись відлучаються. Бо Христос присутній в Церкві, Він є її життєдайним Головою.

В Церкві немає місця верховенству. Вводити будь-яке верховенство та панування в Церкві було суворо заборонено апостолам та їх послідовникам. Тим, кому ще досі не ясно, що ті, хто протистоять цій простій правді, суперечать прокорованому апостолами Петром і Павлом, слід читати ці та інші тексти: 2 Пет. 2; Дії 20:20; 2 Кор. 11:2; 2 Сол. 2.

В Церкві не місце безладу. А втім, відкидаючи римського голову, ми цим не привносимо в Церкву жодного безладу і сум'яття, бо навчаємо, що встановлений апостолами Церковний уряд необхідний для її утримання в належному порядку. Невпорядкованості і плутанини треба уникати. Звісно, що римський голова захищає свою тиранію і заведена у Церкві корупцію, перешкоджаючи, чинячи опір і намагаючись всіма силами викоринити належну церковну реформацію.

Церковний розбрат та чвари. Нам дорікають за те, що в наших Церквах, оскільки вони відокремилися від церкви Римської, виникли численні розбіжності та чвари. Тому, мовляв, вони не можуть бути справжніми Церквами. Створюється враження, ніби в Римській церкві ніколи не було жодних сект, суперечок і сварок, що стосуються релігії. Чвари відбувались не так в університетах, а розпалювались, переважно, за катедрами, тобто стосувались широкого загалу людей. Ми достеменно знаємо слова апостола: “Бог не є Богом безладу, але миру” (1 Кор. 14:33), – і також: “Бо коли задрість та суперечки між вами, то чи ж ви не тілесні, і хіба не по-людському робите?”(1 Кор. 3:3). Але ми не можемо заперечити, що Бог був присутній у апостольській Церкві, та що, незважаючи на суперечки і розбіжності, це була справжня Церква. Апостол Павло докоряв апостола Петру (Гал. 2:11 і далі), а Варнава розійшовся у поглядах з

Павлом. В Антіохійській церкві виникла велика суперечка між тими, хто проповідував Одного й Того ж Самого Христа (Лук. 15). В Церкві завжди відбувалися великі суперечки і найвидатніші вчителі Церкви розходилися між собою щодо важливих питань. Церква не перестала бути Церквою через ці розбіжності. Бо Богові угодню використовувати розбрати, які виникають у Церкві на славу Свого Імені, щоб проілюструвати істину, “щоб відкрились між вами й досвідчені” (1 Кор. 11:19).

Невід’ємні риси або ознаки правдивої Церкви. Більше того, оскільки окрім Христа ми не визнаємо жодного іншого Глави Церкви, то й не приймаємо того, що кожна Церква є справжньою лише на підставі власної схвальної думки про себе. Ми навчаємо, що справжній Церкві притаманні певні невід’ємні риси, її розпізнають за певними ознаками і, зокрема, такою ознакою є законна та щира проповідь Слова Божого. Маємо на увазі Слово, передане нам в книгах пророків та апостолів, які приводять нас до Христа, що сказав в Євангелії: “Мого голосу слухають вівці Мої, і знаю Я їх, і за Мною слідком вони йдуть. І Я життя вічне даю їм, і вони не загинуть повік, і ніхто їх не вихопить із Моєї руки... За чужим же не підуть вони, а будуть утікати від нього, бо не знають вони чужого голосу” (Ів. 10:27, 28.).

Такі люди у Церкві мають одну віру і один дух. Тому вони в душі та в правді поклоняються лише Одному Богові, люблячи лише Його всім серцем і всією силою та молячись до Нього через Ісуса Христа, єдиного Посередника і Покровителя. Вони не прагнуть праведності та життя поза Христом та поза вірою в Нього, бо вони визнають Христа Єдиним Головою і основою Церкви; спираючись на Нього, щодня оновлюють себе покаанням, терпляче несуть покладений на

них хрест. До того ж, об'єднані із усіма членами Христа не-ваданою любов'ю, пильнуючи й зберігаючи єдність духа у союзі миру, вони доводять, що є Христовими учнями. Водночас беруть участь у встановлених Христом і переданих нам через апостолів Таїнствах, відправляючи їх у прийнятий від Христа спосіб. Ось цей вислів апостола Павла всім добре відомий: “Бо прийняв я від Господа, що й вам передав” (1 Кор. 11:23 і далі.). Відповідно, церкви, що не є такими, якими б мали бути відповідно до почутого, ми вважаємо далекими від правдивої Христової Церкви, як би вони не вихвалялися спадкоємністю єпископів, єдністю та древністю. Крім того, ми маємо вказівку від апостолів Христових: “Утікайте від служіння ідолам” (1 Кор. 10:14; 1 Ів. 5:21); “Вийдіть із нього [з Вавилону], люди мої, щоб не сталися ви спільниками гріхів його, і щоб не потрапили в карання його” (Об'явл. 18:4; 2 Кор. 6:17).

Поза Божою Церквою спасіння немає. Високо цінуючи спільність з правдивою Христовою Церквою, ми заперечуємо, що ті, хто у ній не перебуває, але від неї відокремлюються, спроможні провадити життя перед Богом. Тому що коли світ гинув у потопі, спасіння поза ковчегом Ноя не було; внаслідок цього ми вважаємо, що немає надійного спасіння поза Христом, Який віддає Себе на радість обраним, зібраним у Церкві. А отже, навчаємо: хто хоче жити, не повинен відокремлюватись від справжньої Христової Церкви.

Церква не обмежена цими ознаками. Незважаючи на це, ми не намагаємось обмежити правдиву Церкву вищезгаданими ознаками, навчаючи, що всі ті, хто поза Церквою, або навіть не беруть участь у Таїнствах, до неї не належать. Тому що бувають люди, вимушено позбавлені Таїнств,

котрих стримують проти їх власної волі. Не говоримо про тих, хто приступає до Таїнств без підготовки або ними нехтує, тому що віра людей інколи слабне, хоча і не згасає остаточно; є й такі, чия недосконалість і помилки походять від немочі. Ми ж бо знаємо, що у Бога були певні друзі і поза громадою ізраїльською, у зовнішньому світі. Ми знаємо, що спіткало Божий народ у полоні Вавилону, де він на сімдесят років був позбавлений своїх жертв. Нам відомо, що трапилося із святим Петром, який зрікся свого Вчителя, і що мало не щодня трапляється з обранцями Бога та вірними людьми, які заблукали й ослабли. Більше того, ми знаємо, якими в апостольські часи були Церкви Галатії та Коринту. Апостол звинувачує їх в багатьох серйозних порушеннях, називаючи, проте, святими Христовими Церквами (1 Кор. 1:2; Гал. 1:2).

Іноді здається, що Церква померла. Трапляється, Бог, за Своєю справедливою постановою, дозволяє правді Свого Слова, вселенській вірі та належному поклонінню настільки затьмаритись і прийти до упадку, що Церква здається майже вимерлою: її, здається, більше не існує. Таке, як ми бачимо, сталося в часи Іллі (1 Цар. 19:10, 14), й траплялося і в інші часи. У темряві цього світу Бог має не декілька, а сім тисяч і навіть більше справжніх поклонників (1 Цар. 19:18; Об'явл. 7:3 і далі). Адже апостол каже: “Та однак стоїть міцна Божа основа та має печатку оцю: Господь знає тих, хто Його”; “Нехай від неправди відступиться всякий, хто Господне Ім'я називає!” (2 Тим. 2:19). Ось тому Церкву Божу можна назвати невидимою: не тому, що люди, які зібрані у церкву – невидимі, а тому, що приховане від наших очей і відоме лише Богові часто не стає предметом людського розсуду, тобто залишається таємним.

Не всі, хто є в Церкві, є Церквою. Знову ж таки, не всі, хто вважається Церквою, – це святі. Ними є живі та справжні члени Церкви. Тому що є багато лицемірів, які назовні чують Слово Боже і публічно приймають Таїнства, і, здавалось би, моляться Богові тільки через Христа, щоб визнати Його своєю єдиною праведністю, поклоняться Богові, виконувати обов'язки милосердя і дочасно терпіти негаразди життя. І все-таки вони внутрішньо позбавлені справжнього осяяння Духа, віри та ширості серця та не до кінця життя наполегливі у вірі. Найімовірніше і як правило, характер цих людей відкриється. Адже апостол Іван каже: “Із нас вони вийшли, та до нас не належали. Коли б були належали до нас, то залишилися б з нами; але вийшли, щоб відкрилось, що не всі вони наші” (1 Ів. 2:19). І хоча, імітуючи благочестя, вони не є Церквою, проте Церквою вважаються, подібно до того, як зрадники вважаються громадянами держави, доки їх не виявлять, та як серед пшениці зустрічається кукіль або плевели і полова, чи як набряки і пухлини виявляються в зловому тілі. Тому Церква Божа справедливо порівнюється з сіткою, де ловиться риба всіх видів, або з полем, на якому росте і пшениця і плевели (Мт. 13:24 і далі, 47 і далі).

Ми не повинні передчасно і надто поспішно судити. Отже, ми повинні бути дуже обережними, щоб не судити передчасно, а також не брати на себе зобов'язання виключати, відкидати чи відлучати тих, кого Господь не хоче виключити чи відкинути, і кого ми не можемо втратити, не завдаючи при цьому шкоди Церкві. З іншого боку, ми повинні бути пильними, щоб побожні не проспали той момент, коли нечестиві укріплять своє положення та заподіють Церкві шкоду.

Єдність Церкви не зводиться до зримих обрядів. Крім того, ми старанно навчаємо: для того щоб не спровокувати і не посприяти розколу в Церкві, слід бути обережними і надавати перевагу правді та єдності в Церкві. Єдність полягає не у видимих обрядах та ритуалах, а у правді та єдності католицької віри, яку нам передано не людськими законами, а в Святому Писанні, компендіумом⁴ якого є Апостольський Символ Віри. Отже, з древніх писань ми знаємо про існування безлічі обрядів, але у їх застосуванні допускалася свобода: ніхто ніколи не думав, що через них порушується єдність Церкви. Таким чином, ми навчаємо, що справжня гармонія в Церкві полягає в доктринах, в правдивій та узгодженій проповіді Христової Євангелії та в обрядах, які напряду до-ручені Господом. І тут ми особливо наполягаємо на сказаному апостолом: “Тож усі, хто досконалий, думаймо це; коли ж думаете ви щось інше, то Бог вам відкриє й це. Та до чого дійшли ми, поступаймо в тім самим далі” (Фил. 3:15, 16).

⁴ Компендіум – стислий виклад основних положень якої-небудь науки, результатів дослідження тощо.

Розділ 18

Про служителів Церкви, їх обов'язки та встановлення інституту служителів

Бог збудує Церкву через служителів. Для того щоб зібрати, встановити, зберегти для Себе Церкву і нею управляти, Бог завжди використовував служителів: Він робить це досі й продовжуватиме і надалі, доки Церква існує на землі. Отже, першопричина, установа та обов'язки служителів – найдавніші упорядкування Самого Бога, а не людські нововведення.

Служителі: виникнення цього інституту. Це правда, що Бог власною силою, без будь-яких засобів, може поєднатися з Церквою. Проте Він вважав за краще спілкуватися з людьми через служіння інших людей. Тому служителів слід розглядати не самих по собі, а як служителів Божих, тому що через них Сам Бог здійснює спасіння людей.

Не можна нехтувати служінням. Отже, ми попереджаємо людей остерігатись приписувати наші навертання та настанови таємній силі Святого Духа у такий спосіб, що робить церковне служіння марним. Бо добре завжди згадувати слова апостола: “Але як покличуть Того, в Кого не ввірували? А як увірують у Того, що про Нього не чули? А як почують без проповідника? І як будуть проповідувати, коли не будуть послані? Як написано: Які гарні ноги благовісників миру, благовісників добра...Тож віра від слухання, а слухання через Слово Христове” (Рим. 10:14, 17). А також те, що сказав Господь у Євангелії: “Поправді, поправді кажу вам: Хто приймає Мого посланця, той приймає Мене; хто ж при-

ймає Мене, той приймає Того, Хто послав Мене!” (Ів. 13:20). Так само чоловік з Македонії, який з’явився Павлу у видінні, поки той перебував в Азії, потаємно вмовляв: “Прийди в Македонію, і нам поможи!” (Дії 16:9). А в іншому місці Писання той самий апостол сказав: “Бо ми співробітники Божі, а ви Боже поле, Божа будівля” (1 Кор. 3:9). Однак, з іншого боку, згадуючи також слова Господа в Євангелії та слова апостола, ми повинні остерігатися приписувати служителям і служінню занадто багато: “Ніхто бо не може до Мене прийти, як Отець, що послав Мене, не притягне його, і того воскресу Я останнього дня” (Ів. 6:44); “Бо хто ж Аполлос? Або хто то Павло? Вони тільки служителі, що ви ввірували через них, і то скільки кому дав Господь. Я посадив, Аполлос поливав, Бог же зростив, тому ані той, хто садить, ані хто поливає, є щось, але Бог, що родить!” (1 Кор. 3:5-7).

Бог розчулює людські серця. Отже, давайте вірити, що Бог зримо навчає нас за допомогою Свого Слова через Своїх служителів, а потайки – через Духа Святого, розчулюючи серця Своїх вибраних до віри. Усю славу за виявлену таким чином милість ми віддаємо Богові, що було роз’яснено у першому розділі цього Віросповідання.

Хто такі служителі і що є невід’ємною ознакою служителів, яких Бог дав світові? Ще з самого початку існування світу Бог послуговувався найкращими з людей навіть тоді, коли ті були мудрими зі світської точки зору, були філософами, але не мали стосунку до правдивої теології. Зокрема, Він використовував патріархів, з якими часто говорив через ангелів. Для свого часу патріархи були пророками та вчителями, яким Бог тому і призначив жити протягом декількох століть, щоб вони стали тими, ким стали, – отцями та світилами в світі. За ними слідували прославлені на весь світ Мойсей та пророки.

Христос як Вчитель. А після цього Небесний Отець навіть послав Сина Свого Єдинородного, найдосконалішого з усіх земних Вчителів. У Ньому захована Божа премудрість, яка прийшла до нас через найсвятіше, просте та найдосконаліше з усіх вчення. Учнів, яких зробив апостолами, Він обрав Собі Сам. Вони розійшлися по всьому світу і, повсюди проповідуючи Євангелію, зібрали Церкви воедино. А потім, за Христовим наказом, встановили пасторів і вчителів у всіх Церквах. Він досі навчає Церкву, скеровуючи її через апостолових наступників. Тож так само як Бог дав Своему древньому народові патріархів, разом з Мойсеєм та пророками, так і народові Нового Заповіту Він послав Сина Свого Єдинородного, а разом з Ним – апостолів та вчителів Церкви.

Служителі Нового Завіту. Крім того, служителів нового народу називають по-різному: апостолами, пророками, євангелістами, єпископами, старійшинами, пасторами та вчителями (1 Кор. 12:28; Еф. 4:11).

Апостоли. Апостоли не перебували в якомусь конкретному місці, але збирали воедино різні Церкви по всьому світу. Після їх заснування апостоли зникли, і їх місце у кожній окремо взятій Церкві зайняли пастори.

Пророки. Пророки минулого були провидцями, які передбачали майбутнє, проте вони також тлумачили Писання. Такі люди стрічаються й досі.

Євангелісти. Авторів Євангельської історії ми називаємо Євангелістами; вони були також вісниками Христової Євангелії. Ось що Павло заповів Тимофієві: "...виконуй працю благовісника" (2 Тим. 4:5).

Єпископи. Єпископи є наглядачами та хранителями Церкви, які забезпечують її їжею та задовільняють потреби Церкви.

Пресвітери. Пресвітери – це старійшини. Скеровуючи її корисними порадами, вони є чимось на зразок сенаторів та отців Церкви.

Пастори. Пастори утримують Господню кошару та забезпечують її потреби.

Вчителі. Вчителі навчають і напоумляють до справжньої віри й побожності. Тому Церковних служителів можна називати єпископами, пресвітерами (старійшинами), пасторами та вчителями.

Порядки папства. Для найменування Божих служителів в Божу Церкву Свого часу було введено набагато більше титулів: одні стали патріархами, інші архієпископами, ще інші вікаріями, митрополитами, архиєпископами, дияконами, піддияконами, прислужниками, екзорцистами, канторами, воротарями, кардиналами, настоятелями, пріорами, і малими чинами (*ordines minores*). Так з'явилися отці вищого і нижчого рангу, встановивши чітку градацію у церковних порядках. Нас, проте, не турбує як воно було колись і як є зараз, тому що нам достатньо апостольського вчення про служителів.

Про монахів. Оскільки ми переконані, що ні Христос, ні апостоли не встановлювали чернецтва, монаших орденів та об'єднань, то вчимо, що Церкві Божій це приносить не користь, а радше згубу. У колишні часи ченці були пустельниками й заробляли на життя своїми руками тому не були тягарем, як покірні пасторам Церков миряни. Якщо раніше вони були стерпними, то тепер цілий світ бачить і знає, ким вони є. Монахи складають хтозна-які обітничі, а ведуть життя, що їм цілком суперечить, так що й найкращі з них заслуговують на зарахування до тих, про кого сказав апостол: “Бо ми чуємо, що дехто між вами живуть

по-ледачому, нічого не роблять, а тільки вдають, ніби роблять” (2 Сол. 3:11). Тому ми не практикуємо це і не навчаємо, що подібне мусить бути в Христових Церквах.

Служителі мають бути покликані та обрані. Крім того, ніхто не повинен узурпувати честь Церковного служіння, тобто захопити його шляхом хабарництва чи будь-яких обманів або обирати самовільно. Тож нехай служителі Церкви будуть покликані та обрані через законні церковні вибори; нехай їх ретельно вибирає Церква або ті, кому вона з цією метою делегує свої повноваження. Це має відбуватись належним чином, без будь-яких заворушень, розбратів та суперництва. Обирати слід не будь-кого, а людей здібних, що вирізняються достатньою для посвячення освіченістю, благочестивим красномовством, простою мудрістю і, нарешті, помірністю і почесною репутацією, згідно з апостольським правилом (1 Тим. 3, Тит. 1).

Рукопокладення (ординація). Ті, кого обирають, повинні бути посвячені старійшинами, за допомогою публічної молитви й покладання рук. Тут ми засуджуємо всіх тих, хто будучи ніким не обраним, не посланим і не призначеним, приступають до служіння за власним бажанням (Єр. 23). Ми засуджуємо служителів непридатних й необдарованих для пасторства.

Між іншим, ми визнаємо, що нешкідлива простота деяких пасторів древньої Церкви іноді приносила більше користі, ніж багатогранність, вишуканість та вигадливість тих, чия освіченість зрозуміла дуже небагатьом. З цієї причини, ми навіть сьогодні не відкидаємо чесної простоти таких пасторів, яка аж ніяк не є невіглаством.

Священство всіх віруючих. Звісно, що апостоли називають “священиками” усіх, хто вірить у Христа, тобто не з

огляду на посаду, а тому, що всіх вірних зроблено царями і священниками, щоб приносити жертви духовні, приємні для Бога через Ісуса Христа (Вих. 19:6; 1 Пет. 2:5, 9; Об'явл. 1:6). Тому священство та служіння⁵ – різні речі. Бо священство, як ми щойно сказали, є спільним для всіх християн, а служіння – ні. Оскільки ми скасували в Церкві папське священство, то не відмовляємося від служіння Церкви.

Священники та священство. Безумовно, в Новому Христовому Завіті вже немає такого священства, яке було у древніх людей і мало зриме помазання, священні шати та дуже багато обрядів, що прообразно вказували на Христа. Своїм приходом Христос виповнив і скасував всі ці обряди. Сам Христос навіки залишається єдиним Священником, і щоб нічим Його не принижувати, ми не надаємо права називатись священником жодному з служителів. Тому що Сам Господь не ставив ніяких священників в Церкві Нового Завіту. Він ставив служителів, які мали вчити і відправляти Таїнства, а не тих, хто, прийнявши владу від вікарія, мав би щодня приносити в жертву за живих і померлих плоть і кров Господа.

Характер служителів Нового Заповіту. Павло просто і коротко пояснює, що ми маємо думати про служителів Нового Завіту або Християнської Церкви і що мусимо їм приписувати: “Нехай кожен нас так уважає, якби служителів Христових і доморядників Божих таємниць” (1 Кор. 4:1). Отже, апостол хоче, щоб ми вважали служителів слугами. Апостол називає їх веслярами, чиї очі спрямовані на стернового; людьми, які живуть не для себе чи власних бажань, а для інших, а саме для своїх господарів, від наказу яких вони залежать. Бо у всіх своїх обов'язках кожному служителю Церкви наказано виконувати лише те, що заповідано

⁵ Йдеться про служіння тих, хто рукопокладений для цієї посади (Прим. пер.)

Господом, а не потурати собі. І в цьому випадку напряму заявлено, хто є Господом. Це Сам Христос, Якому служителі підпорядковуються у всіх справах служіння.

Служителі як доморядники Божих таємниць. Ба більше, щоб повніше викласти те, у чому полягає служіння, апостол додає, що служителі Церкви є управителями, доморядниками таємниць Божих. У багатьох місцях, а зокрема в 3-му розділі Послання до Ефесян, Павло називає Христову Євангелію Божими тайнами. Отже, служителів покликано саме з цією метою: проповідувати вірним Євангелію Христову та відправляти Таїнства. В інших місцях Євангелії ми також читаємо про “вірного і доброго домоправителя”: “Пан настановить його над своїми челядниками, щоб давати харч визначену своєчасно?” (Лук. 12:42). У Євангелії також є місце, де розповідається, як людина вирушає в чужу країну і, покидаючи свій дім, довіряє майно своїм слугам, розподіляючи поміж ними завдання.

Влада служителів Церкви. Отже, варто також сказати про владу та обов'язок служителів Церкви. Деякі наполегливо сперечалися щодо цієї влади і, всупереч заповіді Господа, Який заборонив учням панувати і високо цінував смирення, усе найвеличніше з того, що є на землі, підпорядковували цій владі (Лук. 22:24 і далі, Мт. 18:3 і далі). Дійсно, існує ще одна чиста та абсолютна влада, яку називають силою права. Відповідно до цієї влади все на світі підпорядковується Христу, який є Господом усіх. Він Сам свідчив про це, коли сказав: “Дана Мені всяка влада на небі й на землі” (Мт. 28:18), – і ще: “Я Перший і Останній, і Живий. І був Я мертвий, а ось Я Живий на вічні віки. І маю ключі Я від смерті й від аду” (Об'явл. 1:17,18); а також: “Оце каже Святий, Правдивий, що має ключа Давидового, що Він відчиняє, і ніхто не зачинить, що Він зачиняє, і ніхто не відчинить” (Об'явл. 3:7).

Реальну владу Господь зберігає за Собою. Цю владу Господь залишає за Собою і не передає її нікому іншому, залишаючись осторонь, як глядач, поки його служителі працюють. Бо Ісає каже: “І дам ключа дому Давидового на рамено Його” (Іс. 22:22); “Влада на раменах Його” (Іс. 9:6). Він використовує цю владу, усім керуючи.

Влада церковного уряду та межі повноважень, даних служителям. Богом, Який має повноту абсолютної влади, встановлено межі повноважень для церковного уряду та служіння. Цю владу призначено переважно для служіння, а не для панування.

Ключі. Даючи управителю владу у своєму домі, господар дає йому ключі, щоб він міг впускати або проганяти тих, кого впустив або виключив господар. Маючи цю владу, служитель, залежно від посади, яку займає, робить те, що наказав Господь; Господь підтверджує те, що робить, і хоче, щоб те, що зробив Його слуга, сприймалось і визнавалось як зроблене Ним Самим. Безсумнівно, саме цього стосуються ці євангельські висловлювання: “І ключі тобі дам від Царства Небесного, і що на землі ти зв’яжеш, те зв’язане буде на небі, а що на землі ти розв’яжеш, те розв’язане буде на небі!” (Мт. 16:19), – а також: “Кому гріхи простите, простяться їм, а кому затримаєте, то затримуються!” (Ів. 20:23). Якщо ж служитель не виконує все так, як наказано йому Господом, а виходить за межі, встановлені вірою, тоді Господь, безумовно, робить Ним зроблене недійсним. Тому церковна влада служителів Церкви (доки все в Церкві відбувається так, як Господь приписав у Своєму Слові), – це та функція, що дозволяє дійсно керувати Церквою Божою. Коли влада ключів, про яку йшлося вище, застосовується відповідним чином, вірні ставляться до цього як до зробленого Самим Господом.

Всім служителям Церкви дана єдина влада та однакові обов'язки. Тобто у розподілі влади поміж служителями існує рівноправ'я: всі вони наділені однією і тією ж владою. Авжеж, першопочатково єпископи або пресвітери спільно управляли Церквою: ніхто з них ані підносився над іншим, ані узурпував владу або авторитет колег єпископів, підносячись понад ними. Адже пам'ятали слова Господа: “Хто найбільший між вами, нехай буде, як менший, а начальник як службовець” (Лк. 22:26). Вони зберігали себе в покірності та спільним служінням допомагали одне одному в управлінні та збереженні Церкви.

Потрібно дотримуватись порядку. Незважаючи на це, для збереження порядку громаду скликає якийсь окремих служитель, який пропонує питання до розгляду, з'ясовує позиції окремих учасників збору: коротше кажучи, обережно застосовує певні правила, які, з одного боку, допомагають розкритися найкращим людським здібностям, а з іншого – перешкоджають виникненню будь-якої плутанини. Читаючи Дії Апостолів, ми дізнаємося, що подібним чином діяв Св. Петро. При цьому йому не надавали перевагу перед іншими, а також не наділяли особливим авторитетом. Тому Кіпріан Мученик доречно каже у своєму *“De Simplicitate Clericorum”*: “Інші апостоли добре знали, хто такий Петро, якому було дано сподобитися честі в товаристві і мати певний вплив; але ця його першість походить із єдності в результаті якої Церква постає як єдине ціле”.

Як і коли певні люди почали мати більшу вагу, аніж інші. Коментуючи Послання Павла до Тита, Св. Єронім говорить щось подібне: “Перш ніж за підбурюванням диявола розпочалося прив'язування релігії до людей, Церкви управлялися спільною радою старійшин (пресвітерів). Але коли кожен подумав, що ті, кого він охрестив, є його, а не Хрис-

товою власністю, було вирішено обрати одного із старійшин і встановити його над іншими. На нього буде покладена відповідальність за всю Церкву і, таким чином, будуть усунені всі зерна розколу”. Але ж святий Єронім не рекомендує цього, так ніби це божественний указ, бо одразу додає: “Проте, що старійшини підпорядковуються тим, кого над ними поставлено, вони дізнавались з Церковного передання, так само єпископи – про те що вони поставлені над старійшинами. Тобто те, що єпископи знаходяться над старійшинами походить не від правди, яку затвердив Господь, а скоріше з передання, а керувати Церквою вони мають спільно”. Так каже Єронім. Отже, ніхто не має права заборонити повернення до того, що було постановлено Божою Церквою в давнину та чому надається перевага перед людським звичаєм.

Обов'язки служителів. Служителі мають багато різних обов'язків, але здебільшого вони обмежені двома, які визначають решту. Це навчання Христовій Євангелії та вірне справляння Таїнств. Адже обов'язок служителя складає зібрання громади для Богослужіння, на якому викладається Боже Слово, а вчення застосовується Церквою та в інтересах опіки над нею. Саме служителям належить подбати про те, щоб вчення принесло користь слухачам, спорядило вірних, навчило й напоумило невігласів, спонукало нероб та скигліїв йти шляхом Господнім. Більше того, вони повинні втішити, зміцнити слабких людей і озброїти їх проти безлічі спокус сатани; докорити правопорушникам, напоумити тих, хто збився зі шляху, підняти тих, хто впав, переконати тих, хто не бачить необхідності розпізнати та відігнати вовка, що опинився поруч з Господньою вівцею, мудро та суворо докорити беззаконникам та порочним, не потураючи і не оминаючи великого безчестя. Окрім того, вони повинні відправляти Таїнства, загострюючи увагу на вірному

їх використанні, та благодворним повчанням підготувати всіх людей до участі в Таїнствах. Служителі мають оберігати вірних у святій єдності, зупиняти розколи, викладати неосвіченим основи віри, привертати увагу Церкви до потреб людей бідних. А ще навідувати, повчати та оберігати на дорозі життя хворих та тих, хто страждає через різні спокуси. А також в часи скрути відвідувати публічні молебні, брати участь у спільних постах, які є вправлянням у святій помірності, та якомога ретельніше стежити за всім, що несе Церквам спокій, мир і добробут. Але для того щоб служитель міг робити все це краще, і воно не ставало для нього обтяжливим, від нього, у першу чергу, вимагається наявність страху Божого, постійності у молитві, занять духовним читанням, а також ретельного й сталого пильнування, щоб у чистоті життя перед усіма людьми сяяло його світло.

Дисципліна. Оскільки дисципліна є абсолютною необхідністю в Церкві, і ранні отці практикували відлучення від Церкви, а церковні суди, під час яких ця дисципліна впроваджувалась мудрими і побожними людьми, були колись звичною практикою в народі Божому, то для повчання, яке зважає на супутні обставини, суспільний стан та необхідність, служителі і сьогодні повинні запроваджувати таку дисципліну. Будь-де і будь-коли слід наглядати за тим, щоб все служило збудуванню: гідно і чесно, без утисків та чвар. Бо апостол свідчить, що влада в Церкві була дана йому Господом для розбудови, а не для руйнування (2 Кор. 10:8). Застерігаючи від того, аби не вирвати разом з бур'янами пшениці, Сам Господь заборонив полоти бур'яни на Господньому полі (Мт. 13:29 і далі).

Навіть до поганих служителів належить дослухатись. Більше того, ми рішуче заперечуємо помилку донатистів, які

вважають, що вчення та відпущення Таїнств є дієвим чи недієвим, відповідно до доброго або поганого способу життя, який провадять служителі. Бо ми знаємо, що голос Христа має бути почутим навіть тоді, коли він лунає з уст поганих служителів. Тому що Сам Господь сказав: “Тож усе, що вони скажуть вам, робіть і виконуйте; та за вчинками їхніми не робіть...” (Мт. 23:3). Нам відомо, що Таїнства освячені постановою та словом Христа, і що для побожних вони є дієвими, незважаючи на те, що їх відправляють негідні служителі. Августин, благословенний слуга Божий, неодноразово сперечався з цього приводу з донатистами, посилаючись на Писання.

Синоди. Попри це, поміж служителями має бути встановлена відповідна дисципліна. Вчення та життя служителів слід ретельно перевіряти на синодах. Старійшини повинні докоряти злочинцям, яких можна вилікувати, і повертати їх на вірну дорогу, а також усувати з Церкви, якщо вони невиліковні. Справжні пастори повинні відігнати їх від стада Господнього, мов вовків. До лжевчителів не слід проявляти жодної терпимості. Ми також не відкидаємо екуменічних соборів, якщо вони скликаються на благо Церкви, а не для її знищення.

Вартий працівник своєї нагороди. Усі вірні служителі, як і добрі працівники, також гідні винагороди за свою працю. Вони не грішать, приймаючи платню і все, що необхідне їм самим та їхнім родинам. Тому що в 1 Кор. 9, 1 Тим. 5 та в інших місцях апостол показує, що це здійснюється Церквою у встановленому порядку та приймається служителями. Апостольське вчення спростовує точку зору анабаптистів, які засуджують і ганьблять служителів, що отримують платню за служіння.

Розділ 19

Таїнства Церкви Христової

Чим є Таїнства і як вони долучені до Слова. Бог від початку прилучив до проповіді Слова в Церкві sacramentalні знаки – Таїнства. Свідчення цьому знаходимо повсюди у Святому Писанні. Таїнства – це містичні символи, або святі обряди, або священні дії, які встановлено Самим Богом; вони складаються з його Слова, знаків і того, на що вони вказують. Завдяки їх присутності в Церкві Він пам'ятає та час від часу нагадує людям про явлені Ним великі привілеї. Цими знаками Він запечатує Свої обітниці, видимі уособлення і, ніби пропонує нам побачити те, що Він робить для нас незримо. Таким чином, через дію Духа Божого в наших серцях Він зміцнює і зрощує нашу віру. Зрештою, Господь тим самим відділяє нас від усіх інших людей та релігій, освячуючи і цілком прив'язуючи до Себе, і вказує на те, чого Він від нас вимагає.

Деякі Таїнства стосуються Старого Завповіту, а деякі – Нового. Деякі Таїнства стосуються старозаповітного, а деякі – новозаповітного народу. Таїнствами стародавніх людей були обрізання та принесення Пасхального Ягняти; мають на увазі жертви, які практикувались від початку світу.

Кількість Таїнств нового народу. Таїнствами нового людства є Хрещення та Вечеря Господня. Дехто вважає, що їх є сім. Ми визнаємо, що покаяння, посвячення в служителі себто апостольське рукопокладення, а не папська хіротонія) та подружжя – це корисні, Богом встановлені обряди, але не Таїнства. Конфірмація та соборування є людськими вина-

ходами, без яких Церква може обійтися, нічого при цьому не втрачаючи. Ми не практикуємо цього в наших Церквах, бо вони містять у собі те, що ми в жодному разі не можемо схвалити. Перш за все, ми ненавидимо всю ту торгівлю, у якій папісти беруть участь при відправленні Таїнств.

Ініціатор Таїнств. Ініціатором всіх Таїнств є не будь-яка людина, а Єдиний Бог. Люди не можуть встановлювати Таїнства, тому що це стосується поклоніння Богові, а призначати порядок поклоніння Богові та приписувати те, яким він має бути, – не людська справа. Людина мусить прийняти і оберігати те, що отримала від Бога. Крім того, до символів додаються Божі обітничі, які потребують віри. А віра покладається лише на Слово Боже. Слово Боже подібне до цінних паперів або листів, а Таїнства – до печаток, що додаються до листа лише Богом.

Христос продовжує діяти в Таїнствах. Та оскільки ініціатором Таїнств є Бог, то Він продовжує діяти в тій Церкві, в якій вони звершуються правильно: щоб вірні, отримуючи Таїнства від служителів, знали, що Бог діє відповідно до власної постанови, а тому приймали їх, як з руки Божої. Помилки ж служителя (навіть якщо це дуже великі провини) не можуть на них вплинути, оскільки вірні визнають, що цілісність Таїнств залежить від Господньої установи.

Головне у Таїнствах або у чому полягає їх суть. Головною обіцянкою Бога у всіх Таїнствах, тобто тим, на що в усі епохи спрямовують свою увагу побожні (інколи називаючи це сутністю або змістом Таїнств), є Спаситель Христос – єдина жертва Божого Ягняти, заколеного від закладин світу. Він – та Скеля, з якої пили всі наші отці, через Нього, у Дусі Святому, здійснилось нерукотворне обрізання всіх обраних, їх було омито від усіх гріхів та підживлено Христовими Тілом та Кров'ю до вічного життя.

Схожість та відмінність Таїнств для людей Старого і Нового Заповітів. Таїнства обох Заповітів є рівноцінними в тому, що стосується головного, тобто самої їх суті. Тому що в обох випадках самою суттю і тим головним, у чому полягають Таїнства, є Єдиний Посередник і Спаситель вірних – Христос, адже Бог – це єдиний ініціатор Таїнств. В обидвох Заповітах вони були дані як знаки та печаті Божої благодаті й обітниць, які повинні звернути увагу та відновити в пам'яті великі Божі привілеї, а також відділити вірних від усіх релігій світу. Насамкінець, вони мають бути сприйняті духовно, вірою, а також повинні прив'язати тих, хто їх приймає, до Церкви та нагадати вірним про їх обов'язки. З цього погляду, Таїнства обох Заповітів одне від одного не відрізняються, хоча за зовнішніми ознаками вони різні. І дійсно, коли йдеться про знаки, є велика різниця. Наші Таїнства є більш незмінні та довготривалі, оскільки вони ніколи, до самого кінця світу, не будуть змінені. Більше того, наші знаки свідчать про те, що їхня суть та обітниця були виконані або вдосконалені у Христі: колишні знаки ж вказували на те, що лише мало бути виконане. Наші знаки також є більш простими, менш трудомісткими, менш пишними, коли йдеться про церемонії. Вони належать більшій кількості людей, які розсіяні по всій землі. А оскільки вони досконаліші, і Дух розпалює через них більшу віру, то це виливається в ще сильніше сповнення Святим Духом.

Старозаповітні Таїнства скасовані, але перейшли у спадок до Нових Таїнств. Відколи Христос, справжній Месія, оселився в нас, а на людей Нового Заповіту вилася рясна благодать, старозаповітні Таїнства припинено і відмінено. Це місце заступили Таїнства Нового Заповіту: замість обрізання – Хрещення, замість пасхального ягняти та жертв – Вечеря Господня.

З чого складаються Таїнства. Як і колись, Таїнства складаються зі Слова, знака та того, що позначається цим знаком. Складові в своїй суті не змінилися, тому що Таїнством їх робить Слово Боже, без якого б вони ним не були.

Посвячення Таїнств. Таїнства посвячено Словом, і вони постають перед нами освяченими Тим, Хто їх встановив. Освячення чи посвячення чогось для Бога полягає в призначенні для святого вжитку. З цією метою те, що освячується, потрібно вилучати із загального та звичайного вжитку та доручати на святе користування. Бо знаки Таїнств відведено від загального користування, тобто від того, що є зовнішнім і видимим. Стихія води та видиме омиття, яке звершує служитель, є знаком Хрещення, а вказує він на відродження та омиття від гріхів. Так само під час Господньої Вечері: зовнішній знак – це хліб і вино, які були взяті з-поміж того, що ми зазвичай їмо та п'ємо, і ними означено віддане Христом Тіло та пролиту за нас Кров, або, можна сказати, причетність до Тіла і Крові Господа. Тому вода, хліб та вино, відповідно до їхньої природи та поза божественним вжитком, – це звичні для нас означники і речі у нашому досвіді користування. Але коли разом із призовом Божественного Імені та оновленням першопочаткового встановлення та освячення до них додається Слово Боже, то ці знаки освячуються Христом. Бо перше встановлення та освячення Таїнств Христом назавжди залишається дієвим у Церкві Божій, тож ті, хто справляють Таїнства у Ним встановлений спосіб, а не якимось по-іншому, досі послуговуються цим першим всеохоплюючим освяченням. Слова Самого Христа, відповідно, повторюються під час справляння Вечері Господньої.

Знаки переймають імена у речей, які позначають. Коли зі Слова Божого ми дізнаємося, що ці знаки були встановлені з метою, яка відрізняється від їх звичайного вжитку, то починаємо навчати, що у святому вжитку вони

переймають назву від того, що позначають. Вони вже не називаються простою водою, хлібом чи вином, але водою відродження або омиття, а також Тілом і Кров'ю Господа (або ж символами та Таїнствами Господнього Тіла та Крові). Йдеться не про те, що символи перетворились на те, що вони позначають, або що вони перестали бути тим, чим вони є за своєю природою. Бо інакше вони не були б Таїнствами. Якби вони були лише тим, що позначають, то не були б знаками.

Сакраментальна єдність. Знаки присвоюють назви речей, тому що вони є містичними знаками священного, як і тому, що означник та означуване поєднані між собою сакраментально; це таємне поєднання відбулося за задумом або волею Того, Хто встановив Таїнства. Бо вода, хліб та вино – це святі, а не звичайні знаки. Тому що Той, Хто встановив воду для Хрещення, зробив це не лише для того, щоб вірні були окроплені під час Хрещення водою. Той, хто наказав їсти хліб та пити вино під час Вечері, не хотів, щоб вірні приймали лише хліб та вино: так, ніби вони їдять вдома звичайний хліб, не надаючи цьому ніякого потаємного змісту. Тож це було встановлено для того, щоб вони духовно брали участь в означуваних речах і через віру були справді очищені від своїх гріхів та причетні до Христа.

Секти. Отже, ми зовсім не схвалюємо тих, хто надає освяченню Таїнств хтозна-яких ознак та формулювань і пов'язує це з впливом слів, промовлених тим, кого посвячено, його святими намірами, або ще з якимись другорядними речами, яких ні Христос, ні апостоли, не передали нам словом чи прикладом. Ми також не схвалюємо вчення тих, хто говорить про Таїнства лише як про звичайні, неосвячені та недієві знаки. Ми також не схвалюємо тих, хто, зважаючи на невидиму складову Таїнств, зневажає їх видиму складову, зважаючи знаки зайвими, оскільки вони, мовляв, і так

користуються предметом цих знаків. Кажуть, що таких поглядів дотримувалися мессаліани.

Означувані речі не є ані включені, ані прив'язані до Таїнства. Ми не схвалюємо вчення тих, хто навчає, що благодать та означувані речі настільки прив'язані до знаків та поглинуті ними, що, хто б не долучався до них зримо, обов'язково приймав би на себе благодать та все те незримо, на що вказує знак.

Однак, так само як ми не оцінюємо значення Таїнств гідністю чи негідністю служителя, ми також не розглядаємо їх через стан того, хто бере в них участь. Бо ми знаємо, що цінність Таїнств залежить суто від віри, а також від правдивості та благості Бога. Тому що Слово Боже є правдивим Божим Словом, коли Воно проповідується: це не повторювання порожніх слів, але Боже означування речей. Слово Боже залишається справжнім Божим Словом, навіть якщо безбожники чують і розуміють слова, але не користуються тим, на що вони вказують, тому що не приймають їх з правдивою довірою. Отже, Таїнства, які через Слово формуються з означуваних та знаків, непорушно залишаються правдивими Таїнствами: навіть за умови того, що невіруючі їх не приймають, вони вказують не лише на священні означники, але й на означувані з Божої руки речі. У тому, що вони приймаються незаконно і без віри винний не Бог, а люди. Проте їх невірність не скасовує Божої вірності (Рим. 3:3 і далі).

Мета, з якою було встановлено Таїнства. Оскільки мета, заради якої були встановлені Таїнства, була мимохідь роз'яснена упродовж всього цього викладу від його початку, коли ми говорили про те, що таке Таїнства, то немає потреби втомлювати слухачів повторенням сказаного. Із цього логічно випливає необхідність поговорити про Таїнства нового людства.

Розділ 20

Святе Хрещення

Встановлення Хрещення. Хрещення було започатковане та освячене Богом. Спочатку хрестив Іван, котрий занурив Христа у води Йордану. Від нього Хрещення перейшло до апостолів, які також хрестили водою. Господь Сам наказав їм проповідувати Євангеліє та хрестити “в Ім’я Отця, і Сина, і Святого Духа” (Мт. 28:19). І в Діяннях Петро сказав юдеям, які розпитували, що вони повинні робити: “Покайтеся, і нехай же охреститься кожен із вас у Ім’я Ісуса Христа на відпущення ваших гріхів, і дара Духа Святого ви приймете!” (Дії 2:37 і далі). Унаслідок цього дехто називає Хрещення знаком посвячення в Божий народ, оскільки через нього життя обраних присвячено Богові.

Одне хрещення. У Церкві Божій існує лише одне хрещення: одного хрещення чи то посвячення достатньо Богові. Бо прийняте одного разу, хрещення поширюється на все життя, воно є вічною печаткою нашого усиновлення.

Що означає бути охрещеним? Охреститися в ім’я Христа означає бути захищеним, допущеним і прийнятим у завіт та сім’ю, а відтак і у спадщину Божих синів; носити в цьому житті Боже Ім’я, тобто називатися сином Божим, а також бути очищеним від нечистоти гріхів та обдарованим всілякою Божою благодаттю для провадження нового та невинного життя. Тому Хрещення відновлює у нашій свідомості велику прихильність, яку Бог виявив до смертних. Адже всі ми при народженні осквернені гріхом та є дітьми гніву. Але Бог, багатий милосердям, з власної волі очищає

нас від наших гріхів Кров'ю Свого Сина. Бог всиновлює нас в Христі, єднаючись з нами у святому завіті та збагачуючи різними дарами, щоб ми могли жити по-новому. Це все гарантовано хрещенням. І справді, ми відроджуємось, очищаємось і відновлюємось Богом незримо, через Святого Духа, а зримо отримуємо впевненість у найбільших дарах через воду, у якій ці великі привілеї постають перед нашими очима.

Нас охрещено водою. І тому нас охрещено водою, тобто видимим чином омито або окроплено. Бо вода змиває бруд, охолоджує та освіжає розпалені й втомлені тіла. Божа благодать здійснює це для нашої душі незримо чи, так би мовити, духовно.

До чого зобов'язує Хрещення. Ба більше, Хрещення також символізує те, що Бог відокремлює нас від усіх чужих релігій і народів, посвятивши нас у Свою власність. Тому, коли нас хрестять, ми сповідуємо свою віру та зобов'язуємось жити у послуху Богові, вмертвляти тіло та оновлювати своє життя. Як наслідок, нас зараховано до святого Христового війська, щоб упродовж всього нашого життя ми боролись проти світу, сатани та власної плоті. Скажемо навіть більше: ми для того охрещені в єдине Церковне Тіло, щоб зуміти злагоджено погодитися у єдиній вірі з усіма членами і служити одне одному.

Форма хрещення. Ми вважаємо, що найдосконалішою формою хрещення є та, якою хрестили Христа та якою хрестили апостоли. Отже, ми не вважаємо що Хрещення потребує вдосконалення за допомогою того, що було згодом додане людиною та практикувалося Церквою. Наприклад, екзорцизм, використання запалених світильників, олії, солі,

плювка⁶ та інших подібних речей, як, скажімо, традиція проводити хрещення двічі на рік і супроводжувати його безліччю обрядів. Бо ми вважаємо, що при першому встановленні Церкви Богом було освячене одне хрещення. Посвячене Словом, воно і досі дієве з огляду на першопочаткове благословіння Боже.

Служитель, який проводить Хрещення. Ми навчаємо, що хрещення не повинно проводитись жінками або акушерками, тому що Павло усував жінок від виконання подібних церковних обов'язків.

Анабаптисти. Ми засуджуємо анабаптистів, які заперечують охрещення новонароджених дітей віруючих. Згідно з Євангельським вченням, таким, як діти, належить Боже Царство і вони перебувають в завіті із Богом. Чому ж їм не мав би даватися знак Божого завіту? Чому ж ті, хто належить Богові і перебуває в Його Церкві, не повинні прийматися через святе Хрещення? Анабаптистів ми засуджуємо також за решту їх своєрідних вчень, яких вони дотримуються всупереч Слову Божому. Тому ми – не анабаптисти і не маємо з ними нічого спільного.

⁶ Традиція римо-католицької Церкви, яка мала на меті провести символічну паралель між хрещенням та історією про зцілення глухонімого. Тоді Господь сплюнув (Мк. 7:33).

Розділ 21

Про Святу Господню Вечерю

Вечеря Господня. Вечеря Господня, яку ще називають Столом Господнім і Євхаристією (Вдячністю), зветься так тому, що її було встановлено Христом під час останньої Вечері; вона й досі представляє цю Вечерю ще й тому, що під час неї вірних духовно годують та напувають.

Ініціатор та Освятитель Вечері. Ні ангел, ні будь-яка людина не є ініціатором Вечері Господньої. Ініціатором є Сам Бог, Господь наш, Ісус Христос, який першопочатково освятив її для Церкви. Те ж саме освячення чи благословіння досі перебуває серед усіх тих, хто святкує встановлену Господом, а не якусь іншу Вечерю. Під час цієї Вечері вони повторюють встановлені Господом слова і в усьому наслідують правдивою вірою лише Христа, з рук Якого вони, так би мовити, отримують через служителів Церкви усе необхідне.

Пам'ятка про Божі привілеї. Цим священним обрядом Господь хоче освіжити в пам'яті явленій смертним великий привілей, а саме те, що віддавши Своє Тіло і Кров, Він проситив всі наші гріхи та викупив нас від вічної смерті та влади диявола. Відтепер Він годує нас Своїм Тілом і дає пити Свою Кров. Якщо це приймається духовно через правдиву довіру, то воно живить нас до вічного життя. Цей великий привілей оновлюється під час кожного проведення Вечері Господньої. Тому що Господь сказав: "Робіть це на згадку про Мене". Щоб ми не хитались у вірі, ця Свята Вечеря також запечатує той факт, що за нас віддане Тіло Самого Христа, а Його Кров пролита для прощення наших гріхів.

Знаки та означувані речі. Все це зримо і публічно представлене у Таїнстві через служителів. Тобто те, що незримо викуване всередині душі Духом Святим, можна побачити явно, на власні очі. Ми бачимо хліб, який підноситься служителем і чуємо слова Господа: “Прийміть, споживайте, це тіло Мое” та “Пийте з неї всі, бо це кров Моя Нового Заповіту”. Тому вірні приймають дане Господнім служителем та ідять Хліб Господній, п’ють Чашу Господню. Дією Христа через Духа Святого водночас вони незримо приймають Тіло і Кров Господню і, таким чином, підживлюються до вічного життя. Бо Тіло та Кров Христа – це справді їжа та питво, необхідні для вічного життя. А Сам Христос, оскільки Він був відданий за нас і є нашим Спасителем, є основним на Вечері, і ми не дозволяємо нічим Його замінювати. Але для того щоб краще і чіткіше зрозуміти, як Тіло і Кров Христа є їжею і питтям для віруючих і як вони приймаються вірними для життя вічного, додамо декілька тверджень. Існує декілька різновидів споживання їжі. При тілесному споживанні їжу поміщають до рота, розжовують і ковтають, внаслідок чого вона потрапляє у шлунок. У минулі часи капернаїти⁷ вважали, що Тіло Господнє має бути спожите саме таким чином, але Він спростував такий погляд (Ів. 6). Тілесне споживання Тіла Христового неможливе, оскільки це було б ганьбою та дикістю. Усі люди мають визнати, що це не та їжа, якою набивають шлунок. У те, що Тіло Христа слід споживати устами, не вірили побожні мужі древності, тому й ми не схвалюємо відповідний канон у постановах Папи (Ego Berengarius (*De Consecrat., Dist. 2*)).

Духовне споживання Господа. Є також духовне споживання Христового Тіла. Йдеться не про те, що їжа має

⁷ Капернаїти – 1) жителі Капернауму; 2) ті, хто вірить у трансубстанціацію.

бути підмінена духом. Завдяки духовному споживанню тіло і кров Господа, зберігаючи власну сутність та властивості, духовно передаються нам не тілесним, а духовним шляхом, а саме Святим Духом, який застосовує і дарує нам те, що було приготовлено для нас жертвою Господнього Тіла і Крові. Цим є прощення гріхів, визволення і вічне життя; так що Христос живе в нас, а ми живемо в ньому, і Він змушує нас із цією вірою приймати Його, щоб, врешті-решт, стати такою духовною їжею та питтям, себто нашим життям.

Будучи нашою їжею, Христос підтримує нас у житті. Навіть тілесна їжа та пиття не лише освіжають і зміцнюють наші тіла, але й підтримують їх живими. Так і віддане за нас Христове Тіло і пролита Кров, не лише освіжають і зміцнюють наші душі, але також зберігають їх живими: не в тій мірі, якою вони споживаються тілесно, але настільки, наскільки вони передані нам духовно, як сказав Господь: “А хліб, що дам Я, то є тіло Моє, яке Я за життя світові дам” (Ів. 6:51), – а “тіло” (тобто те, що споживається тілесно) “не помагає нічого”; “То дух, що оживляє... Слова, що їх Я говорив вам, то дух і життя” (Ів. 6:63).

Ми прийняли Христа через віру. Для того щоб їжа стала корисною і виконала своє призначення в наших тілах, її треба спожити. Залишаючись неспожитою, вона не приносить нам ніякої користі. Так само для того, щоб Христос став нашим і жив у нас, а ми у Ньому, необхідно приймати Його через віру. Тому що Він каже: “Я хліб життя. Хто до Мене приходить, не голодуватиме він, а хто вірує в Мене, ніколи не прагнутиме” (Ів. 6:35); а також: “Хто тіло Моє споживає та кров Мою п’є, той в Мені перебуває, а Я в ньому. Як Живий Отець послав Мене, і живу Я Отцем, так і той, хто Мене споживає, і він житиме Мною” (Ів. 6:56, 57).

Духовна їжа. З усього цього бачимо, що під духовною їжею ми не маємо на увазі хтозна-яку уявну їжу, а лише віддане за нас Тіло Господнє, яке, однак, приймається вірними не тілесно, а вірою, тобто духовно. У цьому питанні ми слідуємо вченню Самого Спасителя, Христа Господа, згідно з написаним в Євангелії від Івана (6 розділ).

Споживання їжі є необхідним для спасіння. Споживання Тіла і пиття Крові Господньої є настільки необхідним, що без цього ніхто спастися не може. Таке духовне споживання їжі та пиття відбувається не тільки під час Вечері Господньої, а також тоді та там, де людина довіряє Христу. Можливо, що саме цього стосується висловлювання Св. Августина: “Чому ви забезпечуєте себе необхідним для шлунку? Наситьтеся довірою”.

Сакраментальне споживання Господа. Окрім споживання, у більш широкому сенсі цього слова існує також сакраментальне споживання Тіла Господнього, через яке віруючий справді долучається до справжніх Тіла та Крові Господа не лише внутрішньо і духовно, але й, приходячи до Господнього столу, зримо приймає видиме Таїнство Тіла і Крові Господа. Безумовно, коли віруючий повірив, він вже отримав життєдайну їжу і отримав від неї користь, але це не означає, що, приймаючи Таїнство, він вже нічого не набуде. Оскільки він продовжує перебувати у спільності Тіла та Крові Господа, його віра розпалюється і зростає, він підкріплюється духовною їжею. Тому що віра росте протягом всього нашого життя. А той, хто зримо приймає Таїнство зі справжньою довірою, не лише отримує знак, але й, як було зазначено, радіє самій речі. До того ж, він підкоряється Господній установі та заповідям, із радісним усвідомленням дякує за Відкуплення своє й всього людства, вірно споминає

смерть Господа і свідчить перед Церквою, членом якої він є. Тим, хто приймає Таїнство, надається впевненість, що Тіло Господа було віддане, а Кров пролита не лише за людство в цілому, а за кожного вірного, який бере участь у Причасті. Воно стає для нього їжею і питтям для вічного життя.

Невірні беруть участь в Таїнствах собі на осуд. Але той, хто приходять до цього священного Господнього Столу без віри, долучається до самого Таїнства, не приймаючи його суті, з якої походить життя і спасіння. Хто їстиме Хліб цей чи питиме Чашу Господню негідно, буде винний супроти Тіла та Крови Господньої: він їсть і п'є осуд самому собі (1 Кор. 11:26, 29). Якщо вони не приступають до Причастя з правдивою довірою, то зневажають смерть Христа, а тому їдять і п'ють на осуд самим собі.

Присутність Христа під час Вечері. Отже, ми не поєднуємо Тіла та Крові Господньої з хлібом і вином у такий спосіб, що сам хліб є Христовим Тілом інакше, окрім як сакраментально; не вчимо, що тіло Христове (у буквальному значенні слова “тіло”) заховане у хлібові, щоб під видом хліба Йому поклонятися, або, що той, хто приймає знак, водночас заволодіває річчю, що за ним стоїть.

Тілом Христос знаходиться на небі праворуч Отця – і тому наші серця повинні бути піднесені на висоту, а не прикуті до хліба. Господу не слід поклонятися в хлібі. Однак Господь не відсутній у Своїй Церкві, коли вона справляє Вечерю. Незважаючи на те що сонце відсутнє, оскільки знаходиться на небі, воно водночас дійсно присутнє серед нас. Наскільки ж більше Сонце Праведності, Христос: хоча і відсутній, оскільки знаходиться на небі, водночас присутній з нами не тілесно, а духовно, Своєю оживляючою дією. Він Сам це пояснював на Тайній Вечері, стверджуючи, що буде

перебувати серед нас (Ів. 14, 15, 16). Звідси випливає, що Вечері без Христа не існує, а наша Вечеря є безкровною та містичною. Саме так її всі називали в давнину.

Інші цілі Вечері Господньої. До того ж, святкуючи Вечерю Господню, нам нагадують про те, Чийого Тіла ми стали членами. Тож ми можемо бути однодумцями з усіма братами, жити святим життям і не опоганюватись нечестям та чужими релігіями, оберігаючи себе у правдивій вірі до кінця та прагнучи зростати у святості.

Підготовка до Вечері. Тому, коли ми приходимо на Вечерю, годиться спочатку досліджувати себе згідно із заповіддю апостола, особливо щодо тієї віри, яку ми маємо. Чи віримо ми у те, що Христос прийшов спасти грішників і покликати їх до покаяння, і чи вірить кожен зокрема у те, що входить до числа визволених і спасених Христом? Чи будемо ми рішуче змінювати своє зле життя на святе і, за допомогою Господа, перебуваючи у правдивій релігії та гармонії з братами, дякувати Богові за Його визволення?

Звичай проводити Вечерю з Хлібом і Вином. Ми вважаємо, що обряд, спосіб чи форма Вечері, має бути найпростішою та виключно наближеною до первісної установи Господа та доктрини апостолів. Вона полягає у проголошенні Слова Божого, у побожних молитвах, у дії самого Господа та її повторенні, а саме в споживанні Господнього Тіла, питті цієї Крові та у святій братерській єдності Христового Тіла. Тому ми не схвалюємо тих, хто позбавляє вірних одного з різновидів Таїнства, а саме Господньої Чаші. Тому що це серйозним злочином проти установи Господа, Який каже: “Пийте з неї всі”, – чого Він, власне, не сказав так прямо про Хліб. Зараз ми не обговорюємо, який різновид меси існував у часи отців, тобто те, чи повинні

ми з нею погоджуватись. Проте ми відкрито заявляємо, що месо, у тому вигляді в якому вона зараз проводиться у всій Римській церкві, в наших Церквах було скасовано. Це було зроблено з багатьох дуже поважних причин, які, заради стислості, ми зараз докладно не перераховуватимемо. Ми, звичайно, не могли погодитися на те, щоб перетворити благодворне дійство на марне видовище, на засіб приписування заслуг, здобутих за плату. Ми також не могли б схвалити того, що під час цього священик, так би мовити, впливає на саме Тіло Господне і, справді, приносить Його за відпущення гріхів живим і мертвим, а також для честі, шанування і поминання святих на небі тощо.

Розділ 22

Про релігійні і церковні збори

Що повинно відбуватися під час зборів для поклоніння? Хоча всім людям дозволено читати Святе Писання приватно вдома і настановами навчати одне одного правдивої релігії, але вкрай необхідним є проведення релігійних чи церковних зборів, для того щоб Слово належним чином проповідувалося людям, а молитви та благання возносилися публічно, а також щоб правильно відпустити Таїнства, зібрати пожертви для бідних та оплатити всі церковні витрати, підтримуючи соціальну взаємодію. Цілком зрозуміло, що в першоапостольській Церкві були такі збори, що відвідувались усіма побожними людьми.

Не можна нехтувати зборами для поклоніння. Ті, кого такі збори втомлюють і хто їх уникає, зневажають справжню релігію. Пастори та побожні державні чиновники повинні закликати таких людей відмовитися від впертого ухиляння відвідування священних зборів.

Збори носять публічний характер. Проте збори Церкви не повинні бути таємними та прихованими, але публічними й відвідуваними: хіба що вороже переслідування Христа та Церкви не дозволяє їм бути публічними. Бо нам відомо, що за тиранії римських імператорів збори первісної Церкви проходили в потаємних місцях.

Принагідні місця для зборів. До того ж, місце для зустрічі вірних повинно бути пристойним і у всіх розуміннях придатним для Божої Церкви. Тому потрібно вибирати просторі будівлі чи храми, проте їх слід очистити від усього,

що для Церкви не гоже. Усе має бути відповідним чином декороване та з побожною пристойністю обставлене всім необхідним, щоби нічого не бракувало для поклоніння та Церковних справ.

Під час зборів слід дотримуватися помірності та скромності. І оскільки ми віримо, що Бог не живе в храмах, зроблених руками, тому розуміємо, що завдяки Божому Слову та священному вжитку ті місця, що присвячені Богові та Його поклонінню, є не профанними, а святими. Присутні повинні поводитись побожно і скромно, зважаючи на те, що вони знаходяться в місці священному, у присутності Бога і Його святих ангелів.

Відповідне прикрашення святині. Тому вся розкіш, пишнота і все, що не личить християнському смиренню, дисципліні та скромності, повинно бути видалене зі святини та місць молитви, на яких збираються християни. Бо справжньою прикрасою Церков є не слонова кістка, золото та коштовне каміння, а ошадливість, побожність та чесноти тих, хто в ній знаходиться. Нехай усе в Церкві робиться пристойно та впорядковано, аби, зрештою, повчати паству.

Поклоніння рідною мовою. Тому нехай замовкнуть на зборах та під час поклоніння усі чужі мови, і нехай все викладається спільновживаною мовою, яка зрозуміла для зібраних на певному місці людей.

Розділ 23

Про молитви Церкви, спів та канонічні години

Загальноживана мова. Правда, що приватно людина може молитися будь-якою зрозумілою для неї мовою, але публічні молитви на зборах для поклоніння повинні відбуватися загальноживаною мовою.

Молитва. Нехай усі молитви вірних виливаються тільки перед Богом, походять з віри та любові, за посередництва одного лише Христа. Священство Христа Господа та справжня релігія забороняє звернення до святих, які знаходяться на небі, або послуговування святими як заступниками. Належить молитися за державних службовців, за царів та всіх, кому дано владу, за служителів Церкви та всі потреби Церков. У біді, а надто коли вона трапляється з Церквою, потрібно молитися безперестанно, як приватно, так і публічно.

Довільність у молитві. Ба більше, молитва повинна здійснюватись добровільно, без обмежень та без будь-якої нагороди. Не належить також обмежувати молитву одним місцем, наприклад святилищем. Не потрібно також з огляду на форму і час впроваджувати однакові публічні молитви для всіх Церков. Кожна Церква має свободу діяти на власний розсуд. У своїй історії Сократ говорить: “Серед усіх релігій світу ви не знайдете двох Церков, які погодились щодо молитви повністю” (*Hist. ecclesiast. V. 22, 57*). Вважається, що різниця у традиціях походить від тих, хто в окремо взятий час керував Церквами. Але якщо між ними існує згода, то це має високо оцінюватись та унаслідуватись іншими.

Способи публічної молитви. Щоб не бути задовгими і стомливими, публічні молитви, як і все інше, повинні відбуватись за зразком. Тому євангельському навчанню повинна відводитись більша частина богослужіння. Слід бути обережним, щоб громада не обтяжувалась занадто довгими молитвами, і не доводити до того, що перед моментом початку євангельської проповіді вони або залишають збори, або, виснажившись, взагалі перестають хотіти їх відвідувати. Для таких людей задовгою здається навіть проповідь, яка насправді є досить короткою. А тому проповідникам варто дотримуватись певних обмежень.

Спів. Так само помірковано потрібно підходити до співу під час Богослужіння. Те, що називають григоріанськими кантами, містить у собі багато нерозумного, тому це справедливо відкидається в багатьох наших Церквах. Якщо в Церкві є правдива і відповідна проповідь, але немає співу, такі Церкви не слід засуджувати, тому що можливість співати є не у всіх Церков. Віддавна відомо старий звичай співати у Східних Церквах, тоді як на Заході він вкорінився пізніше.

Канонічні години. Стародавні нічого не знали про канонічні години, тобто про молитви, що влаштовуються у певні години дня і співаються чи декламуються папістами, що переконують у необхідності цього своїми трібниками та багатьма аргументами. Вони також містять багато абсурдного і це все, що треба про них знати. Тож церкви, відповідно, оминають цю практику, замінюючи її тим, що є корисним для всієї Божої Церкви.

Розділ 24

Про святі дні, пости та вибір їжі

Час, необхідний для поклоніння. Хоча релігія не обмежена часом, проте її неможливо розвивати та здійснювати без належного розподілу та упорядкування часу. Кожна Церква обирає для себе певний час для публічних молитов, проповіді Євангелія та здійснення Священних Таїнств, і за власним бажанням нікому не дозволяється скасовувати призначене Церквою. Бо якби не було виділено належного часу для релігійної практики, то люди, без сумніву, відволікалися б від неї своїми справами.

День Господній. А відтак ми бачимо, що в древніх Церквах для зустрічей призначались не тільки певні години в тижні, а й День, який називається Господнім. Ще з апостольських часів День Господній було відділено від решти для святого відпочинку, а тому ця практика, з огляду на необхідність поклоніння та взаємної любові, досі вірно зберігається Церквою.

Забобони. У зв'язку з цим ми не дотримуємося єврейських звичаїв та не поступаємось їх забобонам. Бо не віримо, що один день є святішим за інший, і не вважаємо, що Богові приємний відпочинок як такий. Ба більше, День Господній (а не суботу) ми святкуємо без примусу.

Христові свята та дні святих⁸. Крім того, якщо Церкви, на підставі християнської свободи, побожно відзначають пам'ять про Різдво Господнє, Обрізання, Страсті,

⁸ Під Христовими святами, судячи зі змісту статті, маються на увазі періоди Церковного року, які пов'язані з життям і справою Христа.

Воскресіння, Вознесіння на небо та сходження Святого Духа, то ми це схвалюємо. Але ми не схвалюємо свят, встановлених заради людей і святих. Святі дні пов'язані з Першою Скрижаллю Закону і належать лише Богу. Зрештою, святі дні, які заради святих було встановлено, а нами скасовано, містять у собі багато абсурдного і марного, чого терпіти не слід. Водночас, ми визнаємо, що у належний час і у відповідному місці людям треба нагадувати про святих як приклад для наслідування.

Піст. Чим серйозніше Церква Христова засуджує переїдання, пияцтво та всілякі похоті й нестриманість, тим більше схвалює християнський піст. Бо піст – це ніщо інше, як стриманість та поміркованість побожного; це дисципліна, яка полягає у турботі про тіло та у його покаранні, що сприймається на даний момент як необхідність. Завдяки цьому ми впокорюємось перед Богом, позбавляючись того, що розпалює тілесні пристрасті і дозволяє більш охоче і легко підкорятися Духу. Тому ті, хто не звертає уваги на подібні речі, але уявляє, що постить, набиваючи шлунок один раз на день або в призначений час утримуючись від певної їжі, не постять, не догоджають цим Богові і не роблять щось добре. Піст допомагає святим молитись і вправлятись у всіх чеснотах. Але завдяки пророчим книгам ми бачимо, що те, як постили євреї, утримуючись від їжі, а не від нечестя, не вгодне Богові.

Піст публічний і приватний. Існує два різновиди посту: публічний та приватний. У часи злощастя та страждань, древня Церква влаштовувала публічні пости. Вони повністю утримувались від їжі до вечора і весь цей час проводили у святих молитвах, поклонінні Богу та покаянні. Такий піст мало чим відрізняється від трауру, який часто згадується у

пророків, зокрема у другому розділі книги пророка Йоїла. Нині, коли Церква переживає страждання, слід дотримуватися такого різновиду посту. Коли ми почуваємо себе відірваними від Духа, кожен з нас може постити приватним чином і, таким чином, відлучити плоть від того, що її розпалює.

Характерні особливості посту. Усі пости повинні бути добровільні, пронизані справжнім смиренням, а не вдавані й спрямовані на те, щоб здобути схвалення чи прихильність людей; тим паче жоден чоловік не повинен прагнути заслужити ними праведність. Але нехай кожен постить з метою сумліннішого служіння Богові, позбавляючи плоть того, чим вона розпалюється.

Великий піст. Про Великий піст свідчить писання древніх, але він взагалі не згадується в писаннях апостолів. Тому він не може і не повинен нав'язуватись вірним. Щоправда, раніше існували різні звичаї і форми посту. Так, Іреней, свідчення якого є найдавнішим, каже: “Одні вважають, що поститися слід лише один день, інші – два дні, а ще інші – більше як два дні, а дехто вважає що поститися слід сорок днів. Таке різноманіття в звичаях виникло не в наш час. Я думаю, що ще задовго до нас ті, хто їх дотримувалися, робили це не тому, що ці звичаї були передані їм від початку. Вони сформувавши їх пізніше через необережність або через неосвіченість” (*Fragm. 3, ed. Stieren, I. 824 f.*). Більше того, історик Сократ говорить: “Оскільки в цій справі не знайдено жодного стародавнього тексту, я думаю, що апостоли залишили це на розсуд кожної людини: кожен може робити те, що вважає за добре без страху чи обмежень” (*Hist. ecclesiast. V.22, 40*).

Вибірковість у їжі. Що ж стосується вибору продуктів, ми вважаємо, що під час посту слід відмовляти тілу в усьому, що робить його більш зухвалим і є йому найбільше приємне, тобто запалює в ньому сильне бажання: буде це риба чи м'ясо, делікатеси чи відмінні вина. Крім того, ми знаємо, що все було створене Богом для використання та служіння людям. Воно є добрим, і не слід проводити тут якусь різницю, а в страху Божому і з поміркованістю його використовувати (Бут. 2:15 і далі). Бо апостол каже: “Для чистих все чисте” (Тит. 1:15), – а також: “Їжте все, що на ятках м'ясних продається, за сумління зовсім не турбуючись” (1 Кор. 10:25). Той же апостол називає доктрину тих, хто вчить утримуватися від м'яса, “вченням демонів”, бо їжу Бог створив “на поживу з подякою віруючим та тим, хто правду пізнав. Кожне бо Боже твориво добре, і ніщо не негідне, що приймаємо з подякою” (1 Тим. 4:3, 4). І цей же апостол у посланні до Колоссян дорікає тим, хто надмірною стриманістю хоче здобути репутацію святого (Кол. 2:18 і далі).

Секти. Тому ми цілком не схвалюємо татіан і енкратитів, а також усіх учнів Євстафія, проти яких був скликаний Гангренський Синод.

Розділ 25

Про катехізацію, втіху та відвідування хворих

Молодь слід навчати побожності. Людей древності Господь зобов'язав проявляти найбільше турботи про те, щоб молодь змалечку була відповідно навчена. Ба більше, у Своему Законі Він прямо заповідав, що їх потрібно вчити і що слід пояснювати їм потаємний зміст Таїнств. І тепер з творів евангелістів та апостолів добре відомо, що Бог не менше турбується про молодь Свого нового народу, оскільки Він відкрито свідчить і каже: “Пустіть діток до Мене приходити, і не бороніть їм, бо таких Царство Боже!” (Мк. 10:14). Тому пастори Церков чинять мудро, коли змалечку ретельно катехізують молодь, закладаючи перші основи віри та вірно навчаючи основ нашої релігії: викладаючи Десять заповідей, апостольський Символ віри, молитву Господню, вчення про Таїнства та інші подібні до цих першопочатки нашої релігії. Церква нехай проявляє в цьому свою віру та старанність, охоче залучаючи дітей до катехізації та радіючи тому, що їх дітей добре навчено.

Відвідування хворих. Оскільки найтяжчим спокусам люди піддаються тоді, коли знесилені немочами, хворіють і ослаблі душею й тілом, то пастирам Церков, безумовно, потрібно найуважніше стежити за добробутом своїх отар під час таких захворювань і немочі. Тому хай вони не баряться відвідувати хворих, а останні, у свою чергу, своєчасно, коли цього вимагають обставини, кличуть пасторів до себе. Нехай вони потішають і стверджують їх у правдивій вірі,

а опісля озброюють проти небезпечних навіювань сатани. Вони також повинні молитись за хворих вдома і, якщо буде потреба, під час публічних зборів. Пастори повинні впевнитись, що, помираючи, хворі покидають це життя з надією. Вище ми сказали, що не схвалюємо папського звичаю відвідування хворих для соборування, оскільки він абсурдний і не підтверджений канонічними Писаннями.

Розділ 26

Про поховання вірних та про клопоти, з цим пов'язані; про чистилище та з'явлення духів

Поховання тіл. Оскільки тіла вірян – це храми Святого Духа, які, як ми справді віримо, Останнього Дня воскреснуть, то Писання заповідає з честю та без забобонів віддати їх землі, а також з повагою згадувати тих святих, які заснули в Господі. Заповідано виконуватись обов'язку родинної поборжності стосовно вдів і сиріт померлого. Ми не навчаємо, що слід виявляти ще якусь додаткову турботу про померлих. Та ми аж ніяк не схвалюємо циніків, які нехтували тілами померлих або необережно та зневажливо кидали їх у землю, ніколи не промовляючи про них доброго слова й анітрохи не піклуючись про тих, кого вони по собі залишили.

Про померлих. З іншого боку, ми не схвалюємо тих, хто надмірно та з абсурдною пильністю клопочеться про померлих, оплакуючи їх за звичаєм поган (хоча ми не засуджуємо стриманого оплакування, яке допускається апостолом у 1 Сол. 4:13, визнаючи сум притаманним людині). Ми не схвалюємо тих, хто приносить жертви за померлих, бурмочучи певні молитви для відплати за гріхи, щоб такими церемоніями визволити своїх близьких від мук, у які вони потрапили через смерть. Такі люди думають, що здатні звільнити їх за допомогою заклинань.

Стан душі, відділеної від тіла. Бо ми віримо, що після тілесної смерті вірні йдуть безпосередньо до Христа, а отже, не потребують панегіриків та молитви живих за померлих. Так само ми вважаємо, що невірні негайно вкидаються до пекла, і жодне служіння живих не дасть їм звідти виходу.

Чистилице. Те, чого деякі навчають про вогонь чистилиця, суперечить християнській вірі та сказаному: “Я вірю у прощення гріхів і життя вічне”. Воно також суперечить вченню про досконале очищення через Христа та словам нашого Господа: “Поправді, поправді кажу вам: Хто слухає слова Мого, і вірує в Того, Хто послав Мене, життя вічне той має, і на суд не приходять, але перейшов він від смерти в життя” (Ів. 5:24); “Хто обмитий, тільки ноги обмити потребує, бо він чистий увесь. І ви чисті...” (Ів. 13:10).

З'явлення духів. Тепер, що стосується духів або душ померлих, які іноді з'являються живим і накладають на них певні обов'язки, за умови виконання яких, буцімто, мертвих до землі вже нічого не прив'язує. Ми вважаємо такі з'явлення підступним насміханням та обманом диявола, який обертається на ангола світла, прагнучи зруйнувати правдиву віру або викликати щодо неї сумніви. У Старому Заповіті Господь забороняв шукати правди у мертвих, а також зноситися з духами (Повт. Зак. 18:11). Євангельська правда полягає у тому, що ненажері, який перебував у муках, було відмовлено у проханні повернутися до своїх братів. Пролунало Божественне Слово: “Авраам же сказав: Вони мають Мойсея й Пророків, нехай слухають їх!... Як Мойсея й Пророків не слухають, то коли хто й із мертвих воскресне, не йнятимуть віри!” (Лк. 16:29, 31).

Розділ 27

Про обряди, ритуали та речі другорядні

Обряди та ритуали. Свого часу древнім людям було дано певні обряди, що були своєрідними настановами для тих, хто перебував під Законом, ніби на поруках у вчителя чи вихователя. Але коли прийшов Визволитель, Христос, і коли Закон було скасовано, вірні перестали бути під Законом (Рим. 6:14), обряди якого відхилені. Отже, апостоли настільки не хотіли зберігати чи відновлювати їх у Христовій Церкві, що відкрито свідчили про те, що не бажають накладати на Церкву жодного тягаря. Тому якби ми збільшували кількість обрядів та ритуалів в Церкві Христовій, то могло б видатися, що ми запроваджуємо і відновлюємо іудаїзм, як це було в древній Церкві. А відтак ми в жодному разі не схвалюємо думку тих, хто вважає, що Церкву Христову треба тримати під контролем, за допомогою різних обрядів, переоцінюючи їх виховну роль. Бо якщо апостоли не хотіли нав'язувати християнському народові обряди чи ритуали, призначені Богом, то, благаю, скажіть, хто при здоровому глузді став би нав'язувати винайдене людиною? Чим більше Церква обростає обрядами, тим більше це применшує не лише християнську свободу, але й Христа та віру у Нього. Люди починають шукати в обрядах того, що через віру повинні віднайти тільки в Сині Божому, Ісусі Христі. Побожному люду вистачить декількох розумних і простих обрядів, які не суперечать Слову Божому.

Різноманітність обрядів. Нехай ніхто не думає, що Церкви не доходять згоди через різницю в обрядах. Сократ каже: "Описати всі розповсюджені по містах і країнах

обряди видається неможливим. Жодна релігія не дотримується однакових обрядів, навіть якщо вона приймає щодо них однакове вчення. Ті, хто поділяє однакову віру, не погоджуються одне з одним щодо обрядів” (*Hist. ecclesiast.* V.22, 30, 62). Сократ чимало говорить про це. Та й ми сьогодні, відправляючи в наших Церквах Вечерю Господню за різними обрядами та в дечому одне від одного відрізняючись, усе ж погоджуємось зі вченням та вірою. Це не руйнує єдності та спілкування поміж нашими Церквами. Оскільки обряди є чимось другорядним, то Церкви завжди користувалися в цьому питанні певною свободою. Дотримуємось цього і нині.

Про другорядне. Водночас ми закликаємо бути обережними і не вважати другорядним те, що насправді не є таким. Наприклад, дехто зважає на м'ясу і хоче використовувати під час поклоніння зображення, вважаючи це питанням другорядним. “Другорядне, – писав Єронім до Августина, – це те, що не є ні добрим, ні поганим. Ваші вчинки не стають правильними чи не правильними унаслідок того, що ви зробите чи не зробите щось другорядне”. Тож коли другорядне стає частиною сповідання віри, то воно перестає бути довільним. Це, наприклад, бачимо у Павла: людині не заборонено їсти м'ясо доти, доки хтось не нагадає їй, що м'ясо пропонували ідолам. У такому разі, це протизаконно, тому що може видатися, ніби, споживаючи м'ясо, людина схвалює ідолопоклонство (1 Кор. 8:9 і далі, 10:25 і далі).

Розділ 28

Про Церковне майно

Про майно Церкви та його належне використання. Церква Христова володіє багатствами через щедрість князів та вірних, які діляться своїм майном з Церквою. Тому Церква потребує ресурсів і з давніх часів отримувала все необхідне для свого утримання. Правильне використання багатств Церкви було і є спрямоване на підтримку викладання в школах та на релігійних зборах, а також на забезпечення Богослужінь, обрядів та Церковних будівель усім необхідним. Зрештою, ці кошти також спрямовані на підтримку вчителів, дослідників, служителів та все необхідне, а особливо на допомогу бідним для полегшення їх долі.

Управління. Ба більше, для належного управління Церковним майном, слід обирати тих, що відзначилися в управлінні домашнім господарством, тобто людей богобоязливих і мудрих.

Зловживання Церковним майном. Але якщо через нещасливий випадок або чи через зухвалість, неосвіченість чи скупість деяких людей Церковним майном зловживають, необхідно відновити його використання в святості, за допомогою втручання людей побожних та мудрих. Тому що не слід потурати зловживанню, яке веде до ще більшого святотатства. Отже, ми навчаємо, що школи та установи, вчення яких було пошкоджено, як і поклоніння та мораль – усе це потрібно реформувати. Допомога бідним повинна надаватись старанно, мудро та сумлінно.

Розділ 29

**Про целібат, шлюб
і управління домашнім господарством**

Незаміжні та неодружені. Ті, кому небом даний дар безшлюбності, щоб від усього серця та всієї душі бути чистими та стриманими і не спалахувати пристрастю, нехай служать Господу у цьому покликанні, доки вони відчують себе наділеними цим божественним даром. І нехай вони не надимаються, але у простоті та смиренні безперервно служать Господу (1 Кор. 7:7 і далі). Бо такі люди більш схильні піклуватися про божественне, ніж ті, хто відволікається на приватні родинні справи. Але, знову ж таки, якщо цей дар у них буде відібрано, і вони відчуватимуть постійне палання пристрасті, нехай згадають слова апостола: "... Краще женитися, ніж розпаятися" (1 Кор. 7:9).

Шлюб. Тому що шлюб (який є ліками від нестриманості та самою стриманістю) був заснований самим Господом Богом, Який щедро його благословив і зажадав нерозлучно поєднати чоловіка і жінку одне з одним, у повній любові та злагоді (Мт. 19:4 і далі). Звідси ми знаємо, що апостол сказав: "Нехай буде в усіх чесний шлюб та ложе непорочне" (Євр. 13:4). І ще: "Як дівчина заміж піде, вона не згрішить" (1 Кор. 7:28).

Секти. Тому ми засуджуємо багатоженство і тих, хто не схвалює повторні шлюби.

Як належить вступати до шлюбу. Ми навчаємо, що шлюби мають бути законними і укладеними в страху перед Господом. Шлюб не має бути кровозмісним. Нехай шлюби

укладаються за згодою батьків або тих, хто посідає їх місце, а понад усе – заради мети, встановленої Господом. Окрім того, ті, хто поєднує себе шлюбом, мають робити це в святості і повній вірності, побожності, любові та чистоті. Тому нехай вони бережуть себе від сварок, розбрату, хтивості та перелюбу.

Подружні стосунки. Нехай Церква запровадить законний суд і доручить суддям з-поміж святих потурбуватися про шлюби і вгамувати людську нестриманість та ганебність. Нехай питання подружніх стосунків розглядаються в Церкві за посередництва таких суддів.

Виховання дітей. Зрощувати дітей в страху Господньому повинні батьки. Вони мають забезпечити своїх дітей всім необхідним, пам'ятаючи сказане апостолом: “Коли ж хто про своїх, особливо ж про домашніх не дбає, той вирікся віри, і він гірший від невірного” (1 Тим. 5:8). Особливу увагу варто приділити підготовці своїх дітей до професійної діяльності, за допомогою якої ті зможуть себе утримувати. Батьки повинні берегти їх від неробства і у такий спосіб вселяти в них справжню віру в Бога, щоб через відсутність впевненості, занадто велику опіку чи брудну жадібність вони не стали безпутними невдахами. Насправді те, що з правдивою вірою впроваджується батьками в царині домашніх обов'язків та управління домашнім господарством, – святе в очах Божих та, безсумнівно, є доброю справою. Це є не менш приємно Богові, ніж молитви, піст і милостиня, тому що саме цього у своїх посланнях вчив апостол, зокрема в листі до Тимофія та Тита. Разом з тим самим апостолом ми звертаємо увагу на вчення тих, хто забороняє одружуватися, відкрито засуджуючи або опосередковано дискредитуючи шлюб як щось несвяте та нечисте, що нагадує нам повчання демонів.

Ми також почуваємо відразу до життя нежонатих і незаміжніх, якщо воно провадиться в нечистоті, таємних та відкритих похотях та лицемірному блуді. Вони є найнестриманішими з-понад усіх, хоча претендують на зворотне. За все це судитиме Бог. Ми не зрікаємося самого багатства чи людей багатих і побожних, які використовують своє багатство на добре. Але ми відкидаємо секту апостоликів (послідовники релігійного фанатика Жерардо Сегареллі з Парми, який у тринадцятому сторіччі хотів відновити бідність апостольського життя).

Розділ 30

Про державну владу (Магістрат)

Влада походить від Бога. Будь-який різновид державної влади встановлено Самим Богом для миру і спокою поміж людьми, тому влада повинна посідати у світі чільне місце. Вороже налаштований проти Церкви, магістрат може порушувати її спокій і дуже заважати Церкві. Але якщо державний службовець є другом та навіть членом Церкви, він стає найкориснішим і визначним її членом, який здатний принести велику користь та допомагати Церкві.

Обов'язки магістрату. Головним обов'язком магістрату є забезпечення миру та громадського спокою. Він, безсумнівно, ніколи не зробить цього успішно, якщо не буде богобоязливим та релігійним. За прикладом найсвятіших царів і князів народу Господнього, він сприяє проповіді правди та щирої віри, викорінює брехню та всі забобони, разом із усією безбожністю, ідолопоклонством та захищає Божу Церкву. Ми, звісно, навчаємо, що особливим обов'язком святого магістрату є турбота про релігію. Тож нехай він тримається Слова Божого і дбає про те, щоб ніхто не навчав протилежному. Так само нехай за допомогою добрих законів, що основані на Слові Божому, керує довіреними йому Богом людьми, допомагаючи їм дотримуватись дисципліни, виконання обов'язків та послуху. Нехай він судить справедливо, не зважаючи на походження особи і не беручи хабарів. Нехай він захищає вдів, сиріт та страждаючих. Нехай карає і навіть проганяє злочинців, самозванців та варварів. Бо він марно носить меч (Рим. 13:4). Тому нехай магістрат спрямує цей меч Божий проти всіх зловмисників,

підбурювачів, злодіїв, вбивць, гнобителів, хуліганів, людей брехливих та тих, кого велів покарати і навіть стратити сам Бог. Нехай магістрат стримує впертих еретиків (тих, хто справді є такими), що не перестають хулити величність Бога, непокоячи та руйнуючи Божу Церкву.

Війна. Якщо безпеку людей треба захистити війною, то нехай вони провадять війну в Ім'я Господа, за тієї умови, що спершу магістрат усіма можливими способами домагатиметься миру. Роблячи це з вірою, магістрат служить Богові, отримуючи від Нього благословіння, тому що це справді є доброю справою. Ми засуджуємо анабаптистів, які заперечують, що християни можуть обіймати державні посади, людина може бути справедливо засуджена, а магістрат може вести війну або вимагати виконання присяги тощо.

Обов'язки сторін. Оскільки Бог хоче забезпечити захист для свого народу за допомогою магістрату, якого Він, так би мовити, призначив батьком для світу, то всім підданим наказано визнати це благовоління. Тому нехай вони шанують і поважають магістрат, як належить шанувати і поважати слугу Божого. Нехай вони люблять його, усіляко сприяють і моляться за нього, як за свого батька, і нехай підкоряються всім його слушним і справедливим наказам. Нарешті, нехай вони вірно та охоче сплачують усі мита, податки та виконують інші подібні до цих обов'язки. І якщо цього вимагають суспільна безпека країни та справедливість, і магістрат вимушений вступити у війну, нехай навіть покладуть своє життя та проллють кров заради безпеки уряду та громади. І нехай роблять це в Ім'я Бога: охоче, хоробро та бадьоро. Бо той, хто виступає проти магістрату, збуджує сам проти себе суворий Божий гнів.

Секти та розпалювання безпорядків. Отже, ми засуджуємо всіх, хто зневажає магістрат: бунтарів, ворогів держави, підбурювачів-лиходіїв та й зрештою всіх, хто відкрито чи хитруючи відмовляється виконувати будь-які взяті на себе обов'язки. Ми благаємо Бога, нашого наймилосерднішого Небесного Отця, благословити правителів і весь Його народ через Ісуса Христа, нашого Єдиного Господа і Спасителя. Йому слава і подяка, на віки вічні. Амінь.

З М І С Т

ГЕЙДЕЛЬБЕРЗЬКИЙ КАТЕХИЗИС

Частина перша: убогість	6
Частина друга: визволення	10
Частина третя: влячність	43

БЕЛЬГІЙСЬКЕ ВІРОСПОВІДАННЯ

Стаття 1. Єдиний Бог	69
Стаття 2. Засоби, якими ми пізнаємо Бога	69
Стаття 3. Записане Слово Боже	69
Стаття 4. Канонічні книги	70
Стаття 5: Авторитет Святого Письма	70
Стаття 6: Різниця між книгами канонічними та апокрифічними	71
Стаття 7: Достатність Святого Писання	71
Стаття 8: Трійця	72
Стаття 9: Свідчення Писання про Святу Трійцю	73
Стаття 10: Божественність Христа	75
Стаття 11: Божественність Святого Духа	76
Стаття 12: Про те, як усе було створене	77
Стаття 13: Вчення про Боже Провидіння	77
Стаття 14: Створення людини та її падіння	79
Стаття 15: Вчення про первородний гріх	80
Стаття 16: Вчення про обрання	81
Стаття 17: Відновлення пропашої людини	81
Стаття 18: Втілення	82
Стаття 19: Дві природи Христа	83

Стаття 20: Справедливість і милосердя Бога, явлені у Христі	84
Стаття 21: Викуплення	85
Стаття 22: Праведність віри	86
Стаття 23: Виправдання грішників	87
Стаття 24: Освячення грішників	88
Стаття 25: Виконання Закону	89
Стаття 26: Христове заступництво	90
Стаття 27: Свята вселенська Церква	92
Стаття 28: Обов'язки членів Церкви	93
Стаття 29: Ознаки Істинної Церкви	93
Стаття 30: Церковний уряд	95
Стаття 31: Служителі Церкви	95
Стаття 32: Церковний порядок та дисципліна	96
Стаття 33: Таїнства	97
Стаття 34: Таїнство Хрещення	97
Стаття 35: Таїнство Вечері Господньої	99
Стаття 36: Громадянський уряд	101
Стаття 37: Останній Суд	103

КАНОНИ ДОРТУ

(Постанови Дортського Синоду
щодо п'яти головних пунктів доктрини,
з приводу яких сперечалися в Нідерландах)

Перший і головний пункт доктрини

Про Боже Обрання й Осуа

Стаття 1: “Боже право судити всіх людей”	107
Стаття 2: “Проголошення Божої любові”	107
Стаття 3: “Проповідь Євангелії”	107

Стаття 4: “Подвійна відповідь на Благовістя”	108
Стаття 5: “Першопричини невір’я і віри”	108
Стаття 6: “Вічні Божі постанови”	108
Стаття 7: “Обрання”	109
Стаття 8: “Єдине рішення про Обрання”	109
Стаття 9: “Основою Обрання не є передбачення віри”	110
Стаття 10: “Основою Обрання є Боже благовоління”	110
Стаття 11: “Незмінність Обрання”	111
Стаття 12: “Впевненість у Обранні”	111
Стаття 13: “Плід цієї Упевненості”	111
Стаття 14: “Належне навчання доктрині про Обрання”	112
Стаття 15: “Осуд”	112
Стаття 16: “Відгук на вчення про Осуд”	113
Стаття 17: “Спасіння померлих немовлят у віруючих батьків”	113
Стаття 18: “Вірне ставлення до Обрання і Осуду”	114
Виправлення помилок, які впродовж певного часу непокоїли голландські церкви	114

**Другий головний пункт доктрини
Про смерть Христа і викуплення людства,
яке звершилося через неї**

Стаття 1: “Покарання, якого вимагає Божа справедливість”	120
Стаття 2: “Христос задовільнив Божу справедливість”	120
Стаття 3: “Незліченна цінність смерті Христової”	120
Стаття 4: “Причини для сплати такої невимовної ціни”	121
Стаття 5: “Наказ проповідувати Євангелію всім народам”	121

Стаття 6: “Відповідальність людини за невір’я”	121
Стаття 7: “Божий дар віри”	121
Стаття 8: “Спасаюча дієвість смерті Христової”	122
Стаття 9: “Здійснення Божого задуму”	122
Виправлення помилок	123

**Третій і четвертий головні пункти доктрини
Про зіпсованість людей, навернення до Бога
та про те, як саме це відбувається**

Стаття 1: “Наслідки гріхопадіння в людській природі”	126
Стаття 2: “Поширення зіпсованості”	126
Стаття 3: “Повна нездатність”	127
Стаття 4: “Незадовільність світла, що походить від природи”	127
Стаття 5: “Безсилля закону”	128
Стаття 6: “Спасаюча сила Євангелії”	128
Стаття 7: “Божа свобода у об’явленні Євангелії”	128
Стаття 8: “Справжність Євангельського покликання”	129
Стаття 9: “Відповідальність людини за відмову від Євангелії”	129
Стаття 10: “Навернення як дія Божа”	129
Стаття 11: “Дія Духа Святого при наверненні”	130
Стаття 12: “Надприродні ознаки відродження”	130
Стаття 13: “Незбагненність відродження”	131
Стаття 14: “Спосіб, у який Бог дає людям віру”	131
Стаття 15: “Відповідь на Божу благодать”	132
Стаття 16: “Наслідки відродження”	132
Стаття 17: “Засоби, які Бог використовує для відродження”	133
Виправлення помилок	133

П'ятий головний пункт доктрини.**Непохитність святих**

Стаття 1: “Відродженні не звільнені від гріха повністю” . . .	139
Стаття 2: “Гріхи немочі в житті вірян”	139
Стаття 3: “Бог оберігає святих”	139
Стаття 4: “Небезпека падіння в тяжкий гріх підстерігає тих, хто вірить по-справжньому”	140
Стаття 5: “Наслідки таких тяжких гріхів”	140
Стаття 6: “Боже спасаюче втручання”	140
Стаття 7: “Оновлення до покаяння”	141
Стаття 8: “Впевненість у цій охороні”	141
Стаття 9: “Гарантія цієї охорони”	141
Стаття 10: “Підстави для такої впевненості”	142
Стаття 11: “Сумніви стосовно цієї впевненості”	142
Стаття 12: “Ця впевненість заохочує до побожності”	143
Стаття 13: “Впевненість не спонукає до недбалості”	143
Стаття 14: “Як Бог використовує засоби благодаті, щоб зберегти нашу непохитність у вірі”	143
Стаття 15: “Контраст поглядів щодо вчення про непохитність”	144
Виправлення помилок	144
Заперечення неправдивих звинувачень	149

II ГЕЛЬВЕТИЧНЕ ВІРОСПОВІДАННЯ

Розділ 1. Про Святе Писання – правдиве Слово Боже	155
Розділ 2. Про тлумачення Святого Писання; про Отців, Собори і Передання	158
Розділ 3. Про Бога, Котрий є Єдиний і Триєдиний	160

Розділ 4. Про ідолів або зображення Бога, Христа та Святих	162
Розділ 5. Про вшанування, поклоніння та заклинання Бога через Єдиного Посередника – Ісуса Христа	164
Розділ 6. Боже Провидіння	167
Розділ 7. Про те, як усе було створене: Ангели, Диявол і Людина	170
Розділ 8. Падіння людини, гріх і його причина	172
Розділ 9. Про свободну волю, а отже, і про можливості людини	175
Розділ 10. Про Передвизначення Богом та Обрання Святих.	179
Розділ 11. Про Ісуса Христа, Істинного Бога і Людину, Єдиного Спасителя світу	183
Розділ 12. Закон Божий	190
Розділ 13. Про Євангелію Господа нашого Ісуса Христа, про обітниці та про букву і Дух	192
Розділ 14. Про покаяння та навернення людини	195
Розділ 15. Про справжнє оправдання для святих	201
Розділ 16. Про віру та добрі діла, про те, як вони винагороджуються, і про заслуги людини	205
Розділ 17. Про Святу і Вселенську Церкву Божу та про її Єдиного Голову	210
Розділ 18. Про служителів Церкви, їх обов'язки та встановлення інституту служителів	220
Розділ 19. Таїнства Церкви Христової	232
Розділ 20. Святе Хрещення	238
Розділ 21. Про Святу Господню Вечерю	241
Розділ 22. Про релігійні і церковні збори	248

Розділ 23. Про молитви Церкви, спів та канонічні години . . .	250
Розділ 24. Про святі дні, пости та вибір їжі	252
Розділ 25. Про катехізацію, втіху та відвідування хворих . . .	256
Розділ 26. Про поховання вірних та про клопоти, з цим пов'язані; про чистилище та з'явлення духів	258
Розділ 27. Про обряди, ритуали та речі другоряні	260
Розділ 28. Про Церковне майно	262
Розділ 29. Про celibat, шлюб і управління домашнім господарством	263
Розділ 30. Про державну владу (Магістрат)	266

